

*CONSTITUCIÓN CATALANA
Y CORTES DE CATALUÑA.
EXCERPTA VUITCENTISTA DE PEGUERA,
A CÀRREC DE RAMON LÓPEZ SOLER¹*

Jaume Ribalta i Haro
Universitat de Lleida²

1. INTRODUCCIÓ

Si avui algú defensés que les set *leyes fundamentales* del règim franquista eren un model de Constitució que seria profitós reviscolar, la reacció de qualsevol jurista, històricament conscient,³ oscil·laria entre l'astorament i el rebuig. Doncs bé, transportada a un altre moment i amb condicions històriques diferents, aquesta va ésser la reacció inicial que ens va generar la descoberta i la lectura subsegüent d'un opuscle anònim que, publicat a Barcelona a la darrera de l'any 1835, duia aquest suggerent títol: *Constitución catalana y Cortes de Cataluña*.⁴

Tenint en compte la fesomia de l'escrit, l'estupor i la incredulitat inicials ben aviat es van transformar en curiositat i, finalment, en un repte personal.

1. Aquest treball s'inscriu en el projecte d'investigació BJU 2000-0971 «Los juristas y el derecho en la Corona de Aragón (siglos XIII-XVIII)», dirigit pel doctor Tomàs de Montagut i Estragués.

2. 3ra CYADC = *Constitucions y altres drets de Cathalunya*, Barcelona, Joan Pau Martí y Joseph Llopis Estampers, 1704. (Reedició anastàtica, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, 1995.)

3. Pel text de les set *Leyes Fundamentales* que definien l'estructura institucional del franquisme, veg. Jorge de ESTEBAN, *Las Constituciones de España*, 2a ed., Madrid, BOE, Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2000, p. 318-366. Per a evitar qualsevol miratge sobre el caràcter dictatorial del franquisme, cal tenir presents les lleis de 30 de gener de 1938 i 8 d'agost de 1939 que conferiren plens poders al general Franco, i el convertiren en cap de l'Estat, del Govern, del Partit Únic i de les Forces Armades (pel seu text, veg. Jorge de ESTEBAN, *Las Constituciones de España*, p. 310-317).

4. «Constitucion catalana y Cortes de Cataluña. Resúmen de las antiguas Constituciones, prerrogativas, fueros y privilegios de que disfrutó el principado de Cataluña, en unos tiempos en que lo restante de Europa gemia aun bajo el peso de la odiosa esclavitud», a *Coleccion de las varias cartas constitucionales que rigen en Europa. Para instruccion de los españoles, y comparacion de unos códigos con otros*, Barcelona, Imprenta de Manuel Texero, 1835.

Aquest repte fou doble perquè, d'una banda, el text presentava un problema evident de crítica històrica (disposàvem d'un escrit amb un contingut relativament interessant però del qual ignoràvem tant l'autor com el context en què fou redactat) i, de l'altra, l'estructura bimembre de l'opuscle presentava un text articulat (on es recollia acuradament el cerimonial de les Corts catalanes de l'Antic Règim) el significat històric del qual resultava difícil de captar perquè, ubicat en època liberal (la *charte octroyée* anomenada Estatuto Real havia entrat en vigor l'abril de 1834), el discurs preliminar que l'acompanyava en justificava la publicació sobre la base de quelcom que, en principi, semblava una *contradictio in terminis*. En conjunt, l'anònim redactor vindicava un *pretès* caràcter *liberal* de la Constitució històrica catalana i, a més a més, el seu convenciment el duia a considerar que el coneixement d'aquest liberalisme *avant la lettre* podia ésser útil o, almenys, alligonador tant per al públic en general com per als representants a Corts.

Certament, aquesta vindicació no és del tot ignota en la historiografia catalana del segle XIX (a aquest respecte és fàcil evocar les idees de Víctor Balaguer⁵

5. Víctor BALAGUER, *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón escrita para darla a conocer al pueblo, recordándole los grandes hechos de sus ascendientes en virtud, patriotismo y armas, y para difundir entre todas las clases el amor al país y la memoria de sus glorias pasadas, por...*, Barcelona, Librería de Salvador Manero, 1860-1863, I-V. Tanmateix, cal recordar que els fonaments de la interpretació de Balaguer ja havien estat desenvolupats uns anys abans quan afirmava a *La libertad constitucional. Estudios sobre el gobierno político de varios países y en particular sobre el sistema por el que se regía antiguamente Cataluña*, Barcelona, Imprenta nueva de Jaime Jepús y Ramon Villegas, 1858, p. 120, 148, 159, 162-163 i 163-165: «Puede decirse de los catalanes que su libertad civil y su libertad política nacieron con ellos, y admira y sorprende ver la constancia con que este pueblo ha guardado y defendido por espacio de tantos siglos sus instituciones constitucionales, venerándolas y conservándolas puras é intactas [...] ora de las demasías del poder, ora de los desenfrenos del populacho. Cataluña é Inglaterra se parecen en esto. Ninguna otra nación como ella ha sido tan firme y tan celosa defensora de su régimen constitucional, de su sistema parlamentario; ninguna otra nación puede, como Inglaterra, como Cataluña, presentar una série mayor de sacrificios, de abnegaciones, de esfuerzos patrióticos hechos para sostener la libertad.» (p. 120.) «Cataluña no puede romper con su historia, con sus tradiciones, con sus recuerdos. Mientras haya catalanes habrá espíritu catalán, y mientras haya espíritu catalán, que es sinónimo de constitucionalismo y liberalismo, habrá en este país hombres bastante libres y bastante independientes para oponerse siempre con todas sus fuerzas a las demasías de los gobernantes y a la invasión del absolutismo.» (p. 148). «El espíritu catalan era eminente y esencialmente liberal, y este espíritu se nota asi en todas las instituciones de la edad de oro de Cataluña. No eran solo las Córtes las que descollaban por su libre espíritu, eran todos los tribunales, todas las corporaciones, [...]. Mas libertad existia en Cataluña siendo el gobierno monárquico, que en la primera república del mundo.» (p. 159). «Esto no obstante, quiero en este capítulo con nuevos argumentos probar que no solamente reinaba este espíritu en toda su pureza y amplitud, sino que el baluarte de la libertad era por sí mismo inespugnable en Cataluña [...]. En Cataluña no gobernaba el rey, era solo la ley la que imperaba y la que era obede

o les del binomi format per Josep Coroleu i Josep Pella);⁶ però, en contrast amb aquests autors, la precocitat del nostre escrit impedia explicar-lo acudint a la ideologia catalanista que, almenys en el cas del binomi esmentat, és

cida. Y sin embargo aquellos reyes, reyes constitucionales en toda la estension de la palabra, no por ser los primeros súbditos de la ley, dejaban de ser estimados y universalmente queridos. Al contrario, su trono era tanto mas respetado, cuanto tenia por base el amor entrañable de sus súbditos que le veneraban como un altar.» (p. 162-163). «Cataluña, que por espacio de ocho siglos fué una soberanía aislada y distinta hasta del mismo reino de Aragón, se imponía á sí misma los tributos y se los administraba. [...] La libertad, que por espacio de los mismos ocho siglos citados, tuvo un templo en Cataluña, estaba asegurada contra cualquier ataque, pues los buenos patricios que en ella miraban el elemento de prosperidad, el porvenir, el bienestar, en una palabra, el alma del país, habian tenido buen cuidado de tomar todas las medidas para que fuese indestructible y para que no pudiese atreverse á ella ninguna clase de anarquía, ni la del rey, que es la tiranía, ni la de los nobles, que es la oligarquía, ni la del clero, que es la teocracia, ni la del pueblo, que es la licencia. La necesidad de asegurar la libertad asegurando el sistema representativo, hizo que fuesen demarcadas las clases, enlazando una con otra para que todas reconociesen mutuamente sus derechos y sus deberes, y todas por consiguiente se respetasen, girando perfectamente cada una dentro su propia órbita. [...] La constitucion era indisoluble por los lazos con que estaba ligada; asi es que intacta permaneció é inviolable hasta que en mal hora Felipe V apeló á todo el poder de España y de Francia para destruirla. Los empleos se confiaban solo á catalanes, y no era esto por cierto lo que menos contribuía á asegurar y afirmar la inviolabilidad de la constitucion por un lado y por otro la estabilidad y fuerza del gobierno. Por parte de la fuerza armada ningun temor podia abrigar la libertad, porque los reyes no conservaban ejércitos permanentes. Nada tampoco podia temerse de las reinas. [...]. Todo lo que se mandaba, encargaba, disponia ó se recomendaba en perjuicio de las leyes, era nulo y de ningun valor.» (p. 163-165).

6. José COROLEU E INGLADA i José PELLA Y FORGAS, *Las Cortes catalanas. Estudio jurídico y comparativo de su organizacion y reseña analítica de todas sus legislaturas, episodios notables, oratoria y personajes ilustres, con muchos documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón y el del Municipio de Barcelona*, Barcelona, Imprenta de la Revista Histórica Latina, 1876; reedició anastàtica, València, Librerías París-Valencia, 1993; *Los fueros de Cataluña. Descripción comentada de la Constitución histórica del Principado; sus instituciones políticas y administrativas y sus libertades tradicionales, con la relacion de muchas revoluciones escenas y anécdotas curiosas, palabras y hechos notables de catalanes ilustres y el estudio comparativo de esta constitucion parangonada con las de todas las naciones, incluso las forales de Navarra y las Provincias Vascongadas*, Barcelona, Luis Tasso, 1878. Les idees catalanistes de Coroleu queden força ben reflectides en un escrit seu una mica posterior quan diu: «Havem parlat de la tradició, prenent la paraula en sa acepció més genèrica i extensa, ço és, com transmissió ja oral, ja escrita, d'usos, costums i pràctiques, fets e institucions, pertanyents a l'ordre polític, al jurídic, literari, artístic, etc. Aquestes tradicions existeixen, en major o menor grau, en tots los pobles que constitueixen una nacionalitat verdadera. Té Catalunya aquestes tradicions? No és pas possible que ningú s'atrevesca a negar-ho. No hi ha més que llegir los privilegis atorgats i les actes de les Corts celebrades per Jaume el Conqueridor i Pere el Gran als catalans en lo sigle XIII, per a persuadir-se de que les llibertats públiques i els drets individuals de què disfrutaren de llavors ençà els nostres passats, són les més antigues i complertes llibertats i garanties que han gosat los pobles de l'Europa cristiana. I aquestes llibertats i garanties anaren extenent-se i definint-se en los següents regnats, jurant-les los Reis que, d'altra manera, no podien cenyir la corona, comentant-les los juriconsults i mantenint-les

clara.⁷ Així, doncs, el nostre text era una *rara avis*, un veritable interrogant que no era encertat resoldre amb el fàcil expedient de jutjar-lo i condemnar-lo com el simple despropòsit d'una ment febril sinó que exigia certa dedicació erudita i, sobretot, una forta dosi de comprensió que permetés d'explicar com havia estat possible aquesta proposta i per què l'autor anònim havia sentit la necessitat de plantejar-la.

---

ab la paraula, ab la ploma i ab l'espasa tots tres braços o estaments de la terra. Quan Joan II provà de vulnerar-les, s'alçaren, tot seguit, lo General o Diputació de Catalunya i, darrera d'ella, los prelats, los monjos, la clerecia, los barons i cavallers, les ciutats, viles i llocs reials, és dir, tot lo principat, reclamant esmena de l'agravi en nom de les lleis paccionades per contracte bilateral entre el Rei i son poble, i al·legant, en primer lloc, lo famós usatge Q[ua]uoniam per iniquum [= Us. 64. Quoniam per ini-qum = 3^{era} CYADC I 1,21,1], un text legal del segle XI! En Joan II no volgué escoltar-los i la terra es revoltà i el declarà destronat per haver faltat a sos juraments. I al cap de molt temps de lluita, tingué d'acabar per confirmar i jurar de nou tots los furs i llibertats que menyspreat havia. Lo mateix succeí dos sigles més tard, regnant Felip IV de Castella, sols que llavors la corona d'Espanya perdé el Rosselló i hauria perdut tot Catalunya —que per espai de dotze anys fou francesa— si les bullangues de la Fronda no haguessen provocat una diversió a la política que els francesos seguïen a la part d'ençà dels Pirineus. Aquestes lleis, aquestes tradicions i costums eren essencial i genuïnament catalanes; les constitucions, capítols i actes de Cort se redactaven en català, i en català, també, dirigia lo Rei sa Proposició o discurs del Trono. I en català li contestava el diputat portantveus de l'assemblea, perquè el català era la llengua oficial de la nostra terra. Què tenen a veure aquestes tradicions i costums polítiques ab les tradicions i costums polítiques de Castella? Hi tenen a veure tan poc, que els castellans mai les han pogut entendre i per això han calificat, en tots temps, la nostra dignitat de superbia, la nostra fortalesa de rebeldia, lo nostre amor patri de tendència separatista. [...]. En abdós data la tradició legal de molt llunyanes centúries. Catalunya fou, en los temps de sa autonomia, una societat essencialment conservadora, no obstant ses llibertats democràtiques. Tots los braços, tots los municipis, tots los gremis guardaven i defensaven gelosament lo lloc que per llei los pertocava i els privilegis i franquises que exclusivament tenien. Los prelats i capítols de les seus i els abats dels monestirs no es barrejaven ab los magnats i cavallers de la noblesa feudal, ni el braç popular tolerava que els uns ni els altres intervinguessen en sos assumptos. Fundamentalment era una organització social que, tot tenint molt de democràtica, no deixava d'ésser, en alt grau, conservadora; una organització que tenia molts punts de semblança ab la d'Inglaterra, Suècia i altres nacions septentrionals de la moderna Europa.» (Josep COROLEU, «La raó del catalanisme», a *Jochs Florals de Barcelona Any XXVIII de llur restauració*, Barcelona, 1886, p. 129-145; reedició a Pere ANGUERA, *Escris polítics del segle XIX. I. Catalanisme cultural*. Edició i presentació de..., Vic, Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, Eumo, 1998, p. 113-126, esp. 121-123. La identificació de la font jurídica citada és nostra).

7. Per a una primera valoració d'aquesta historiografia, veg. Horst HINA, *Castilla y Cataluña en el debate cultural, 1714-1939. Historia de las relaciones ideológicas catalano-castellanas. Versión castellana de Ricard Wilshusen*, Barcelona, Península, 1986, p. 102-107; Josep FONTANA, «Ciència històrica i consciència nacional catalana», *L'Avenç*, 100 (gener 1987), p. 70-76, esp. 74; Ramon GRAU, «L'aportació dels historiadors romàntics», a Pere GABRIEL (dir.), *Història de la cultura catalana. IV. Romanticisme i Renaixença, 1800-1860*, Barcelona, Edicions 62, 1995, p. 221-248, esp. 230 i 238; Pere ANGUERA, *Els precedents del catalanisme. Catalanitat i anticontralisme: 1808-1868*, Barcelona, Empúries, 2000, p. 269-275.

En fer-nos càrrec de la historiografia existent sobre el tema ens vam adonar que, malgrat que es tractava d'un text publicat, l'existència del qual era conseqüentment de domini públic,⁸ havia romàs desconegut fins a dates molt recents (Anguera⁹ i Lluch¹⁰). Però aquests treballs no van apaivagar les nostres inquietuds no sols perquè arribaven a conclusions que ens resultaven difícilment compartibles (sobretot, ho era la proposta de Lluch d'incardinar-lo dins d'un corrent de pensament que ell mateix va batejar com a *liberalisme foralista*) sinó també perquè, amb més o menys grau, palesaven una coneixença completament indirecta del text¹¹ que, al nostre entendre, n'hipotecava l'anàlisi. Aquesta insatisfacció primerenca es va confirmar i va augmentar després d'haver resolt els

8. Per comprovar-ho, veg. la seva presència en els catàlegs bibliogràfics d'Antonio PALAU Y DULCET, *Manual del librero hispanoamericano. Bibliografía general española e hispanoamericana desde la invención de la imprenta hasta nuestros tiempos con el valor comercial de los impresos descritos*, Barcelona, Librería Palau, 1951, IV, 31b, núm. 59622; María del Carmen SIMON PALMER, *Cuadernos bibliográficos. XLII. Bibliografía de Cataluña. Notas para su realización*, Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1982, II, 175b, núm. 3849.

9. Pere ANGUERA, «La percepció de la catalanitat en els liberals i els carlins durant la guerra dels set anys», a Martine CHOUX (ed.), *Le discours sur la nation en Catalogne au XIXe et XXe siècles. Hommage à Antoni M. Badia i Margarit. Actes du Colloque international 19-20-21 octobre 1995. Organisateur Carlos Serrano et Marie-Claire Zimmermann. Édition préparée par...*, París, Éditions Hispaniques, 1996, p. 189-209; Pere ANGUERA, *Els precedents del catalanisme...* p. 130 i n. 15; Pere ANGUERA, «Espanolismo y catalanidad en la historiografía catalana decimonónica», *Hispania. Revista española de Historia*, 209 (setembre-desembre 2001), p. 907-931.

10. Ernest LLUCH, «El liberalisme foralista en el segle XIX: Corona d'Aragó i País Basc», *L'Avenç*, 230 (1998), p. 14-20.

11. Anguera coneixia el text a través de la propaganda que l'editor va inserir al *Diario de Barcelona* de data 28.11.1835 (ANGUERA, «La percepció de la catalanitat...», p. 196-197 i n. 21; ANGUERA, *Els precedents del catalanisme...*, p. 130 i n. 15, on relaciona l'operació editorial amb la *Traducción...* de Vives i Cebrià; ANGUERA, «Espanolismo y catalanidad...», p. 911 i n. 12) i, d'altra banda, Lluch es refiava de les dades fornides per Anguera (LLUCH, «El liberalisme foralista...», p. 17: «El fet que en el significatiu any de 1835 es reeditessin la *Constitución catalana y Cortes de Cataluña* pot considerar-se només com una clara manifestació de consciència política»). El fet que Lluch parli de reedició i ho faci emprant el verb en plural dóna a entendre que, a més de conèixer indirectament el text, en va malentendre la referència tot confonent-lo amb —possiblement— la traducció castellana de les *Constitucions y altres drets de Cathalunya* que, entorn d'aquells anys (la primera edició de la traducció va publicar-se entre els anys 1832-1835 a raó d'un volum cada any dels quatre que la componien), havia publicat Vives i Cebrià (Pedro Nolasco VIVES Y CEBRIÀ, *Traducción al castellano de los Usages y demás derechos de Cataluña, que no están derogados ó no son notoriamente inútiles, con indicacion del contenido de estos y de las disposiciones por las que han venido á serlo, ilustrada con notas sacadas de los mas clásicos autores del Principado*, 2a ed., Madrid-Barcelona, Librería de Emilio Font-Librería del Plus Ultra, 1861. (Reedició anastàtica amb «Estudi introductori de Joan Egea i Fernández», Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, 1989.)

entrebancs heurístics que ens havien empès a encetar la recerca. En aquestes condicions, ens va semblar que calia elaborar no sols un estudi que revisés el plantejament d'aquesta historiografia a la llum dels resultats que havíem assolit¹² sinó també donar a conèixer, a través de la present edició crítica, la font perquè el seu contingut restés a l'abast de tothom que hi estigués interessat. Com que l'estudi del text i de les seves implicacions va assolir autonomia pròpia i com que la nova publicació de l'edició crítica del text representava lliurar l'eventual lector a exactament els mateixos inconvenients heurístics que havíem patit nosaltres, ens va semblar adient incloure-hi la mínima presentació que tot seguit encetem.

2. L'AUTOR: RAMON LÓPEZ SOLER

Tal com hem dit, l'opuscle era anònim i ho continuaria essent si no hi hagués hagut un excès de zel crític de la nostra part que, d'acord amb la *finezza* acadèmica que sempre ha d'imperar, només és excusable per la desesperació pròpia de qui, fins aleshores, no havia pogut trobar cap indici que li permetés de desvetllar l'enigma.

En tres treballs recents, Anguera recollia la propaganda editorial que, inserida en el *Diario de Barcelona*, avisava els lectors de la publicació imminent de l'opuscle en qüestió.¹³ Anguera emprava aquest reclam publicitari perquè l'explícit títol de l'obra anunciada era força clar per a palesar l'apologia de la història pròpia que el primer liberalisme català practicava. Amb aquesta intenció, Anguera reproduïa curosament el testimoni però ho feia parcialment ja que, com no havia vist l'opuscle, no era conscient que, de fet, només estava transcrivint l'exageradament llarg títol de l'obra.

Duts per la desesperació que ja hem descrit, vam decidir que calia tornar a recórrer el tram de recerca ja efectuat i, en un rampell d'acribia, vam revisar també l'anunci citat per Anguera. Inexplicablement, la sort ens va somriure perquè, a les darreres línies de la propaganda —que Anguera no

12. Amb el títol «Una "Constitució catalana" per Espanya: la vindicació romàntica d'un passat imaginari», vam tractar el tema en una comunicació lliure presentada al Congreso Internacional *Cortes Generales de la Corona de Aragón en el siglo XVI*, que va tenir lloc a Montsó els dies 10-13 de juny del 2002.

13. Amb gairebé la mateixa informació, veg. ANGUERA, «La percepció de la catalanitat...», p. 196-197 i n. 21; ANGUERA, *Els precedents del catalanisme...*, p. 130 i n. 15; ANGUERA, «Españolismo y catalanidad...», p. 911 i n. 12.

havia transcrit—, s’hi indicava l’autor, però no pas directament, sinó a través del seu pseudònim literari: [Gregorio] *Pérez de Miranda*.¹⁴ Naturalment, Anguera disposava d’aquesta mateixa informació però, quan no se’n té el desllorigador, l’opacitat d’un pseudònim és equivalent a l’anonimat o, altrament dit, li mancava allò que, per motius que no vénen al cas, estava al nostre abast: dins de la història de la literatura en llengua castellana, aquest fou un dels pseudònims emprats per un escriptor i periodista català que, conegut pel fet d’èsser un dels introductors del romanticisme,¹⁵ responia al nom de Ramon López Soler.¹⁶

14. *Diario de Barcelona*, 331 (28.11.1835), 2681: «*Constitucion catalana ó Cortes de Cataluña*: coleccion de las antiguas constituciones, prerrogativas, fueros y privilegios de que disfrutó el principado de Cataluña en unos tiempos en que lo restante de Europa gemia aun bajo el peso de la odiosa esclavitud: obrita interesante y que debe ocupar un distinguido puesto entre las varias constituciones del mundo civilizado, á causa de que aunque en la realidad no forme un solo código, reúne los elementos de la mas democrática libertad, en medio de una bien cimentada monarquía, y puede ofrecer grandes luces no solo á nuestros representantes en córtes, sino también á toda suerte de lectores, haciéndoles ver que ha habido en España un país que se ha gobernado dilatados siglos por un régimen constitucional sumamente libre, y que debió á ello su mayor felicidad y gloria. Se ha extractado de una obra muy rara en el día, cuyo titulo es, *Cataluña defendida de sus émulos*. La parte de las córtes de Cataluña está extractada por Perez de Miranda de las obras de Peguera. Véndese en la librería de J. Solá, calle de la Bocaría, á 2 rs. un. —En la misma se hallará la Carta constitucional francesa, la constitucion de Bélgica y la de los Estados Unidos de América á 12 cuartos cada una.— Nota. La Constitucion catalana para los que hayan tomado ó tomen las tres primeras de la coleccion se vende á 12 cuartos.» Tot i no ésser important, cal fer una remarca: la part inicial d’aquesta propaganda (des de l’inici fins a «su mayor felicidad y gloria.») era còpia literal de la portada de l’escrit i és la part que, entretalladament, reproduïx Anguera (veg. *supra* n. 11).

15. Per la posició de Ramon López Soler en la història de la literatura castellana com a introductor del romanticisme, veg. Reginald F. BROWN, «The Romantic Novel in Catalonia», *Hispanic Review. A Quarterly Journal Devoted to Research in the Hispanic Languages and Literatures*, 13 (1945), p. 294-323, esp. 294-295, 298, 306 i 308; Reginald F. BROWN, *La novela española, 1700-1850*, Madrid, Dirección General de Archivos y Bibliotecas, 1953, p. 26-31 i 89, n. 2; Luis GUARNER, *El Europeo, Barcelona, 1823-1824*, Madrid, Instituto Miguel de Cervantes del CSIC, 1953, xvii-xix; Edgar Allison PEERS, *Historia del movimiento romántico español. Versión española de José María Gimeno*, 2a ed., Madrid, Editorial Gredos, 1967, i, p. 186-198; Iris M. ZAVALA, *Ideología y política en la novela española del siglo XIX*, Salamanca, Anaya, 1971, p. 23-26; Juan Ignacio FERRERAS, *El triunfo del liberalismo y de la novela histórica (1830-1870)*, Madrid, Taurus, 1976, p. 109-113; Albert DÉROZIER, «À propos des origines du roman historique en Espagne à la mort de Ferdinand VII», a Michel APEL-MULLER et al. (ed.), *Recherches sur le roman historique en Europe, XVIIIe-XIXe siècle*, París, Les Belles Lettres, 1977, i, p. 83-107, esp. 83, 87 i 95-96; José F. MONTESINOS, *Introducción a una historia de la novela en España en el siglo XIX. Seguida del esbozo de una bibliografía española de traducciones de novelas (1800-1850)*, 4a ed., Madrid, Castalia, 1980, p. 61 i 82; Juan Ignacio FERRERAS, «La prosa en el siglo XIX», a José María Díez BORQUE, *Historia de la literatura española. Planeada y coordinada por... III. Siglos XVIII y XIX*, Madrid, Taurus, 1982, p. 351-438,

2.1. RAMON LÓPEZ SOLER: UNA VIDA SOTA EL SIGNE DE L'ACTIVISME CULTURAL

Ramon López Soler (Manresa, 1799 - Madrid, 1836)¹⁷ era fill de Ramon López i de Joaquina Soler. Natural de Barcelona, el seu pare era militar de carrera, però, segons sembla, la coneixença de Joaquina Soler li va canviar la vida. En el moment de nèixer el seu fill Ramon, segons dades que sembla que provenen de la partida baptismal de l'infant, residia a Manresa i es dedicava al comerç. A partir d'alguns indicis, sembla clar que cal atribuir aquest canvi al matrimoni amb Joaquina Soler, ja que no sols la muller era natural de Manresa i allí acabava de nèixer el seu fill Ramon, sinó que també la seva integració manresana resta palesada pel fet que els padrins de bateig de l'infant Ramon van ésser els qui, atenent als cognoms, cal suposar germans de Joaquina: l'estudiant Joan Batista Soler i la donçella manresana Maria Teresa Soler.

---

esp. 373; Ricardo NAVAS RUIZ, *El Romanticismo español*, 3a ed., Madrid, Cátedra, 1982, p. 82-84; Felipe B. PEDRAZA JIMÉNEZ i Milagros RODRÍGUEZ CÁCERES, *Manual de literatura española. VI. Época romántica*, Tafalla (Navarra), Cénlit, 1982, p. 199-201; Menene GRAS BALAGUER, *El Romanticismo. Como espíritu de la Modernidad*, Barcelona, Montesinos, 1983, p. 101-110, esp. 105; Albert DÉROZIER, «La ideología burguesa y los orígenes de la novela histórica», a Emiliano FERNÁNDEZ DE PINEDO, Alberto GIL NOVALES i Albert DÉROZIER, *Historia de España. Dirigida por el profesor Manuel Tuñón de Lara. VII. Centralismo, ilustración y agonía del Antiguo Régimen (1715-1833)*, 2a ed., Barcelona, Labor, 1985, p. 419-434, esp. 425-427 i 429-431; Juan Luis ALBORG, *Historia de la literatura española. IV. El romanticismo*, Madrid, Gredos, 1988, p. 87-92 i 664-665; Ermanno CALDERA, «La narrativa en verso y en prosa», a *Historia de la literatura española. II. Desde el siglo XVIII hasta nuestros días*, Madrid, Cátedra, 1990, p. 923-933, esp. 928; Juan Ignacio FERRERAS, *La novela en el siglo XIX (hasta 1868)*, Madrid, Taurus, 1990, p. 37.

16. Francisco BLANCO GARCÍA, *La literatura española en el siglo XIX*, Madrid, Sáenz de Jubera Hermanos Editores, 1891, I, p. 356: «López Soler, que había colaborado en *El Europeo*, que era amigo y cliente del Duque de Frías, conocedor de Byron y Tomás Moore, y algo poeta asimismo, perseveró escribiendo novelas con el pseudónimo de D. Gregorio Pérez de Miranda [...]» A la n. 1 de la mateixa pàgina, aclareix: «Debo esta noticia al Sr. Menéndez Pelayo, que la recibió del mismo Bergnes.»

17. Per a la biografia de Ramon López Soler, veg. Antonio ELÍAS DE MOLINS, *Diccionario biográfico y bibliográfico de escritores y artistas catalanes del siglo XIX. (Apuntes y datos) por D...*, Barcelona, Administración, 1895 (reedició anastàtica, Hildesheim-Nova York, Georg Olms Verlag, 1972), II, 40b-41b; Manuel de MONTOLIU, «La Real Academia de Buenas Letras y el romanticismo», *Historia y labor de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona desde su fundación en el siglo XVIII*, Barcelona, Real Academia de Buenas Letras, 1955, p. 169-182, esp. 171-172; G. B., «López Soler, Ramón», a Germán BLEIBERG i Julián MARÍAS (dir.), *Diccionario de literatura española dirigido por...*, 4a ed., Madrid, Ediciones de la Revista de Occidente, 1972, 538b; «López Soler, Ramón», a Philip WARD (ed.), *Diccionario Oxford de literatura española e hispanoamericana. Traducción castellana y adaptación de Gabriela Zayas. Edición al cuidado de...*, Barcelona, Crítica, 1984, p. 472a-b; Rosa M. POSTIGO I SUÑE, «López i Soler, Ramon», *Gran enciclopèdia catalana*, 2a ed., Barcelona, Enci-

Ramon López Soler va estudiar dret a la Universitat de Cervera, on va assolir les màximes qualificacions; però, el ranci ambient que s'hi respirava aviat devia semblar insuficient a un adolescent inquiet com ell ja que, pel setembre de 1815,¹⁸ s'integrà a la Sociedad Filosófica de Barcelona. Aquesta associació s'havia fundat tot just aquell mateix any, el prevere Joaquim Llaró Vidal (1796-1824)¹⁹ n'era l'ànima, tenia una revista manuscrita anomenada *Periódico Erudito* i, a partir de l'estudi d'aquesta revista, s'ha palesat que l'objecte a què dedicaven les reunions els seus membres era, en paraules de Vicens i Vives, una «obligada temàtica científica» (física, matemàtica i ciències naturals).²⁰ Vicens i Vives li

---

clopèdia Catalana, 1988, XIV, p. 166a; L.R.T., «López Soler, Ramón», a Ricardo GULLÓN (dir.), *Diccionario de literatura española e hispanoamericana. Dirigido por...*, Madrid, Alianza, 1993, I (A-M), p. 919b-920a; «López Soler, Ramon», a Enric BOU (dir.), *Non diccionari 62 de la literatura catalana*, Barcelona, Edicions 62, 2000, p. 411a-b. Explicats amb més o menys perícia, totes les biografies concorden en els trets essencials de la seva vida; però, aprofitem l'avinentsa per a desfer una errata que, creada per Guarner (GUARNER, *El Europeo...*, XVII), s'ha anat propagant al llarg dels anys: sense citar cap font, Guarner feia nèixer López Soler l'any 1806 quan qui tenia informació més concreta i directa oferia la data del 5 d'octubre de 1799 (Joseph Rafel CARRERAS Y BULBENA, «Estudis biogràfics d'alguns benemèrits patricis qui il·lustren aquesta Academia. Ramon López Soler», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 14 (1929), p. 190-192, esp. 190). Menys les honroses excepcions de les biografies escrites en llengua catalana perquè coneixen l'apunt redactat per Carreras que acabem de citar, la resta de semblances anteriors comparteixen aquesta errata i, com és natural, aquesta mena de detalls tenen conseqüències com és el cas d'un conegut i reputat treball sobre el romanticisme espanyol que, per aquesta causa, enquadra en dues generacions literàries diferents Aribau i López Soler quan, en realitat, només estaven separats per un any d'edat ja que Aribau va nèixer el 1798 (NAVAS RUIZ, *El Romanticismo español...*, p. 40-41).

18. Veg. Manuel de MONTOLIU, *Aribau i la Catalunya del seu temps*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1936, p. 267, on López Soler signa i promet observar els estatuts de la Sociedad Filosófica l'1 de setembre de 1815.

19. Per a la biografia de Llaró Vidal, veg. la necrologia publicada a *El Europeo. Periódico de Ciencias, Artes y Literatura*, 14 (10.4.1824), p. 60-64; les dades aportades al llarg de tota la part del capítol III dedicada a la Sociedad Filosófica de Barcelona per Cosme PAPPALÀ Y MARQUÉS, *Antecedentes de la Escuela Filosófica Catalana del siglo XIX*, Barcelona, Imprenta Comas y Portavella, 1914, p. 43-75, i JBe, «Llaró i Vidal, Joaquim», *Gran enciclopèdia catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1976, IX, p.192b.

20. Per a la Sociedad Filosófica de Barcelona, els seus membres i publicació, veg. PAPPALÀ Y MARQUÉS, *Antecedentes de la Escuela...*, p. 43-75; Jaume SERRA HUNTER, «Les tendències filosòfiques a Catalunya durant el segle XIX», *Discursos leídos en la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona en la solemne recepción pública del Dr. D. Jaume Serra y Hunter el día 27 de diciembre de 1925*, Barcelona, Tipografía Atlas, 1925, p. 11; NAVAS RUIZ, *El Romanticismo español...*, p. 75-76; Manuel JORBA, «Literatura, llengua i renaixença: la renovació romàntica», a Pere GABRIEL (dir.), *Història de la cultura catalana. IV. Romanticisme i Renaixença, 1800-1860*, Barcelona, Edicions 62, 1995, p. 77-132, esp. 81-82; Jordi CASASSAS (coord.), *Els intel·lectuals i el poder a Catalunya. Materials per a un assaig d'història cultural del món català contemporani (1808-1975)*. Coordinació de..., Barcelona, Pòrtic, 1999, p. 41.

aplicà aquesta irònica etiqueta perquè, segons ell, eren les matèries a què calia dedicar-se oficialment per a burlar la vigilància ideològica de la Restauració; en realitat, la passió que aquell jovent sentia per la literatura, la història i l'economia els duia a parlar molt més de política i tendències espirituals, la qual cosa explicaria la captació posterior d'altres joves.²¹ Però, a més de Llaró, en aquesta associació López Soler hi va conèixer, entre d'altres (Ignasi Savall, Antoni Monmany, Miquel Martí, Ramon Muns, etc.)²² tres homes que, a la llarga, marcaren la seva vida: Ignasi Santponç Barba (1795-1846),²³ Bonaventura Carles Aribau Farriols (1798-1862)²⁴ i, indirectament, Antoni Bergnes de las Casas (1801-1879).²⁵

21. Jaume VICENS I VIVES, «Els catalans en el segle XIX», a Jaume VICENS I VIVES i Montserrat LLORENS, *Industrials i polítics (segle XIX). Història de Catalunya. Biografies catalanes. XI*, 3a ed., Barcelona, Vicens Vives, 1980, p. 192-195.

22. A través de les signatures i les promeses dels estatuts originals i reformats de la Sociedad Filosófica que va publicar Montoliu (*Aribau i la Catalunya...*, p. 267-268), és possible constatar la presència de les persones següents: respecte dels estatuts originals, «Barcelona 4 de Agosto de 1815. Joaquín Llaró y Vidal; Antonio Monmany y Albornó; José Oliveró; Buenaventura Aribau y Farriols; José Vehil; Miguel Martí y Cortada; Ramon Muns y Serriñá; Ignacio Savall y Gener; Juan Urell y Bañolas; Ignacio Samponts; Vicente Dodero; Miguel Petrus y Bessa; Antonio Labrós y Ferrer; Juan Saboya y Gumá. Barcelona 11 de Agosto de 1815. Mariano Costa; Isidro Xampané y Cabré. Barcelona 1º de Setiembre de 1815. Ramón López Soler. Barcelona 26 Noviembre de 1815. Ramón Bardolet.» I, respecte dels estatuts reformats, «28 abril de 1816. J. Llaró. Antonio Monmany. Buenaventura Carlos Aribau. R. Muns. Ignacio Savall y Gener. Ignacio Sanponts. Vicente Dodero. M. Costa. Ramón López y Soler. R. Bardolet. José Xampané y Cabrer. 9 Mayo 1816. Domingo Moret y Sardó. Miguel Cuyás y Devesa. Esteban Moret, Antonio Vallejo. 11 Agosto 1816. José Durán y Casals. 25 Agosto 1816. Jayme Moré. 10 Octubre 1816. Francisco Ferrer y Vilajona. 27 Octubre 1816. Francisco Casacuberta.»

23. Per a la biografia de Santponç, veg. R. MUNS Y SERIÑA, *Memoria histórico-biográfica del señor D. Ignacio Sanponts y Barba*, Barcelona, 1846; L. FEU, «Galería de escritores catalanes», *Diario de Barcelona* (1886), 10993-10995 i 11228-11230; MONTOLIU, «La Real Academia...», p. 172-173; Joaquim CARRERAS I ARTAU, «Notes sobre el jurista barceloní Ignasi Sanponts i Barba», a *Miscel·lània Borrell i Soler. Recull d'estudis oferts a la memòria d'Antoni M. Borrell i Soler*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1962, p. 115-123, i RoA, «Santponç i Barba, Ignasi», *Gran Enciclopèdia Catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1979, XIII, 302c.

24. Per a la biografia d'Aribau i la seva biblioteca, veg. MONTOLIU, *Aribau i la Catalunya...*, p. 7-20; Joaquín RIERA Y BERTRÁN, «Biografía de Buenaventura Carlos Aribau», a AJUNTAMENT DE BARCELONA, *Galería de catalanes ilustres. Biografías. II. Aribau - Muntaner - Campeny - Manso - Requesens - Prim - Moncada - Salvá - San Raimundo de Peñafort - Milá y Fontanals*, Barcelona, Palau de la Ciutadella, 1951, p. 9-30 (hagiogràfic i d'escàs valor); Josep FONTANA I LÁZARO, «Activitat política d'Aribau», *Serra d'Or*, IV.8-9 (1962), p. 51; Joaquim MOLAS, «Aribau, Bonaventura Carles», *Gran enciclopèdia catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1970, II, p. 438b-439a; José M. CASAS HOMS, «Aribau a través de su biblioteca», *Documentos y estudios [Instituto Municipal de Historia de Barcelona]*, 19 (1968), p. 77-106.

25. Per a la biografia de Bergnes de las Casas, veg. Joseph Rafel CARRERAS Y BULBENA, «Es-

Per l'edat i pels interessos literaris comuns, López va trobar en Bergnes i Aribau dos amics amb els quals podia endegar projectes i, com la diferència d'edat entre ells era mínima, cal suposar que Santponç esdevingué el líder espiritual del grup per la superior preparació intel·lectual que tenia.²⁶

Per a aquest grup de joves inquiets, l'any 1821 fou un dels tombants de la seva vida perquè va comportar dos canvis significatius: d'una banda, aquell any es va dissoldre la Sociedad Filosófica i els seus membres van ingressar en bloc a l'Academia de Buenas Letras de Barcelona²⁷ de la qual, al poc temps, López seria nomenat secretari (hi ingressà el 4 de juny de 1821 i el nomenaren el 26 de juny de 1821) i, de l'altra, els nous aires de llibertat que es començaven a respirar²⁸ els van permetre endegar el seu primer projecte editorial seriós que, ins-

---

tudis biogràfics d'alguns benemèrits patricis qui il·lustren aquesta Academia. Doctor Antoni Bergnes de las Casas», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 14 (1929), p. 288-292; MONTOLIU, «La Real Academia...», p. 176-177; Rosalia GUILLEUMAS, «Bergnes de las Casas, Antoni», *Gran enciclopèdia catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1971, p. 467c-468a; NAVAS RUIZ, *El Romanticismo español...*, p. 74; però, continua essent imprescindible la biografia que li dedicà Santiago OLIVES CANALS, *Bergnes de las Casas: helenista y editor, 1801-1879*, Barcelona, Escuela de Filología, 1947, p. 18, on deixa clar que no li consta que Bergnes hagués ingressat mai a la Sociedad Filosófica de Barcelona tot i que mantenia amistat amb alguns dels seus membres. Aquesta remarca és necessària perquè, citant precisament Olives, Vicens i Vives afirmava que l'activitat d'aquesta Sociedad Filosófica va assolir «la captació d'altres jovencells, com Antoni Bergnes de las Casas o Wenceslau Ayguals d'Izco» que, atesa l'ambigüetat expressiva, es podria malinterpretar com que s'hi van integrar (VICENS I VIVES, «Els catalans en el segle...», p. 192 i n. 23).

26. Sobre la formació de Santponç, cal remarcar que va ser professor d'història i elements de dret romà en el moment de restaurar-se la Universitat de Barcelona durant el Trienni Liberal, veg. CASASSAS (coord.), *Els intel·lectuals i el poder...*, p. 44; l'any 1823 va ser catedràtic de «Derecho Natural y Principios de Legislación Universal de la 2ª y 3ª Enseñanza» i el 1835 va ser professor de «Derecho Natural y de Gentes y Principios de Legislación Universal de la Jurisprudencia Civil de Barcelona», veg. Antonio PALOMEQUE TORRES, *Los estudios universitarios en Cataluña bajo la reacción absolutista y el triunfo liberal hasta la reforma de Pidal (1824-1845)*, Barcelona, Publicaciones de la Cátedra de Historia Universal, Departamento de Historia Contemporánea, 1974, p. 98, 140-141 i 190.

27. Per a la restauració de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i la incorporació dels membres procedents de la Sociedad Filosófica de Barcelona, veg. Martí de RIQUER, «Breve historia de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», *Historia y labor de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona desde su fundación en el siglo XVIII*, Barcelona, Real Academia de Buenas Letras, 1955, p. 3-32, esp. 19-21; CASASSAS (coord.), *Els intel·lectuals i el poder...*, p. 44.

28. Per a aquest grup de joves, la desclosa de la llibertat s'expressava no sols en forma de revista sinó també d'una representació l'any 1820 d'un drama patriòtic significativament titulat *La llibertat restaurada* en què, segons Peers, s'arrossegava «a Pelayo y al Cid a la compañía de Daoíz y

pirat per Santponç, fou la publicació durant aquell any del *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes* (1821).²⁹

En conjunt, ambdues experiències tenien un tòpic comú: l'interès per la història catalana i la recuperació dels seus testimonis documentals.³⁰ Aquest interès del *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes* en la defensa i la difusió de la catalanitat ha dut a considerar-lo una publicació provincialista.³¹ Però, també en aquesta època, i sota el pseudònim de *Lopezio*, López Soler va escriure —com també altres companys seus— en el *Diario Constitucional, Político y Mercantil de Barcelona* (1820-1823),³² que, segons Vicens i Vives, ten-

---

Velarde durante un solo acto en que el “Genio Español” rompe las cadenas que lo sujetan, mientras un “coro de sombras” entona cantos patrióticos. Añádase a ello que la decoración es netamente romántica: “Representa el teatro un templo magnífico rodeado de sepulcros: en los bastidores, si es posible, sarcófagos y esqueletos; varias lámparas moribundas esparcidas por la escena”.» La participació de López Soler resta clara en la referència bibliogràfica que, en una nota a peu de plana, acompanya el text: *La libertad restaurada. Representación dramática patriótica escrita... por los ciudadanos Ubariso [= Aribau], Martilo [= Martí ?], Lopezio [= López Soler] y Selta Rúnega [= Altés]*, Barcelona, 1820. Veg. PEERS, *Historia del movimiento...*, I, p. 172 i n. 303. En la identificació dels pseudònims, hem adjudicat un interrogant a Martí perquè honestament Peers afirmava que «Martilo puede que fuera Martí»; però, sense ésser-ne conscients, alguns historiadors catalans han qüestionat aquesta versemblant hipòtesi tot identificant Martilo amb Joan Larios de Medrano (veg. *infra* n. 32).

29. Publicat per la Imprenta de José Torner de Barcelona entre el 6 de gener de 1821 i el 26 de maig de 1821, sobre el *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, veg. Joan TORRENT i Rafael TÀSIS, *Història de la premsa catalana*, Barcelona, Bruguera, 1966, p. 38; CASASSAS (coord.), *Els intel·lectuals i el poder...*, p. 45.

30. Per al concordant interès en la història catalana i els seus documents de part de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i del *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, veg., respectivament, CASASSAS (coord.), *Els intel·lectuals i el poder...*, p. 58; ANGUERA, *Els precedents del catalanisme...*, p. 103-105.

31. A través de les informacions fornides per Soldevila i Carrera Pujal, Vicens va caracteritzar així aquella experiència editorial: «Si el *Periódico Universal*, inspirat per Santponç, és evidentment “provincialista”, o sigui defensor de la personalitat de Catalunya, d'una manera taxativa i conscient, com palesa la frase: “nuestro periódico podía y debía ser provincial, y convenía no perder jamás de vista esta idea, ya por lo que podía interesarse a favor de aquél el espíritu de provincialismo, que nunca abandonará Cataluña”.» (VICENS I VIVES, «Els catalans en el segle...», p. 194 i n. 26).

32. Publicat per la Imprenta de Juan Dorca de Barcelona entre els anys 1820-1823, en aquest *Diario Constitucional, Político y Mercantil de Barcelona*, hi van col·laborar els membres de la Societat Filosòfica sota els pseudònims següents: *Selta Runega* era Francesc Altés Gurena, *Ubariso Faventino* era Aribau, *Lopezio* era López Soler i *Martilo* era Joan Larios de Medrano. Veg. María Cruz SEOANE, *Historia del periodismo en España. II. El siglo XIX*, Madrid, Alianza, 1992, p. 92; CASASSAS (coord.), *Els intel·lectuals i el poder...*, p. 45. Sense cap suport, Casassas identifica el pseudònim *Martilo* amb Joan Larios de Medrano la qual cosa, sense voler-ho l'autor, resol el dubte de Peers que

dia a l'extremisme liberal «necessàriament uniformista»³³ la qual cosa palesa, d'una banda, la tendència política liberal de part d'aquells joves,³⁴ i de l'altra, planteja —si més no a causa de la descripció de Vicens— un problema: com podien conviure dues tendències polítiques que, en principi, semblen oposades?, com un liberal podia ésser alhora provincialista i uniformista? Per a arrodonir-ho, la fi del *Diario Constitucional, Político y Mercantil de Barcelona* va coincidir amb la desclosa d'un projecte periodístic que, aconduït només pels dos amics, Aribau i López, coagulà amb la publicació de la revista *El Europeo. Periódico de Ciencias, Artes y Literatura* (1823-1824),³⁵ que es caracteritzava

avançava la hipòtesi més versemblant de Martí (veg. *supra* n. 28). En favor de Casassas hi ha l'afirmació següent —també sense cap aval— de Carreras: «[...] “Martilo”, resultaba ser Juan Larios de Medrano, acreditado poeta [...]»; (Francesc CARRERAS I CANDI, «Aribau en el Diario de Dorca», *La Vanguardia* (4.8.1933); reproduït per MONTOLIU, *Aribau i la Catalunya...*, p. 349-352, esp. 350, apèndix VIII).

33. VICENS I VIVES, «Els catalans en el segle...», p. 194: «En canvi, el *Diario Constitucional* tendia a l'extremisme liberal necessàriament uniformista [...]»

34. Segons Roura, dos trets destacaven en la personalitat de Joaquim Llaró: d'una banda, el seu interès envers la ciència i, de l'altra, les seves idees liberals (Jaume ROURA, *Ramon Martí d'Eixalà i la filosofia catalana del segle XIX*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1980, p. 35 i n. 5-6). Aquesta tendència política va evidenciar-se quan l'any 1821 alguns professors de la Universitat de Cervera (entre ells, Joaquim Llaró) van proclamar públicament el seu entusiasme a favor de la Constitució de Cadis i, encoratjats pel seu exemple, els estudiants encetaren una campanya proliberal que va acabar amb un enfrontament amb els veïns de Cervera el 6 de febrer de 1822 que va conduir a la creació de la Junta Reialista que va dominar la ciutat fins al setembre d'aquell mateix any. Però, si aquests fets són força coneguts perquè els referencien tots els historiadors que s'han ocupat de l'esmentada Universitat de Cervera (Manuel RUBIO Y BORRÁS, *Historia de la Real y Pontificia Universidad de Cervera*, Barcelona, Librería Verdaguier, 1916, II, p. 77-99; Federico VILA BARTROLÍ, *Reseña histórica, científica y literaria de la Universidad de Cervera*, Barcelona, Librería y Tipografía Católica Pontificia, 1923, p. 293-302 (reedició de la 2a ed., Cervera, Càtedra de Cultura Catalana Samuel Gili y Gaya de Cervera, Instituto de Estudios Ilerdenses, Diputación Provincial de Lérida, 1981); Antonio PALOMEQUE TORRES, *El Trienio constitucional en Barcelona y la instauración de la Universidad de 2ª y 3ª Enseñanza*, Barcelona, Universidad de Barcelona, Facultad de Filosofía y Letras, 1970, p. 153, n. 136 i 354-358), voldríem afegir-hi un detall que palesa la presència i la intervenció activa d'un amic de Joaquim Llaró: en el context d'aquest enfrontament, l'Ajuntament de Cervera es va veure en la necessitat de contestar un memorial —segons ells, calumniós— que anava signat per un tal Ramon López que, probablement, cal identificar amb Ramon López Soler (AYUNTAMIENTO CONSTITUCIONAL DE CERVERA, *Demonstración de la calumnia con que se ha pretendido amancillar el honor de los ciudadanos de Cervera en un memorial presentado por don Ramon Lopez, y en otros papeles publicos...* [por acuerdo del M. I. Ayuntamiento Constitucional; José Antonio Fassón, secretario], Cervera, Imprenta Nacional de la Universidad, 1822, p. 14).

35. Funcionari de les diputacions de Barcelona (1822) i Lleida (1823), l'any 1823 Aribau va tornar a Barcelona i juntament amb el seu amic López Soler i tres exiliats (Luigi Monteggia, Fio-

pel fet d'ésser propagadora de les noves idees romàntiques³⁶ de què, precisament, López fou un ferm defensor.³⁷ Pots ser la clau seria pensar que el liberalisme espanyolista podia conjugar-se amb el provincialisme català (o, almenys, la seva apologia de la història catalana privativa) mercès precisament al romanticisme: l'estructura confederal de l'antiga Corona d'Aragó o, més adequadament, la de la monarquia hispànica de l'època moderna podien servir de model per a inspirar una solució d'Estat descentralitzat en la construcció de la nació espanyola.

---

renzo Galli i C.E. Cook) van fundar *El Europeo*. Publicat per la Imprenta de José Torner de Barcelona entre els anys 1823-1824 i inspirat en el diari milanès *Il Conciliatore* (1818-1819) de Luigi Porro Lambertinghi, Federico Confalonieri, Giovanni Berchet i Silvio Pellico, *El Europeo* va ser l'introduïdor de l'estètica romàntica medievalitzant i de l'obra de Schiller i, en les seves pàgines, es va elogiar Alessandro Manzoni (1785-1873). Després de la marxa de Galli i Cook, es va deixar de publicar. Sobre *El Europeo*, veg. Edgar Allison PEERS, «Some provincial periodicals in Spain during the Romantic Movement. *El Europeo* (1823-4); *La Alhambra* (1839-41); *Diario de Barcelona* (c. 1833-9)», *Modern Language Review*, 15 (1920), p. 374-391, esp. 375-382; GUARNER, *El Europeo...*, pàssim; Brian J. DENDLE, «Two Sources of López Soler's Articles in *El Europeo*», *Studies in Romanticism*, 5,1 (1965), p. 44-50; TORRENT i TÀSIS, *Història de la premsa...*, p. 38-41; PEERS, *Historia del movimiento...*, I, p. 163-168; NAVAS RUIZ, *El Romanticismo español...*, p. 23 i 69-71; SEOANE, *Historia del periodismo...*, p. 130; JORBA, «Literatura, llengua i renaixença...», p. 82-84; CASASSAS (coord.), *Els intel·lectuals i el poder...*, p. 45. Sobre *Il Conciliatore* milanès, veg. Giuseppe PETRONIO, *Historia de la literatura italiana. Traducción de Manuel Carrera y M. de las Nieves Muñiz*, Madrid, Cátedra, 1990, p. 609-611. Sobre la relació entre *El Europeo* i *Il Conciliatore*, veg. Wolfram KRÖMER, «*Europeo* und *Conciliatore*. Abhängigkeit und Bedeutung der ersten romantischen Zeitschrift in Spanien», *Romanische Forschungen. Vierteljahresschrift für romanische Sprachen und Literaturen*, 75, 3-4 (1963), p. 377-392; Rosa M. POSTIGO, «Elements de procedència italiana a *El Europeo*, Barcelona, 1823-1824», a Giuseppe TAVANI, Jordi PINELL (ed.), *Actes del Sisè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Roma, 28 setembre-2 octubre 1982. Publicades a cura de...*, Barcelona, Abadia de Montserrat, 1983, p. 411-428.

36. Romanticisme importat, segons Vicens i Vives, pels tres exiliats que col·laboraven en la redacció d'*El Europeo* (VICENS I VIVES, «Els catalans en el segle...», p. 194).

37. Del considerable nombre d'articles que López Soler va aportar a *El Europeo. Periódico de Ciencias, Artes y Literatura* (en concret, vint contribucions segons es pot comptar a GUARNER, *El Europeo...*, núm. 93-112, 69-97), la crítica literària més reputada sobre el romanticisme espanyol n'ha valorat només dos com a especialment interessants: «Examen sobre el caràcter superficial de nuestro siglo», *El Europeo. Periódico de Ciencias, Artes y Literatura*, I.6 (1823), p. 193-200 (reproduït per GUARNER, *El Europeo...*, núm. 99, p. 71-75); «Análisis de la cuestión agitada entre románticos y clasicistas», *El Europeo. Periódico de Ciencias, Artes y Literatura*, I.7 (1823), p. 207-214 (reproduït per GUARNER, *El Europeo...*, núm. 100, p. 75-78); «Análisis de la cuestión agitada entre románticos y clasicistas», *El Europeo. Periódico de Ciencias, Artes y Literatura*, I.8 (1823), p. 254-259 (reproduït per GUARNER, *El Europeo...*, núm. 101, p. 78-80). Per a la valoració del crític a què ens referíem, veg. PEERS, *Historia del movimiento...*, I, p. 166-167.

Els Cent Mil Fills de Sant Lluís van estroncar aquella efervescència d'idees i projectes.³⁸ Tant per López com pel seu amic Aribau, el retorn de la Restauració significà un altre canvi vital centrat en la recerca d'aixopluc;³⁹ però, els refugis d'ambdós foren diferents: mentre el d'Aribau fou un refugi interior, ja que l'any 1824 fou nomenat secretari de la Junta de Comerç, López trià un refugi exterior, és a dir, una fugida, ja que aquell mateix any 1824 es traslladà a València i, segons palesa la seva activitat posterior, qui l'acollí fou l'editor liberal d'origen aragonès i instal·lat a València, Mariano de Cabrerizo,⁴⁰ amb qui, fins a l'any 1832, mantingué una intensa i fructífera col·laboració.⁴¹

L'any 1832 López es va traslladar a Madrid per col·laborar en la *Revista Española* (1832), de José María Carnerero:⁴² però, cal no oblidar que, recomanat

38. Sobre la naturalesa i el significat *restauracionista* d'aquesta intervenció militar francesa i, en conjunt, sobre les causes de la fallida del règim liberal, veg. VICENS I VIVES, «Els catalans en el segle...», p. 219-221; Josep FONTANA, «Per què van envair Espanya els Cent Mil Fills de Sant Lluís? La revolució espanyola del 1820 en una perspectiva europea», *Recerques. Homenatge a Pierre Vilar I*, 19 (1979), p. 17-33; Josep FONTANA, *Història de Catalunya. Dirigida per Pierre Vilar. V. La fi de l'Antic Règim i la industrialització (1787-1868)*, Barcelona, Edicions 62, 1998, p. 205-208; Ramon ARNABAT MATA, *La revolució de 1820 i el Trienni Liberal a Catalunya*, Vic, Eumo, 2001, p. 305-341.

39. Per a aquest —en certa mesura, paral·lel— tombant vital d'Aribau i López Soler, veg. CASASSAS (coord.), *Els intel·lectuals i el poder...*, p. 46-47.

40. Sobre l'editor Mariano de Cabrerizo (1785-1868) i la seva tasca editorial que, per comparació amb Bergnes, Olives ha caracteritzat com més amament als valors pecuniaris que no pas culturals de les obres que va publicar, veg. OLIVES CANALS, *Bergnes de las Casas...*, p. 118-119; NAVAS RUIZ, *El Romanticismo español...*, p. 73-74.

41. Mentre va viure a València, López Soler assistia a la llibreria amb saló de lectura que l'any 1809 havia fundat l'editor Cabrerizo i, vers l'any 1825, feia tertúlia amb Juan Nicasio Gallejo, Estanislao de Cosca Vayo, Juan Arolas i d'altres (NAVAS RUIZ, *El Romanticismo español...*, p. 73-74).

42. Fundada per José María Carnerero, la *Revista Española* va publicar-se a Madrid a partir del 7 de novembre de 1832 com a continuació de *Cartas Españolas* (març 1831-novembre 1832), sortia dos cops per setmana amb vuit pàgines de format 284 × 218; però, el nombre de pàgines, el format i la periodicitat van anar canviant amb el pas del temps fins que, en el moment de desaparèixer (26 d'agost de 1836) per la fusió que va originar la *Revista-Mensajero*, tenia un format de 435 × 299. Dirigida per Carnerero, va ser una publicació amb força renom literari ja que, en la seva nòmina de col·laboradors, hi figuraven talents com Antonio María Alcalá Galiano, N. Campuzano, Juan de Grimaldi, N. Rodrigo, Ramón de Mesonero Romanos, Manuel Bretón de los Herreros, Serafín Estébanez Calderón o Mariano José de Larra. Traductor de moltes comèdies franceses i director dels teatres madrilenys, el seu fundador José María Carnerero gaudia de considerable influència en la cort i, per les seves vel·leïtats, Mesonero Romanos el qualificava com a políticament biforme (sobre Carnerero i la *Revista Española*, veg. NAVAS RUIZ, *El Romanticismo español...*, p. 75; SEONE, *Historia del periodismo...*, p. 134-136; Enrique RUBIO, «Introducción», a Mariano José de LARRA, *Artículos. Edición de Enrique Rubio*, 17a ed., Madrid, Cátedra, 2000, p. 11-107, esp. 44-46).

per Fèlix Torres Amat, Aribau ja vivia a Madrid des de l'any 1826, treballant amb el banquer Gaspar de Remisa.⁴³ No cal gaire esforç per a connectar amb-dós trasllats. Però això tenia moltes implicacions: entrar en contacte amb els interessos de la burgesia catalana i amb el poder polític de l'Estat. Naturalment, el preu era enterrar els fervors revolucionaris i estar disposat a admetre el plantejament del *justo medio* que, poc temps després, instaurà l'Estatuto Real (1834). A Madrid, i sense perdre el contacte amb Barcelona,⁴⁴ López va continuar la infatigable tasca literària que, de fet, mai no havia deixat enrere: l'altre amic i ara editor Bergnes va publicar-li un bon seguit de novel·les.⁴⁵

43. Per a una biografia del banquer Gaspar de Remisa, veg. Jaime VICENS VIVES, «Coyuntura económica y reformismo burgués», *Estudios de Historia Moderna*, 4 (1954), p. 351-391 (a *Obra dispersa*, Barcelona, Vicens Vives, 1967, II, p. 36-55; a *Coyuntura económica y reformismo burgués y otros estudios de Historia de España. Nota preliminar y selección de textos de Josep Fontana*, 4a ed., Barcelona, Ariel, 1974, p. 17-58, esp. 49-51]; Montserrat LLORENS, «Gaspar de Remisa i Miarons (1784-1847)», a Jaume VICENS I VIVES i Montserrat LLORENS, *Industrials i polítics (segle XIX). Història de Catalunya. Biografies catalanes. XI*, 3a ed., Barcelona, Vicens Vives, 1980, p. 317-323. Des de Madrid, el banquer Remisa va protegir alguns intel·lectuals catalans com Aribau, Sinibald de Mas i Antoni Bergnes de las Casas com, en aquest darrer cas, ho deixa palès el fet que Bergnes li va dedicar («Al Señor D. Gaspar Remisa») la seva *Nueva gramática griega, compuesta con presencia de las que han publicado los mas célebres helenistas de Europa por...*, Barcelona, Imprenta de A. Bergnes y Comp., 1833 (per a la protecció de Remisa, veg. Jorge RUBIÓ Y BALAGUER, «Prólogo», a OLIVES CANALS, *Bergnes de las Casas...*, XXIII-XXIV i, per la publicació esmentada, veg. OLIVES CANALS, *Bergnes de las Casas...*, p. 166-168, núm. 82).

44. Mentre va estar a Madrid, López Soler no va perdre el contacte amb els cercles literaris barcelonins com ho demostren dos fets: d'una banda, les novel·les que, escrites sota el pseudònim de Gregorio Pérez de Miranda, li va publicar a Barcelona l'editor Bergnes (veg. *infra* n. 45) i, de l'altra, el fet que s'encarregués de reproduir a la *Revista Española* on aleshores col·laborava una obra del poeta Manuel José de Cabanyes (1808-1833) que, a Barcelona, havia estat publicada per l'editor Bergnes (OLIVES CANALS, *Bergnes de las Casas...*, p. 153-154, núm. 52; per a una breu semblança d'aquest poeta més conegut amb el nom simplificat de Manuel de Cabanyes, veg. NAVAS RUIZ, *El Romanticismo español...*, p. 363-364). Com ho palesa el títol (*A D. Joaquin Roca y Cornet con motivo de su enlace con Doña Josefa Fiter. Su buen amigo Manuel José Cabanyes*, Barcelona, Imprenta de A. Bergnes y Comp., s. a.), l'obra de Cabanyes era una composició epitalàmica que, segons Olives, es deuria imprimir al gener-febrer de 1833 ja que el matrimoni entre Joaquim Roca i Josefa Fiter va ser celebrat per Torres Amat el 14 de febrer de 1833 a l'església barcelonina de Santa Maria del Mar. Del lliurament del text a López Soler perquè el publicués a Madrid se'n va encarregar Sinibald de Mas segons consta en una carta que aquest va adreçar el 2 de febrer de 1833 a Joaquim Roca y Cornet (veg. Sebastián PUIG, *El poeta Cabanyes: notas biográficas, «Preludios de mi lira» y otras poesías, documentos*, Barcelona, Oliva de Vilanova, 1927, p. 157 i 41, n. 1, que cal llegir d'acord amb la interpretació d'OLIVES CANALS, *Bergnes de las Casas...*, p. 153-154, núm. 52).

45. La relació entre López Soler i Bergnes de las Casas ha estat valorada de forma diferent: mentre Olives no el situa entre els seus col·laboradors més íntims ja que, segons ell, només mereixen aquest qualificatiu Monlau, Mor i Rivadeneyra (OLIVES CANALS, *Bergnes de las Casas...*, p. 116

Però la primera estada madrilenya va durar poc, perquè el 1833 Bergnes assolí un objectiu llargament perseguit: trencar el monopoli de la vídua Brusi (propietària del *Diario de Barcelona*) de publicar diaris en exclusiva,⁴⁶ i per a obrir el mercat periodístic li calia un home amb experiència literària i políticament de fiar ja que, darrere del projecte, hi havia la protecció del capità general Manuel Llauder (1789-1851).⁴⁷ Després del que hem dit, no és estrany que Bergnes escollís el seu amic López Soler com a director⁴⁸ del nou periòdic, anomenat *El*

117), és evident que algun contacte hi havia si Bergnes no sols publicà algunes novel·les de López Soler (per aquesta relació editorial, veg. OLIVES CANALS, *Bergnes de las Casas...*, p. 113) sinó que el va escollir com l'home adequat per a dirigir *El Vapor* i cal suposar que aquest fet és el fonament que va permetre a Rubió y Balaguer d'afirmar que entre ambdós hi havia un lligam d'amistat (RUBIÓ Y BALAGUER, «Prólogo», a OLIVES CANALS, *Bergnes de las Casas...*, XXXIII-XXXIV).

46. L'agost de 1831, el procurador Santos del Molino «a nombre y en virtud de poder que tenía presentado en el Consejo Don Antonio Bergnes y de las Casas, profesor de Lengua francesa de la Real Lonja, y de Lengua griega, impresor en la ciudad de Barcelona, editor del *Diccionario geográfico universal* y de otras obras científicas» va demanar permís per publicar un periòdic «de cuya clase no existía ninguno en Barcelona que titularía *El Vapor*, diario científico, literario, económico, agrónomo y mercantil de Cataluña». Les matèries que havia de publicar eren les que contenia el prospecte «que presentaba con la debida solemnidad» (veg. Àngel GONZÁLEZ PALENCIA, «Sobre *El Vapor*, periódico de Barcelona», *Amigos de Zorrilla*, Valladolid, 1933, p. 17-22, on es reproduïx el «Prospecto» suscrit per Bergnes el 18 d'agost de 1831). Però el permís li va ser denegat el 6 d'octubre de 1831 a instància d'Eulàlia Brusi que gaudia de *Real Privilegio* exclusiu per a publicar el *Diario de Barcelona*. Fins a l'any 1833, totes les sol·licituds per a publicar periòdics van ésser rebutjades i només el canvi polític va ser capaç d'esberlar el monopoli de la propietària del *Diario de Barcelona*. L'any 1833 i sota la protecció del capità general Manuel Llauder, Bergnes va aconseguir tirar endavant el projecte d'*El Vapor*. Al principi (1833-1834), *El Vapor* va ser una revista i, a partir de gener de 1835, va esdevenir diari. Veg. PEERS, *Historia del movimiento...*, I, p. 252-259 i 430-433 (romanticisme català i conflicte de Barcelona tot incloent-hi *El Vapor*); NAVAS RUIZ, *El Romanticismo español...*, p. 74-75 (després d'analitzar la tasca editorial de Bergnes esmenta la fundació d'*El Vapor* sense adonar-se que el diari també era projecte seu) i p. 88-93 (la generació romàntica catalana encapçalada per Aribau); CASASSAS (coord.), *Els intel·lectuals i el poder...*, p. 52-53.

47. Per a una biografia de l'aleshores capità general Manuel Llauder, veg. Montserrat LLORENS, «Manuel Llauder i Camín (1789-1851)», a Jaume VICENS I VIVES i Montserrat LLORENS, *Industrials i polítics (segle XIX). Història de Catalunya. Biografies catalanes. XI*, 3a ed., Barcelona, Vicens Vives, 1980, p. 331-336.

48. Altres col·laboradors coneguts del periòdic van ésser: Sinibald de Mas, Josep Mor de Fuentes, Wenceslau Ayguals d'Izco, Antoni Gironella Ayguals, Bonaventura Carles Aribau, Joan Illas Vidal, Joan Antoni Suárez, Pau Piferrer i Josep Semis (veg. «Escritores jóvenes», *El Vapor* [4.3.1837]). A més, cal remarcar que *El Vapor* va ser pioner en una altra iniciativa cultural: en profit dels seus subscriptors, va organitzar un gabinet de lectura «para llevarse a casa las obras que tengan a bien o para leerlas en el mismo gabinete». El seu exemple va ser seguit per d'altres llibreters i pel diari *El Guardia Nacional* (veg. núm. de 27 d'octubre de 1836). Suposant-lo imprès per Bergnes, hom ha atribuït erròniament a aquest darrer diari la primacia en l'esmentada iniciativa cultural (Joaquín RUBIÓ Y

Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña (1833-1835).⁴⁹ Durant el període en què López Soler va dirigir *El Vapor* (des del començament fins a l'estiu de 1835),⁵⁰ la línia editorial va ésser favorable a la defensa de l'Estatuto Real i del *justo medio* (la qual cosa li comportà dures acusacions de part

---

ORS, *Noticia de la vida y escritos de D. Manuel Milá y Fontanals que en la sesión pública de 10 de abril de 1887 dedicada por la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona a honrar su memoria leyó D...*, Barcelona, Imprenta de Jaime Jesús Roviralta, 1887, p. 30).

49. Sobre *El Vapor*, veg. ELÍAS DE MOLINS, *Diccionario biográfico...*, 1, p. 609; Josep ROIG I ROQUÉ, *Bibliografía d'en Manuel Milá y Fontanals. Notes i comentaris per una biblio-crítica*, Barcelona, Llibreria Religiosa, 1913, p. 16; GONZÁLEZ PALENCIA, «Sobre *El Vapor...*», pàssim; Alfonso PAR, *Shakespeare en la literatura española. Juicios de los literatos españoles, con noticias curiosas sobre algunos de ellos y sobre sucesos literarios famosos. I. Galoclasicismo. Romanticismo*, Madrid-Barcelona, Librería General de Victoriano Suárez-Biblioteca Balmes, 1935, 1, p. 306; R. SILVA, «Two Barcelona's Periodicals: *El Vapor*; *El Guardia Nacional*», *Liverpool Studies in Spanish Literature. First Series*, editat per E. Allison PEERS, Liverpool, Institute of Hispanic Studies, 1940, p. 80-100; SEOANE, *Historia del periodismo...*, p. 137. Per a la relació de Bergnes de las Casas amb *El Vapor*, veg. OLIVES CANALS, *Bergnes de las Casas...*, p. 104-105 i 155-158; TORRENT I TASIS, *Història de la premsa...*, p. 41-44.

50. Com hem dit, López Soler va dirigir *El Vapor* (EL VAPOR. | [emblema] | Periódico mercantil, político y literario | de Cataluña | Publicado bajo los auspicios de S. E. el Capitán General, l dedicad al Ministerio de Fomento General del Reino) des del començament fins a l'estiu de 1835. Per al seu comiat dels lectors, veg. *El Vapor. Periódico mercantil, político y literario de Cataluña*, núm. 218 [6.8.1835]: «Advertencia. El Redactor que desde la inauguración de este periódico ha corrido con la parte política del mismo, cesa desde hoy en sus funciones.», és a dir, va tenir l'oportunitat d'editar des del núm. 1 (22.3.1833) fins al núm. 217 (5.8.1835). Després d'emigrar López a França l'agost del 1835, la direcció d'*El Vapor* la va assumir el metge Pere Felip Monlau (1808-1871) que era un dels homes de confiança de l'editor Bergnes. *El Vapor* va començar essent revista (1833-1834) i, a partir de gener de 1835, va esdevenir diari. La seva periodicitat era trisetmanal (dimarts, divendres i dissabte) fins al 10.6.1834 (núm. 69), quadrisetmanal (dimarts, dijous, divendres i diumenge) fins al 30.12.1834 (núm. 185) i diari (incloent-hi diumenges i dies festius) a partir de l'1.1.1835 (núm. 1). El seu format inicial era de 410 × 275 mm (del núm. 1 [22.3.1833] al núm. 107 [23.11.1833]), i després va canviar a 435 × 315 mm (del núm. 108 [26.11.1833] al núm. 122 [28.12.1833], del núm. 1 [3.1.1834] al núm. 185 [30.12.1834] i del núm. 1 [1.1.1835] al núm. 118 [28.4.1835]) i, generalment, constava de quatre pàgines. «Por separación amistosa de don Antonio Bergnes de la referida Sociedad» (núm. 119 [29.4.1835]), *El Vapor* ja no va ser editat per Bergnes i el va succeir la Imprenta de M. Rivadeneyra y Cía. que el va publicar del núm. 119 (29.4.1835) al núm. 365 (31.12.1835), del núm. 1 (1.1.1836) al núm. 274 (30.9.1836) i, com Imprenta del Vapor, del núm. 275 (1.10.1836) al núm. 300 (26.10.1836), fins que els «dueños no queriendo sufrir más tiempo la pérdida que les resultaba de la desproporción entre sus gastos y el producto de sus pocas suscripciones» va acordar fusionar-lo amb un altre diari d'orientació afí anomenat *El Guardia Nacional, Eco de la Razón* (veg. *El Guardia Nacional*, 27.10.1836). Aquest darrer diari va ser publicat inicialment per la Imprenta Gorchs (núm. 1 [15.10.1835]) i, a partir del núm. 35 (18.11.1835), va disposar d'impremta pròpia. Aquesta fusió va provocar que un grup dels antics col·laboradors d'*El Vapor* decidís continuar pel seu compte sota la capçalera d'*El Nuevo Vapor* (núm. 1 [27.10.1836] i veg. també *Diario de Barcelona*, núm. 2427

d'El Catalán com a portaveu dels progressistes⁵¹); aleshores s'hi publicà l'oda *La Pàtria* d'Aribau,⁵² s'hi aplaudí —recordant l'obra d'Antoni Puigblanch— la traducció catalana que Joan Cortada va fer de *La fuggitiva* de Grossi (escrita en dialecte milanès fou traduïda, com orgullosament afirmava el subtítol, al «dia-

[26.10.1836]). Els primers números del nou periòdic es van imprimir al taller d'Estivill (núm. 1-63 [27.10.1836 fins al 28.12.1836]) i, mentrestant, havien adoptat un altre cop l'antic nom d'*El Vapor* (núm. 35 [1.12.1836]). Els números posteriors es van publicar a les imprentes de Verdaguer (núm. 64-95) i Indar (núm. 96-185). Després d'un nou canvi d'empresa, a partir del núm. 112 (15.2.1837) *El Vapor* d'aquesta segona època es va fusionar amb el *Diario Mercantil* i, fins a la desaparició definitiva, es va imprimir en el taller de José Torner (del núm. 1 [1.5.1837] al núm. 59 [18.2.1838]). Els col·laboradors que van decidir continuar *El Vapor* pel seu compte estaven encapçalats per Andrew de Covert Spring o A. C. S. com a *redactor principal* (= director) i l'equip estava format per sis redactors més que, per ordre d'importància, eren: l'advocat Marià González, els metges Pere Mata i Antoni Ribot, els literats Josep Llausàs i Manuel Milà i, finalment, l'advocat Ramon Torrens i Ricart. Sobre el cercle de gent que envoltava Covert Spring i les seves activitats i actituds, veg. Hans JURTSCHKE, «Del romanticismo liberal en Cataluña», *Revista de Literatura*, 6, 11-12 (juliol-desembre 1954), p. 9-30 (centrat en el diari *El Propagador de la Libertad*); JORBA, «Literatura, llengua i renaixença...», p. 91-99. La identitat encoberta pel pseudònim *Andrew de Covert Spring* ha estat problemàtica ja que, anys enrere, hom l'identificava amb Pere Felip Monlau (Anna RAMSPOTT i Jordi MALUQUER DE MOTES, «Romanticisme i saint-simonisme a Catalunya en temps de revolució (1835-1837)», *Recerques*, 6 (1976), p. 65-91, esp. 86-91); però, avui hom es decanta clarament per Andreu Fontcuberta (Marie GRAU MEEKEL, «Andrew Covert-Spring a Perpignan, 1828-1835: un emigré politique espagnol dans la vie culturelle rousellonnaise», *Bulletin de la Société Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrénées Orientales*, 93 (1985), p. 223-251; Maria GRAU I MEEKEL, «Andrew Covert-Spring: assaig de construcció d'un personatge històric», *Els marges. Revista de Llengua i Literatura*, 45 (1992), p. 7-25; Albert GHANIME, «La identitat de Covert-Spring, un repte erudit», *L'Avenç*, 174 (octubre 1993), p. 24-31; Albert GHANIME, *Joan Cortada: Catalunya i els catalans al segle XIX*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995, p. 59-60, n. 138; Albert GHANIME, «Apunts sobre el pensament de José Andrew de Covert-Spring», *L'Avenç*, 195 (1995), p. 12-16. En aquesta segona època, la tradició inicial d'*El Europeo* representada per López Soler es va extingir gairebé del tot per deixar pas, segons OLIVES CANALS (*Bergnes de las Casas...*, p. 157), al «romanticismo filosófico y humanitario importado de Francia» que, en principi, cal interpretar com un eufemisme per a eludir el color socialista del fourierisme o sansimonisme que hi han vist d'altres historiadors (Josep M. OLLÉ I ROMEU, *Introducció del socialisme utòpic a Catalunya, 1835-1837*, Barcelona, Edicions 62, 1969, p. 7-15; Antonio ELORZA, *Socialismo utópico español. Selección, prólogo y notas de...*, Madrid, Alianza, 1970, p. 38-43; Pierre VILAR, «Le socialisme espagnol des origines à 1917», a Jacques DROZ (dir.), *Histoire générale du socialisme*, París, Presses Universitaires de France, 1974 [= «El socialisme a Espanya fins al 1917», a Pierre VILAR, *Estat, nació, socialisme. Estudis sobre el cas espanyol*, traducció d'Eulàlia Duran, Barcelona, Curial, 1982, p. 83-143, esp. 96-98]; Antonio ELORZA, *El fourierismo en España. Selección de textos y estudio preliminar de...*, Madrid, Ediciones de la Revista de Trabajo, 1975, XIX-XX, n. 12-15; RAMSPOTT i MALUQUER DE MOTES, «Romanticisme i saint-simonisme...», p. 71-76; Jordi MALUQUER DE MOTES BERNET, *El socialismo en España, 1833-1868*, Barcelona, Crítica, 1977, p. 98-130; Antonio ELORZA, Carmen LÓPEZ ALONSO, *Arcaísmo y modernidad. Pensamiento político en España, siglos XIX-XX*, Madrid, Historia 16, 1989, p. 52). Tanmateix, d'altres han apreciat

lecte» català)⁵³ i, finalment, va defensar la tradició jurídica de les Corts catalano-aragoneses enfront de les castellanès,⁵⁴ la qual cosa palesa una certa sensibilitat no uniformista en la construcció del nou Estat liberal.⁵⁵

en aquesta segona època certa continuïtat respecte de la primera ja que es mantenia «el espíritu esencialmente justo y tolerante» (PEERS, *Historia del movimiento...*, I, p. 433, n. 763). Però, aquesta continuïtat és molt més aparent que real ja que, com recentment ha posat en relleu Fontana, «De 1835 a 1837 [...] *El Vapor* sembla haver canviat de to. I, més endavant, una part d'aquests individus s'aniran mostrant més i més conservadors, [...]» o, altrament dit, van abandonar aquella tendència ideològica que el mateix Fontana ha batejat amb la nova etiqueta de *liberalisme utòpic* (FONTANA, *La fi de l'Antic Règim...*, p. 264-269, esp. 264). De la nostra part, voldríem remarcar que el canvi de tendència es va encetar precisament en el just moment en què López Soler es va veure obligat a deixar el diari.

51. Sobre *El Catalán* i la seva ideologia progressista, veg. Francisco Javier PAREDES ALONSO, «Ideario de un periódico progresista: *El Catalán*, 1834-1836», a Alberto GIL NOVALES (ed.), *La prensa en la Revolución liberal: España, Portugal y América latina. Actas del Coloquio Internacional que sobre dicho tema tuvo lugar en la Facultad de Ciencias de la Información, Universidad Complutense, los días 1, 2 y 3 de abril de 1982. Edición y prólogo a cargo de...*, Madrid, Universidad Complutense, 1983, p. 471-477.

52. *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña*, 68 (24.8.1833), p. 3-4, n. 1: «Esta composición, escrita para celebrar los días del Sr. D. Gaspar Remisa, es obra de la selecta pluma de D. Buenaventura Carlos Aribau. La presentamos á nuestros lectores con el patriótico orgullo con que presentaría un escocés los versos de sir Walter Scott a los habitantes de su patria.» Aquesta referència a Scott delata la ploma de López Soler (per l'admiració que sentia envers el literat escocès, veg. *infra* n. 65 i també n. 59 on palesem que Aribau la compartia).

53. *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña*, 110 (21.8.1834), p. 4: «[...] La Noya fugitiva anunció á los milaneses un ingenio digno de cantar sus glorias; y hace esperar ahora á los catalanes un poeta que reemplace algun día al fervor pindárico de Puig-Blanch [...]» Per a l'esmentada traducció de Cortada, veg. Juan CORTADA, *La noya fugitiva. Romans escrit en dialecte milanés y en octavas reals per Tomás Grossi, y tradubit en lo mateix metro y en dialecte catalá, per...*, Barcelona, Estampa de Joaquim Verdaguer, 1834, la introducció del qual es pot consultar avui a GHANIME, *Joan Cortada...*, p. 213.

54. *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña*, 17 (8.2.1834), p. 1-2; 18 (11.2.1834), p. 1-2 i 19 (14.2.1834), p. 1-2.

55. Per a la caracterització de la línia editorial seguida per *El Vapor* durant la direcció de López Soler, veg. Jordi CASASSAS (coord.), *Els intel·lectuals i el poder...*, p. 52-53, esp. 52; Mario CASELLA, «Agli albori del romanticismo e del moderno rinascimento catalano», a *Rivista delle Biblioteche e degli Archivi*, 29 (1918), p. 91-111, esp. 104-111; Antonio RUBIÓ Y LLUCH, «El Dr. D. Manuel Milá y Fontanals (Su época y su magisterio). Discurso que para la solemne sesión conmemorativa del Centenario del nacimiento de dicho Maestro, celebrada por la Universidad de Barcelona el día 29 de Junio de 1919, escribió el Dr. D...», a Antonio RUBIÓ Y LLUCH, Cosme PAPPAL Y MARQUÉS, *Milá y Fontanals y Rubió y Ors. Discursos escritos para la solemne sesión conmemorativa del Centenario del nacimiento de dichos ilustres profesores, celebrada por la Universidad de Barcelona el día 29 de Junio de 1919, por los doctores...*, Barcelona, Imprenta de Pedro Ortega, 1919, p. 25-30.

Les bullangues de l'estiu del 1835⁵⁶ van segellar la fi de l'aventura política de Llauder, que s'exilià a França i, en la mesura que López va seguir aquest mateix camí, cal suposar que ambdós exilis responien a les mateixes causes. Però l'estada de López en territori francès va ésser força curta, ja que l'any següent el trobem un altre cop a Madrid i dedicat al periodisme a *El Español* (1836) d'Andrés Borrego.⁵⁷ A l'agost del mateix any, López morí a Madrid però el des-tí va voler que ni la mateixa mort pogués aturar la seva «atrevida y romántica»⁵⁸ carrera literària: l'any 1838, la vídua lliurava a la impremta la seva darrera novel·la.

2.2. RAMON LÓPEZ SOLER: LA PRODUCCIÓ LITERÀRIA COM A PROFESSIÓ

Com hem vist, l'activisme cultural de López Soler va tenir dos grans pun-tals: el periodisme que ja hem considerat i, d'altra banda, la producció literària, que tot seguit examinem. Atès que determinar la vàlua de la seva contribució a la literatura castellana va més enllà dels límits de la nostra recerca, hem concen-trat els nostres esforços en la confecció d'un inventari complet i crític de la seva producció; però, per a evitar que aquest avenç heurístic esdevingués una enu-meració simple i insulsa, hem procurat mantenir viu el lligam entre l'obra i la

56. Sobre les bullangues de l'estiu de 1835, veg. Juan ROIG OBIOL, «Actuación política del progresismo catalán en la crisis del verano de 1835», *Homenaje a Jaime Vicens Vives*, Barcelona, Universidad de Barcelona, 1967, II, p. 547-561; VICENS I VIVES, «Els catalans en el segle...», p. 232-238; Anna Maria GARCÍA, «Liberalisme "no respectable" i poble menut urbà: bullangues i revolució liberal (1832-1835)», a *Recerques. Història, Economia, Cultura*, 22 (1989), p. 45-62; Anna M. GARCIA ROVIRA, *La revolució liberal a Espanya i les classes populars (1832-1835)*, Vic, Eumo, 1989, p. 251-389; FONTANA, *La fi de l'Antic Règim...*, p. 251-263.

57. Fundat l'any 1834 pel malagueny Andrés Borrego (1808-1891), *El Español* es va publi-car a Madrid a partir de l'1 de novembre de 1835, inicialment tenia un format de 423 × 257 que va anar canviant fins que el 31 de desembre de 1837 es va fixar en el format 425 × 274 i, a més de Borrego, va ser dirigit per Juan Esteban Izaga, Francisco Pacheco i José García Villalta. De família rica, el seu fundador Andrés Borrego era amic de Riego i va estar exiliat a Londres i París. A partir de 1834, va ser diverses vegades diputat pel Partit Moderat. Amic de Narváez, un altre cop va ser des-terrat per Espartero. Borrego va deixar escrits diversos llibres, entre els quals cal destacar les *Me-morias històriques y autobiogràficas* i la *Historia parlamentaria de España en el siglo XIX* (1885). Sobre Borrego i *El Español*, veg. NAVAS RUIZ, *El Romanticismo español...*, p. 98-99; SEOANE, *Historia del periodismo...*, p. 152-154; RUBIO, «Introducción», a LARRA, *Artículos...*, p. 46, n. 65 i p. 52.

58. Aquests qualificatius provenen d'una necrologia, endarrerida gairebé un mes (López So-ler havia mort el 21 d'agost), que publicà *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Ca-taluña*, 273 (29.9.1836) i, segons Peers, el segon adjectiu romàntic «se emplea en sentido estricta-mente técnico y literario» (PEERS, *Historia del movimiento...*, I, p. 197 i n. 417).

biografia de l'autor mitjançant la inserció d'alguns comentaris orientatius i un relatiu respecte envers la cronologia. Aquest respecte només és relatiu perquè, en les traduccions, hem sacrificat la seqüència temporal en benefici de la unitat de gènere i la claredat expositiva.

Des de les planes d'*El Europeo. Periódico de Ciencias, Artes y Literatura*, l'any 1823 Aribau ja havia exaltat Walter Scott com el primer romàntic,⁵⁹ i aquesta admiració explica que, poc temps després i malgrat els entrebancs derivats de la dispersió generada per la tornada de la Restauració, els seus redactors tractessin de fer arribar al públic les obres d'aquest autor. Així, l'any 1828, Ignasi Santponç s'associà amb Narcís Menard (a Barcelona) i amb Bonaventura Carles Aribau (a Madrid) per traduir i publicar les novel·les de Walter Scott començant per l'*Ivanhoe*. En aquesta traducció, havien de participar Aribau, López Soler i Juan Nicasio Gallego (arribaren a traduir els dos primers volums de l'obra). Al mateix temps, Aribau es dedicà a preparar l'opinió pública amb articles a *La Gaceta de Madrid*, *El Correo Literario* i *La Gaceta de Bayona*. Bergnes oferí la seva col·laboració al projecte però fou amablement rebutjada per motius bàsicament lingüístics.⁶⁰ Però, a l'any següent, les coses havien canviat molt perquè, d'una banda, la societat encap-

59. A. [= Bonaventura Carles ARIBAU], «Obras publicadas últimamente en París», *El Europeo. Periódico de Ciencias, Artes y Literatura*, I.11 (1823), p. 349-355 (reproduït a GUARNER, *El Europeo...*, núm. 20, p. 11-14, esp. 12): «Obras completas de Sir Walter Scott, en 24 tomos. Este autor, rival de Lord Byron, ha sido mirado por algunos como el primero de los románticos modernos y colocado al lado de Richardson y Fielding. Ha sido el creador de un género nuevo, siempre original y superior en cada una de sus producciones; sus pinturas son vivas y animadas; reina una verdad admirable en sus descripciones de los usos y costumbres locales; sabe hermanar con la mayor gracia la historia con la ficción, conoce a fondo el corazón humano y posee el arte de inventar caracteres siempre nuevos, de mantener siempre vivo el interés del diálogo y de variar al infinito los cuadros y aventuras.» Sobre la influència de Walter Scott en terres hispàniques, veg. Philip H. CHURCHMAN i Edgar Allison PEERS, «A Survey of the Influence of Sir Walter Scott in Spain», *Revue Hispanique. Recueil consacré à l'étude des langues, des littératures et de l'histoire des pays castellans, catalans et portugais*, 55 (1922), p. 227-310; Edgar Allison PEERS, «Studies in the Influence of Sir Walter Scott in Spain», *Revue Hispanique. Recueil consacré à l'étude des langues, des littératures et de l'histoire des pays castellans, catalans et portugais*, 68 (1926), p. 1-160; Louis URRUTIA, «Walter Scott et le roman historique en Espagne», a Michel APEL-MULLER et al. (ed.), *Recherches sur le roman historique en Europe, XVIIIe-XIXe siècle*, París, Les Belles Lettres, 1977, I, p. 319-344; Amado ALONSO i Guillermo CARNERO, «Verdad y fantasía de la novela histórica», a Iris M. ZAVALA, *Historia y crítica de la literatura española al cuidado de Francisco Rico. V. Romanticismo y realismo*, Barcelona, Crítica, 1982, p. 371-380, esp. 375-377; Guillermo C. ZELLERS, «Influencia de Walter Scott en España», *Revista de Filología Española*, 18 (1931), p. 149-162. Sobre el romanticisme català, veg. Reginald F. BROWN, «The Romantic Novel in Catalonia», *Hispanic Review*, 13 (1945), p. 294-323.

60. En carta de 17 de desembre de 1828 editada per OLIVES CANALS, *Bergnes de las Casas...*, p. 25, n. 44, Aribau ho explicava així a López Soler: «He recibido la carta del amigo Bergnes á quien

çalada per Santponç es va trobar amb dificultats insuperables (després d'un any de tràmits, tenien estancat l'expedient de l'obra en el jutjat d'imprentes i, a la fi, decidiren abandonar el projecte i liquidaren a prorrata les pèrdues del mal enfocat negoci) i, de l'altra, Bergnes s'havia fet seu el projecte, tenia enllestit l'*Ivanhoe* (de fet, no el traduí ell sinó que aprofità la traducció que José Joaquín de Mora havia publicat a Londres l'any 1825) i havia assolit la llicència per a publicar-lo;⁶¹ tanmateix, l'obra no va veure la llum fins a 1833, juntament amb *El oficial aventurero*.⁶²

El desembre de 1828, Aribau s'estranyava del fet que l'editor valencià Cabrerizo no s'hagués adonat de les possibilitats econòmiques de traduir Scott; però, els fets posteriors demostrarien que l'olfacte empresarial de Cabrerizo no estava distret del tot: l'any 1830 López Soler publicà a l'esmentada editorial valenciana la seva primera novel·la històrica que, titulada *Los Bandos de Castilla* i encapçalada per un pròleg on defensava el romanticisme, estava basada, i en part n'era còpia, en l'*Ivanhoe* de Scott. No cal gaire esforç per a adonar-nos que, en la confecció d'aquesta obra, López Soler havia emprat i/o reaprofitat la tasca efectuada pel projecte d'Aribau i Santponç de traduir l'*Ivanhoe* de Scott que ja hem explicat més amunt. Fins a la seva mort, López Soler publicà d'altres novel·les històriques amb el pseudònim de Gregorio Pérez de Miranda i el seu exemple després fou seguit per Joan Cortada, fins que l'any 1840 aquest darrer abandonà el gènere. Un cop conegut l'intricat punt d'arrencada, tot seguit passem a desgranar en detall la tasca literària de López Soler.⁶³

---

contesto. No dudo que pudiera sernos de alguna utilidad; pero la diversidad de lenguas en que tanto acierto se ha ejercitado hace que su castellano no sea del más correcto y castizo: así soy del parecer de que reservemos su cooperación para otras cosas que exijan menos aquellas cualidades, y esto aún sujetándole a una castigada corrección. Hoy le escribo alegándole varias causas que existen realmente y nos privan de admitir sus estimables ofrecimientos. Te parece buena idea, la traducción de Gessner? La prosa pudiera traducirla él y los versos nosotros en vista de su prosa literal y de las traducciones que existen en otras lenguas.»

61. En carta del 22 de juliol de 1829, també editada per OLIVES CANALS, *Bergnes de las Casas...*, p. 25, n. 45, Santponç ho explicava així a Aribau: «Ayer me dijeron que tu amigo Bergnes va a publicar el *Ivanhoe* y que tiene la licencia de este Juzgado. Hemos pasado un año más sin fruto; no nos retardes tu decisión de retirar este malaventurado manuscrito.»

62. Sobre aquesta aventura editorial i els resultats assolits, veg. OLIVES CANALS, *Bergnes de las Casas...*, p. 25 i n. 44-45; JORBA, «Literatura, llengua i renaixença...», p. 85; per a les edicions de Bergnes d'aquestes dues novel·les de Scott, veg. OLIVES CANALS, *Bergnes de las Casas...*, p. 164-165, núm. 73 i 74, on s'indica l'origen de la traducció la referència de la qual consta a MONTESINOS, *Introducción a una historia...*, p. 239.

63. Sobre això, veg. PEERS, *Historia del movimiento...*, I, p. 186-198 (anàlisi de les obres), p. 385-386 (poesia castellana), p. 430-433 (clàssics i romàntics: el conflicte de Barcelona i *El Vapor*) i II, p. 52-53 (concepte de romanticisme), p. 100-101 (polèmica entre clàssics i romàntics) i p. 105-106

Com hem dit, l'admiració envers les obres de Walter Scott fructificà en el refugi valencià, ja que López escrigué i publicà la primera novel·la històrica de tema espanyol:

a) *Los Bandos de Castilla o el Caballero del Cisne* (1830),⁶⁴ obra que no sols conté un pròleg programàtic en favor del romanticisme⁶⁵ sinó que, posats en boca d'un dels protagonistes (Arnaldo), inclou també quatre versos en cata-

---

(Roca y Cornet lloava López Soler com a exemple de literat romàntic); MONTESINOS, *Introducción a una historia...*, p. 59-64 i 82, n. 220; NAVAS RUIZ, *El Romanticismo español...*, p. 20-21 i 139-140; CASASSAS (coord.), *Els intel·lectuals i el poder...*, p. 47-48.

64. Ramón LÓPEZ SOLER, *Los Bandos de Castilla, ó, el Caballero del Cisne. Novela Original Española*, València, Imprenta de Cabrerizo, 1830, p. XVIII + 299, 301 i 316, 3 v.

[Portada:] LOS BANDOS | DE | CASTILLA, | ó | EL CABALLERO DEL CISNE | Novela Original Española || [Gravat] || Tomo Iº [en els altres volums: Tomo 2º; Tomo 3º] | VALENCIA | Imprenta de Cabrerizo | 1830.

[Dedicatòria:] Al Exmo. Señor | D. Bernardino Fernandez de Velasco, Duque de | Frías y de Uceda, | etc., etc. | como una prueba de veneracion á | sus luces, de respeto á su carácter y de | reconocimiento a su amistad | R. Lopez Soler.

[Obra dedicada:] Bernardino Fernández de Velasco (Madrid, 1783-1851).

[Mides:] 112 × 76 mm.

Exemplar: BC. Tus-8-9185 (vol. II) i Tus-8-9186 (vol. III). (Manca el volum I i, en l'inici del volum III, està repetit el «Prólogo» de p. XVIII.) Referència bibliogràfica: PALAU Y DULCET, *Manual del librero...*, VII, 664b, núm. 142033. Reedicions actuals: a) Barcelona, Círculo de Amigos de la Historia, 1972, p. 356; b) Madrid, Tebas, 1975, p. 277; c) Barcelona, Orbis, 1989, p. 186, 176 i 184, 3 v., reedició electrònica, <<http://cervantesvirtual.com/FichaObra.html?Ref=2915>>. Sobre aquesta novel·la i, en especial, la part citada del segon treball perquè és un estudi força complet, veg. CHURCHMAN i PEERS, «A Survey of the Influence...», p. 242-243; PEERS, «Studies in the Influence...», p. 12-39; PEERS, *Historia del movimiento...*, I, p. 186-187, esp. n. 368 (al *Diario de Valencia*, de 15.11.1830, Cabrerizo afirmava: «Esta obrita debe considerarse como una novedad literaria, pues que imitando las de Walter Scott abre el campo a un nuevo género de novelas»), i II, p. 374-375 (la malenconia dels personatges d'aquesta novel·la com a tret romàntic); NAVAS RUIZ, *El Romanticismo español...*, p. 82-83.

65. Per a una reedició actual d'aquest pròleg del qual reproduïm els dos paràgrafs on s'aprecia més clarament, d'una banda, el programa de divulgació del romanticisme walterscotià que amb la seva novel·la encetava López Soler i, de l'altra, l'esperit que al seu entendre animava el romanticisme, veg. Iris M. ZAVALA, *Ideología y política en la novela española del siglo XIX*, Salamanca, Anaya, 1971, p. 214-219, esp. 214 i 215-216: «La novela de *Los Bandos de Castilla* tiene dos objetos: dar a conocer el estilo de Walter Scott y manifestar que la historia de España ofrece pasajes tan bellos y propios para despertar la atención de los lectores como las de Escocia y de Inglaterra. A fin de conseguir uno y otro intento hemos traducido al novelista escocés en algunos pasajes e imitándole en otros muchos, procurando dar a su narración y a su diálogo aquella vehemencia de que comúnmente carece, por acomodarse al carácter grave y flemático de los pueblos para quienes escribe. Por consiguiente, la obrita que se ofrece al público debe mirarse como un ensayo, no sólo por

là que, segons explicita l'autor més endavant, havia volgut presentar com una mostra de poesia trovadoresca en llengua provençal.⁶⁶

b) Malgrat la referència de Palau, l'atribució és dubtosa: *Del cólera morbo* (1831).⁶⁷

Amb el pseudònim de *Gregorio Pérez de Miranda*, López va publicar:

c) *Causas secretas y anécdotas curiosas concernientes a la insurrección de Polonia, sacadas de la vida del General Diebitz* (1831).⁶⁸

andar fundada en hechos poco vulgares de la historia de España, sino porque aún no se ha fijado en nuestro idioma el modo de expresar ciertas ideas que gozan en el día de singular aplauso [...]. Libre, impetuosa, salvaje, por decirlo así, tan admirable en el osado vuelo de sus inspiraciones como sorprendente en sus sublimes descarríos, puédesse afirmar que la literatura romántica es el intérprete de aquellas pasiones vagas e indefinibles que, dando al hombre un sombrío carácter, lo impelen hacia la soledad, donde busca en el bramido del mar y en el silbido de los vientos las imágenes de sus recónditos pesares. Así, pulsando una lira de ébano, orlada la frente de fúnebre ciprés, se ha presentado al mundo esta musa solitaria, que tanto se complace en pintar las tempestades del universo y las del corazón humano; así, cautivando con mágico prestigio la fantasía de sus oyentes, inspíralos fervorosa, el deseo de la venganza, o eternécelos, melancólica, con el empozoñado recuerdo de las pasadas delicias [...].» Per una valoració d'aquest pròleg de López Soler, veg. Guillermo DÍAZ-PLAJA, *Introducción al estudio del Romanticismo español*, Madrid, Espasa Calpe, 1936, p. 295-303.

66. Ramón LÓPEZ SOLER, *Los Bandos de Castilla, ó, el Caballero del Cisne. Novela Original Española*, Valencia, Imprenta de Cabrerizo, 1830, II, p. 3: «Astre benigna de la nit callada, | de mes tristeses consolant figura, | de mes vetllades única templança, | pàl·lida lluna.» El context trovadoresc s'explicita en una posterior disgressió en II, p. 87: «Para haceros cargo del interés que debían inspirarnos sus numerosas estancias, razón es que sepáis como los trovadores son los únicos que en los solitarios monasterios dan idea de los acaecimientos del siglo, cantando en ellos las continuas revueltas de los pueblos, y las gloriosas victorias de los reyes; y bien que el joven de que os hablo lo hiciese en lengua provenzal, no dejábamos por esto de comprender el espíritu de sus cantares.»

67. Ramón LÓPEZ SOLER, *Del cólera morbo*, Valencia, Imprenta de José de Orga, 1831. No n'hem pogut veure cap exemplar (referència bibliogràfica, PALAU Y DULCET, *Manual del librero...*, VII, 664b, núm. 142034.)

68. Gregorio PÉREZ DE MIRANDA [= Ramon LÓPEZ SOLER], *Causas secretas y anécdotas curiosas concernientes á la insurrección de Polonia, sacadas de la vida del general Diebitz, que acaba de publicarse en Francia*, Valencia, Imprenta de José de Orga, 1831, p. VI + 95.

[Portada:] CAUSAS | SECRETAS | Y ANÉCDOTAS CURIOSAS | concernientes | Á LA INSURRECCION DE POLONIA, | SACADAS DE LA VIDA | DEL | GENERAL DIEBITZ, | QUE ACABA DE PUBLICARSE EN FRANCIA, | POR | D. GREGORIO PEREZ DE MIRANDA. || Valencia. = Agosto 1831. | IMPRENTA DE JOSÉ DE ORGA, | calle del Milagro, n. 19.

[Mides:] 136 × 72 mm.

d) *El año 1831 o Carta de un ilustre personage al Príncipe de Metternich* (1831)⁶⁹

e) *La Bélgica y la Polonia* (1831)⁷⁰

f) *El pirata de Colombia* (1832)⁷¹

g) *Las señoritas de hogaño y las doncellas de antaño* (1832), que és una adaptació de *La demoiselle et la dame, ou avant et après* d'Eugène Scribe (1791-1861)⁷²

Exemplar: BC. Tus-8-8994. Referència bibliogràfica: PALAU Y DULCET, *Manual del librero...*, XIII, 87a, núm. 221495. Personatge: Hans von Diebitsch (1785-1831). A aquest respecte, veg. PEERS, *Historia del movimiento...*, I, p. 188-189, n. 380 («[...] un estudio de la insurrección polaca de 1830 [...]»).

69. Gregorio PÉREZ DE MIRANDA [= Ramon LÓPEZ SOLER], *El año 1831, ó, Carta de un ilustre personage al Príncipe de Metternich. Dedicada á Carlos X. Traducción del inglés por...*, València, Imprenta de Ildefonso Mompí, 1831, p. XIV + 105.

[Portada:] EL AÑO 1831 | Ó | CARTA DE UN ILUSTRE PERSONAGE | AL PRÍNCIPE | DE METTERNICH. | DEDICADA Á CARLOS X. | Traducción del inglés | POR D. GREGORIO PEREZ | DE MIRANDA. || VALENCIA: | POR ILDEFONSO MOMPIÉ | 1831.

[Mides:] 122 × 83 mm.

Exemplar: BC. Tus-8-9172. Referència bibliogràfica: PALAU Y DULCET, *Manual del librero...*, XIII, 87a, núm. 221496. Personatge: Klemens Wenzel Lothar von Metternich, canceller austríac (1773-1859).

70. R. L. S. [= Ramon LÓPEZ SOLER], *La Bélgica y la Polonia. Paralelo sacado de los últimos escritos del Vizconde de Chateaubriand e ilustrado con notas por D....*, Valencia, Imprenta de Ildefonso Mompí, 1831, p. XIII + 93. Malgrat no haver-la vist, hem localitzat un exemplar d'aquesta obra a la Universitat de Santiago de Compostel·la, Biblioteca Xeral, RSE.OPUSC-32/1. Sobre aquesta obra, veg. la mínima referència de PEERS, *Historia del movimiento...*, I, p. 188-189, n. 380.

71. R. L. S. [= Ramon LÓPEZ SOLER], *El pirata de Colombia por...*, Valencia, López, 1832, p. XXX + 147. Amb les poques dades disponibles i atès el cognom de l'impressor, cal suposar que es tracta d'una novel·la d'autoedició. Tot i no haver-la vist, hem localitzat un exemplar d'aquesta obra a la Universitat de Sevilla, Biblioteca de Geografia i Història, G 9/01209, la qual cosa representa un avenç heurístic ja que Peers afirmava que «parece que ya no existe» i cobria aquesta llacuna amb la següent notícia extreta del *Diario de Barcelona*, de 12.12.1832: «Este libro, más bien que una novela, es una relación histórica de las tropelías cometidas por el famoso pirata americano Roberto Gibbs.» (PEERS, *Historia del movimiento...*, I, p. 188-189, n. 380).

72. Gregorio PÉREZ DE MIRANDA [= Ramon LÓPEZ SOLER], *Las señoritas de hogaño y las doncellas de antaño*, Barcelona, Imprenta de A. Bergnes y Comp., 1832, p. 182, publicat conjuntament amb *La conversión ó la noche buena. Novela traducida del aleman por T. B.*, Barcelona, Imprenta de A. Bergnes y Comp., 1832, p. 60.

A) [Portada:] LAS | SEÑORITAS DE HOGAÑO | Y LAS | DONCELLAS DE ANTAÑO. | Por | D. G. PÉREZ DE MIRANDA. || Con Licencia. || BARCELONA, | IMPRENTA DE A. BERGNES Y COMP. | CALLE DE ESCUDELLERS, N. 13 | JUNIO DE 1832.

- h) *Henrique de Lorena* (1832)⁷³
 i) *Jaime el Barbudo o la Sierra de Crevillente* (1832)⁷⁴
 j) *Kar-Osman o Memorias de la Casa de Silva* (1832)⁷⁵

B) [Portada:] LA | CONVERSIÓN | Ó | LA NOCHE BUENA. | Novela | traducida del alemán por T. B. || Con Licencia. || BARCELONA, | IMPRENTA DE A. BERGNES Y COMP. | CALLE DE ESCUDELLERS, N. 13 | JUNIO DE 1832.

[Col·lecció:] *Biblioteca Selecta Portátil y Económica*, 3a sèrie, vol. XIV.

[Mides:] 104 × 64 mm.

Advertencia de los editores (p. 5-8, esp. 5): «Ofrecemos al público esta imitación de uno de los más selectos partos de la pluma clásica de Scribe [...]»

Exemplars: BC. Tus-8-8939; BC. Tus-8-8938; IMHB. Col. 77-12-111(3). Referència bibliogràfica: PALAU Y DULCET, *Manual del librero...*, XIII, p. 87a, núm. 221497. Reedició actual: «Las señoritas de hogaño y las doncellas de antaño», a *Jaime el barbudo, o sea, La sierra de Crevillente. Las señoritas de hogaño y las doncellas de antaño. Edición, introducción y notas de Enrique Rubio Cremades y María de los Ángeles Ayala Aracil*, Sabadell, Caballo-Dragón, 1988, p. 272. Reedició electrònica: <<http://cervantesvirtual.com/FichaObra.html?Ref=1310>>. Segons OLIVES CANALS, *Bergnes de las Casas...*, p. 137, núm. 24, l'obra imitada d'Eugène Scribe (1791-1861) per López Soler és probablement *La demoiselle et la dame, ou avant et après*, París, 1822. Sobre aquesta novel·la de López Soler, veg. PEERS, *Historia del movimiento...*, I, p. 188-189, n. 380; per a l'èxit espanyol de Scribe en aquesta època, veg. PEERS, *Historia del movimiento...*, I, p. 281 («La fenomenal aceptación del "infatigable", "ingenioso y fecundo", "inagotable y justamente famoso Scribe" [...]», on els primers qualificatius són de Larra i el segon període citat prové del *Diario de Barcelona*, de 4.8.1833) i p. 333 («[...] la versión de Larra de la obra de Scribe titulada *El arte de conspirar*, que dentro del año se representa no menos de veintiséis veces en un plazo de nueve meses»); per a les diferents traduccions castellanes de les obres de Scribe que es van publicar de 1838 a 1848, veg. MONTESINOS, *Introducción a una historia...*, p. 244. Sobre l'altra obra publicada conjuntament amb la imitació de Scribe de López Soler, Olives es limitava a dir que no era la de Schmid de títol semblant; però, l'entrebanc ha estat resolt per Montesinos quan diu: «*La conversión o La Noche Buena*. Novela trad. del alemán por T. B., Barcelona, Bergnes, 1832, 60 p., que completan la edición de *Las señoritas de hogaño*, de Pérez de Miranda, es decir, López Soler. Olives Canals no la identifica, y se limita a decir que no es la de Schmid del mismo título. Creo que se trata de la *La jeune Morave ou la veille de Noël*, novelita alemana imitada por Mme. de Montolieu en su libro *Exaltation et piété*, 1818.» (MONTESINOS, *Introducción a una historia...*, p. 262). L'esmentada Mme. de Montolieu és Isabelle de Bottens, baronesa de Montolieu (1751-1832) de les obres de la qual es coneixen diferents traduccions castellanes de 1796 a 1846 (MONTESINOS, *Introducción a una historia...*, p. 166-167).

73. Gregorio PÉREZ DE MIRANDA [= Ramon LÓPEZ SOLER], *Henrique de Lorena*, Barcelona, Imprenta de A. Bergnes y Comp., 1832, p. 313.

[Portada:] Henrique | DE LORENA, | POR | D. G. PEREZ DE MIRANDA. | [lema:] Antes que el rey la soberbia de los Guisas !... | *Refran de aquella época*. || Con Licencia. | BARCELONA. | IMPRENTA DE A. BERGNES Y COMP. | CALLE DE ESCUDELLERS, N. 13 | 1832.

[Col·lecció:] *Biblioteca Selecta Portátil y Económica*, 3a sèrie, vol. XVIII.

[Dedicatòria:] *Al licenciado D. Silvestre de Miranda*, l'autor lamenta la precipitació amb què s'ha vist obligat a publicar l'obra (p. 5-8, esp. 8: «Considerere V. tambien, respecto de las incorrec-

k) *El primogénito de Alburquerque* (1833)⁷⁶

l) *La Catedral de Sevilla* (1833), que és una adaptació de *Notre Dame de Paris* de Victor Hugo (1802-1885).⁷⁷

ciones de su estilo, la precipitación que me ha obligado á publicarla, negándome hasta el indispensable espacio que solicité para darle un sobrepeine [...].»).

[Mides:] 100 × 66 mm.

Exemplars: BC. Tus-8-8107; BC. Tus-8-8097; IMHB. Col. 77-12-(10). Referència bibliogràfica: PALAU Y DULCET, *Manual del librero...*, XIII, p. 87a, núm. 221498. Personatge: Henri, duc de Guise (1550-1588). Sobre aquesta novel·la, veg. OLIVES CANALS, *Bergnes de las Casas...*, p. 151, núm. 43; PEERS, *Historia del movimiento...*, I, p. 189-190; NAVAS RUIZ, *El Romanticismo español...*, p. 84.

74. Gregorio PÉREZ DE MIRANDA [= Ramon LÓPEZ SOLER], *Jaime el Barbudo, ó sea, La Sierra de Crevillente. Novela por...*, Barcelona, Imprenta de A. Bergnes y Comp., 1832, p. 242.

[Portada:] Jaime el Barbudo | Ó SEA | LA SIERRA DE CREVILLENTE. | Novela | POR DON GREGORIO PÉREZ DE MIRANDA. || Con Licencia. || BARCELONA. | IMPRENTA DE A. BERGNES Y COMP. | CALLE DE ESCUDELLERS, N. 13 | 1832.

[Col·lecció:] *Biblioteca Selecta Portátil y Económica*, 3a sèrie, vol. XXII.

[Mides:] 102 × 64 mm.

Exemplars: BC. Tus-8-8099; BC. Tus-8-8100; IMHB. Col. 77-12-(5). Referència bibliogràfica: PALAU Y DULCET, *Manual del librero...*, XIII, p. 87a, núm. 221499. Reedició actual: «Jaime el barbudo, o sea, La sierra de Crevillente», a *Jaime el barbudo, o sea, La sierra de Crevillente. Las señoritas de hogaño y las doncellas de antaño. Edición, introducción y notas de Enrique Rubio Cremades y María de los Ángeles Ayala Aracil*, Sabadell, Caballo-Dragón, 1988, p. 272. Reedició electrònica d'aquesta reedició anterior: <<http://cervantesvirtual.com/FichaObra.html?Ref=1309>>. Traducció catalana: *Jaime el Barbut o sia La serra de Crevillent. Traducció de Francesc Pérez*, Barcelona, Curial, 1987, p. 154. Sobre aquesta novel·la, veg. OLIVES CANALS, *Bergnes de las Casas...*, p. 151-152, núm. 46; PEERS, *Historia del movimiento...*, I, p. 189, i II, p. 358-359 (per a la caracterització del bandoler d'aquesta novel·la com a típic heroi romàntic); NAVAS RUIZ, *El Romanticismo español...*, p. 84. Entorn de l'any 1821, una famosa partida absolutista va ésser encapçalada per Jaime Alfonso, anomenat *Jaime el Barbudo* (Crevillent, 1783-Múrcia, 1824), sobre aquest personatge històric, veg. Fernando GARRIDO, «Escenas de la vida de Jaime el Barbudo», *Obras escogidas de..., publicadas e inéditas. Precedidas de un prólogo por Francisco Pi y Margall*, Barcelona, Librería de Salvador Manero, 1859, I, p. 130-188 (relació novel·lada basada en testimonis presencials), i, sobretot, Jaime TORRAS ELÍAS, «Bandolerismo y política: apuntes sobre la figura de Jaime "El Barbudo"», a *Liberalismo y rebeldía campesina, 1820-1823*, Barcelona, Ariel, 1976, p. 177-197. Aquest personatge històric ha inspirat múltiples obres literàries gairebé fins avui: Sisto CÁMARA, *Jaime el barbudo. Drama original, en verso, en tres actos y un epílogo. Su autor...*, Madrid, Imprenta de José M. Ducazal, 1853; Francisco de Sales MAYO, *Jaime el Barbudo, ó, Los Bandidos de Crevillente. Novela histórica original por D....*, Madrid, Marzo y Fernández, 1868; *Historia verdadera del famoso guerrillero y bandido Jaime el Barbudo; o sea El terror de la Sierra de Crevillente*, Madrid, Sucesores de Hernando, 1890? (reedició, València, Librerías París-Valencia, 1992); Leandro CONESA CÁNOVAS, *El Bandolero Jaime Alfonso, simplemente 'el Barbudo'*, Múrcia, Mediterráneo, 1982; Florencio Luis PARREÑO, *Jaime Alfonso el Barbudo (el más valiente de los bandidos españoles). Novela histórica, corregida y aumentada por...*, Elx, Manuel Pastor Torres, 1983.

Va traduir les obres següents:

m) *Recuerdos del reinado de Luis XVIII y esperanzas del reinado de Carlos X* (1830) de François René, vescomte de Chateaubriand (1768-1848)⁷⁸

75. Gregorio PÉREZ DE MIRANDA [= Ramon LÓPEZ SOLER], *Kar-Osman, ó Memorias de la casa de Silva por D...*, Barcelona, Imprenta de A. Bergnes y Comp., 1832, p. 200 + 1 full amb «Notas de la nota XII».

[Portada:] KAR-OSMAN, | ó [ó: *alguns exemplars la tenen i d'altres no*] Memorias de la casa de Silva. | POR D. GREGORIO PÉREZ DE MIRANDA. || Barcelona. | IMPRENTA DE A. BERGNES Y COMP. | CALLE DE ESCUDELLERS, N. 13 | CON LICENCIA. | 1832.

[Col·lecció:] *Biblioteca Selecta Portátil y Económica*, 3a serie, vol. XXIII.

[Mides:] 104 × 68 mm.

Exemplars: BC. Tus-8-8106; BC. Tus-8-8104; BC. Tus-8-9171; IMHB. B-1832-12-(6). Referència bibliogràfica: PALAU Y DULCET, *Manual del librero...*, XIII, p. 87a, núm. 221500. Sobre aquesta novel·la, veg. OLIVES CANALS, *Bergnes de las Casas...*, p. 152, núm. 47; PEERS, *Historia del movimiento...*, I, p. 189; NAVAS RUIZ, *El Romanticismo español...*, p. 84.

76. Gregorio PÉREZ DE MIRANDA [= Ramon LÓPEZ SOLER], *El Primogénito de Albuquerque*, Madrid, Imprenta de Repullés, 1833, p. VII + 172, 250, 275 i 283, 4 v.

[Portada:] EL PRIMOGÉNITO | de | Albuquerque. | POR | DON GREGORIO PEREZ | DE MIRANDA || TOMO I. || MADRID. | IMPRENTA DE REPULLÉS. OCTUBRE DE 1833.

[Mides:] 140 × 94 mm.

Exemplar: BC. Tus-8-8439 (manquen els vol. III-IV); BC. Tus-8-8442 (vo. I-II relligats junts i sense guillotinar); BC. Tus-8-8443 (vol. III-IV relligats junts i sense guillotinar). Referència bibliogràfica: PALAU Y DULCET, *Manual del librero...*, XIII, p. 87a, núm. 221501. Personatge: Pere I, rei de Castella (1334-1369). Sobre aquesta novel·la, veg. PEERS, *Historia del movimiento...*, I, p. 191-192; NAVAS RUIZ, *El Romanticismo español...*, p. 84.

77. Gregorio PÉREZ DE MIRANDA [= Ramon LÓPEZ SOLER], *La catedral de Sevilla. Novela tomada de la que escribió el célebre Victor Hugo en francés con el título de Notre Dame de Paris por...*, Madrid, Imprenta de Repullés, 1834, 3 v. No n'hem pogut veure cap exemplar. Referència bibliogràfica: PALAU Y DULCET, *Manual del librero...*, XIII, p. 87a, núm. 221502. L'obra és una adaptació de *Notre Dame de Paris* de Victor Hugo (1802-1885). Sobre aquesta novel·la, veg. PEERS, *Historia del movimiento...*, I, p. 197 i 301; NAVAS RUIZ, *El Romanticismo español...*, p. 83-84. Per a les traduccions castellanes de les obres de Victor Hugo publicades entre els anys 1834-1850, veg. MONTESINOS, *Introducción a una historia...*, p. 206-207.

78. François RENÉ, vescomte de CHATEAUBRIAND, *Recuerdos del reinado de Luis XVIII y esperanzas del reinado de Carlos X. Escrito en frances por el vizconde de Chateaubriand. Traducido por D. Gregorio Pérez de Miranda*, València, Imprenta de Cabrerizo, 1830, p. III + 24.

[Portada:] Recuerdos | DEL REINADO | DE LUIS XVIII, | y esperanzas del reinado | DE CARLOS X. Escrito en frances | por el vizconde de Chateaubriand [sic]: | Traducido por | Don Gregorio Perez de Miranda || Valencia | En la Imprenta de Cabrerizo, | 1830.

[Mides:] 202 × 140 mm.

Exemplar: BC. Tus-8-8545. Per la influència de Chateaubriand a Espanya i, en especial, aquesta traducció de López Soler, veg. Edgar Allison PEERS, «La influencia de Chateaubriand en España», *Revista de Filología Española*, 11 (1924), p. 351-382, esp. 373, on l'autor recull que el

n) *Las Ruinas de Persépolis* (1832).⁷⁹

Amb el pseudònim d'*El Bachiller Cantaclaro*⁸⁰, va publicar:

o) *Curso completo de gramática parda* (1833)⁸¹

Diario de Valencia (23.11.1830), afirmava: «El nombre sólo de Chateaubriand basta para recomendar este escrito.»; PEERS, *Historia del movimiento...*, I, p. 140-143 (influència de Chateaubriand) i 188-189, n. 380 (sobre aquesta obra en concret). Per a les nombroses traduccions castellanes de les obres de Chateaubriand publicades entre els anys 1801-1854 (entre les quals no hi figura aquesta traduïda per López Soler), veg. MONTESINOS, *Introducción a una historia...*, p. 171-175.

79. Gregorio PÉREZ DE MIRANDA [= Ramón LÓPEZ SOLER], *Las Ruinas de Persépolis. Libro traducido del latin é ilustrado con varias notas por D...*, València, Imprenta de Cabrerizo, 1832, p. 107-228.

A) [Portada:] LA | Sacerdotisa | DRUIDA | Novela historica || [Gravat] || Valencia | Librería de Cabrerizo | 1832.

B) [Portada:] LAS RUINAS | DE | PERSÉPOLIS. | Libro traducido del latin é ilustra- | do con varias notas | POR D. GREGORIO PEREZ | DE MIRANDA. || [lema:] En la duda de si una accion | es buena ó mala, abstente | de cometerla. || VALENCIA. | 1832.

[Mides:] 112 × 74 mm.

Exemplar: BC. Tus-8-8860 (només conté *Las Ruinas...*, p. 135-282 i datada l'any 1842); BC. Tus-8-8383 (només conté *Las Ruinas...*, p. 107-282 i datada l'any 1832); BC. G 87-8°-102 (conté les dues obres, p. XII + 105 i 107-228, datada l'any 1832 i hem efectuat la descripció sobre aquest exemplar). En el *Prólogo* de *Las Ruinas...* (p. 110-111 = p. 136-137), hi diu: «[...] preciosos documentos publicados par [sic] la sociedad de Calcuta. La misma dió tambien á luz el manuscrito griego, cuya traduccion ofrecemos al público; manuscrito que contiene el fundamento de la sabiduría de Asmolan, ó lo que es lo mismo, la singular aventura que le hizo heredar los libros de Zoroastres cuando la persecucion de Sardanápalo habia separado ó extinguido á sus prosélitos.» I, a la p. 111 = 137, n. 1, hi diu: «Hemos hecho la traduccion presente de la que publicó en latin Jacobo Wilson: Londres, 1782. Es de advertir que algunos literatos franceses del último siglo imitaron en sus escritos la narracion de las aventuras de Hidaspes.» Per a l'única notícia d'aquestes obres que l'autor encapçala amb l'explicació següent: «A esta lista de anónimos, muy incompleta de seguro, añadiré en nota estos otros títulos de novelas que no es seguro sean traducciones; por lo menos no me consta a ciencia cierta. Las añado por exceso de escrúpulo» (després del que s'ha dit, la traducció de *Las Ruinas...* cal atribuir-la a López Soler, tanmateix no hem pogut localitzar cap referència sobre l'original que li va servir de base i, en principi, cal descartar que hom li pugui adjudicar *La sacerdotisa...*), veg. MONTESINOS, *Introducción a una historia...*, p. 269, n. 110. Tot i ésser un simple índex amb escàs valor provatori, cal recordar que, a les planes d'*El Europeo*, Aribau ja havia fet recensions d'obres de literatura oriental que, precisament, publicava «la sociedad de Calcuta no ha cesado, aun después del fallecimiento de su fundador, acaecido en 1790, de proporcionarnos admirables fragmentos y obras enteras de esta clase; [...]» (A. [= Bonaventura Carles ARIBAU], «Sobre la literatura oriental», *El Europeo. Periódico de Ciencias, Artes y Literatura*, I.11 (1823), p. 336-342 [reproduït a GUARNER, *El Europeo...*, núm. 19, p. 8-11, esp. 10]). Evidentment, cal remarcar que la societat editora i les dates en què va publicar es corresponen amb les indicades per López i, per tant, això atorga certa versemblança a l'origen de la informació que va emprar. A més, cal remarcar que l'in-

p) *La Fortuna y la salud* (1834).⁸²

Després de la seva mort, la vídua va lliurar a la impremta l'original següent:

terès envers l'orientalisme dels redactors d'*El Europeo* resta present en dos articles publicats per Cook: C. [= C. E. COOK], «Idiomas. Observaciones sobre ellos en general y los métodos para aprenderlos», *El Europeo. Periódico de Ciencias, Artes y Literatura*, II.1 (1824), p. 7-16 (referenciat a GUARNER, *El Europeo...*, núm. 59, p. 53) (sànsrit), i C. [= C. E. COOK], «Sobre las composiciones dramáticas de los antiguos Indus», *El Europeo. Periódico de Ciencias, Artes y Literatura*, II.8 (1824), p. 246-258 i III.12 (1824), p. 374-385 (reproduït a GUARNER, *El Europeo...*, núm. 63-64, p. 53-58 i 58-63), amb presentació i traducció de fragments del «drama *Sacotalá*, o bien el anillo fatal. Su autor, el célebre indio Calidás»).

80. Sense aduir cap dada per a donar-li suport, Palau donava per fet que aquest pseudònim encobria l'autoria de Ramon López Soler (PALAU Y DULCET, *Manual del librero...*, VII, p. 664b); però, l'atenta observació de les obres enumerades tot seguit permet d'entreveure el fonament triat per Palau: en cada obra, hi figura com editor Ramón Soler i, per tant, només cal intercalar el primer cognom (López) per a assolir el resultat cercat. Suposant que aquest raonament és correcte i per a estalviar-nos haver d'allargar innecessàriament l'inventari, hem descrit completament l'exemplar de la segona obra perquè, com es podrà veure, hi figuren relligades una sèrie de cinc obres de l'esmentat editor acomplint, però, funcions d'autor.

81. BACHILLER CANTA-CLARO [= Ramón LÓPEZ SOLER], *Curso completo de gramática par-da: dividido en quince lecciones, en las que se dan reglas fijas para que cualquiera pueda vivir sin tener necesidad de trabajar por el...* Publicala Ramon Soler, Madrid, Imprenta de Tomás Jordán, 1833, p. III + 127.

[Portada:] CURSO COMPLETO | DE | GRAMÁTICA PARDA, | Dividido en quince lecciones, en las que se dan reglas | fijas para que cualquiera pueda vivir sin tener necesi- | dad de trabajar. || POR EL BACHILLER CANTA-CLARO. || PUBLICALA | D. RAMON SOLER || MADRID. setiembre de 1833. | Imprenta de D. TOMAS JORDAN, calle de Toledo frente | á la del Burro.

[Mides:] 156 × 104 mm.

Exemplar: BC. Tus-8-5057. Referència bibliogràfica: PALAU Y DULCET, *Manual del librero...*, VII, p. 664b, núm. 142035. Reedicions: a) Madrid, Librería de la Viuda e hijos de D. José Cuesta, 1865, p. 128; b) Madrid, Ollero y Ramos editores, 1995, p. 128, i c) Valencia, Librerías París-Valencia, 1992, p. 128.

82. BACHILLER CANTA-CLARO [= Ramón LÓPEZ SOLER], *La Fortuna y la salud. Reglas fáciles y sencillas para poder conservar siempre estos dos elementos de la vida. Dispuestas por el... Publícalas Don Ramon Soler*, Madrid, Imprenta que fue de Fuentenebro, 1834, p. 92.

A) [Portada:] La Fortuna y la Salud. | REGLAS FÁCILES Y SENCILLAS | para poder conservar siempre estos dos | elementos de la vida. | DISPUESTAS | POR EL BACHILLER CANTA-CLARO, | Profesor de Gramática Parda. | PUBLÍCALAS | Don Ramon Soler. || CON LICENCIA. MADRID | Imprenta que fue de Fuentenebro. | Enero de 1834.

B) [Portada:] REGLAS | de | MORAL Y POLITICA | ESCRITAS | por Napoleon Bonaparte | EN LA ISLA DE STA. ELENA, | y traducidas de la última edicion | francesa. || MADRID | IMPRENTA DE DON EUSEBIO AGUADO | Bajada de Santa Cruz, | 1829. (p. 88)

q) *Memorias del príncipe de Wolfen* (1838), que és una imitació de l'obra *Barnave* de Jules Janin (1804-1874).⁸³

Quan era director d'*El Vapor*, López Soler va admetre les col·laboracions d'un jove que, en el lapse d'una vintena anys, esdevindria el seu crític més sever: el jove era Manuel Milà i Fontanals qui, en un article publicat l'any 1854, el considerava un autor «hoy casi olvidado» i, per caracteritzar-lo, lapidàriament afegia «una indolencia suma que lo convirtió en plagiario incurable».⁸⁴ Des que fou creada per un crític reputat com Milà, aquesta desagradida llosa casolana de plagiar mandrós ha perseguit López Soler i, si no hagués estat per la intervenció de Peers, el seu rastre s'hauria acabat perdent en l'oblit. Per entendre Peers i extreure'n —si cal— alguna altra conclusió, hem confeït la taula sinòptica següent en la qual, ordenades segons l'indret, la data i el gènere, recollim totes les activitats literàries desenvolupades per López Soler al llarg de la seva vida.

C) [Portada:] LOS LITERATOS | DE OGAÑO. | CARTA ESCRITA Á UN PRINCIPIANTE EN | LA CARRERA DE LAS LETRAS. | POR | Don Ramon Soler || CON LICENCIA. MADRID | Imprenta que fue de Fuentenebro | Noviembre de 1833. (p. 60)

D) [Portada:] LO QUE ES | LA | PREOCUPACION, | CARTA ESCRITA | á un Forastero en la Corte | POR SU PAISANO | D. Ramon Soler. || CON LICENCIA || MADRID | IMPRENTA DE AGUADO | 18 DE OCTUBRE DE 1830. (p. 24)

E) [Portada:] LO QUE SON ELLAS, | Carta escrita | A UN GALAN PRIMERIZO | POR | D. Ramon Soler || Barcelona | Librería de Saurí y Comp. | 1831. (p. 23)

F) [Portada:] LO QUE ES LA MIA; | respuesta | DEL GALAN PRIMERIZO | á | D. Ramon Soler || Barcelona | Librería de SAURÍ y COMP. | 1832. (p. 17)

G) [Portada:] ¿Hay cosa peor que ellos y ellas ? | CARTA ESCRITA | AL GALAN PRIMERIZO, | VINDICANDO LA TITULADA | LO QUE SON ELLAS, | por su autor D. R. Soler || MADRID. DICIEMBRE DE 1832 | Imprenta de D. TOMAS JORDAN. (p. 29)

H) [Portada:] NO HA HABIDO | NAPOLEON. | NUEVO PAPEL TRADUCIDO DEL FRANCÉS; | en que se demuestra hasta la evidencia no | haber existido este supuesto personaje, haciendo ver | su analogía fabulosa con los atributos | poéticos del Sol. || Madrid | IMPRENTA DE D. F. PASCUAL | 1836. (p. 23)

[Mides:] 136 × 92 mm.

Exemplar: BC. Tus-8-7051.

83. Ramon LÓPEZ SOLER, *Memorias del príncipe de Wolfen. Obra escrita en castellano sobre otra que publicó Mr. Jules Janin en francés bajo el título de Barnave por...*, Madrid, Imprenta de la Compañía Tipográfica, 1838, p. XIII + 174 i 193, 2 v. No n'hem pogut veure cap exemplar. És una imitació de l'obra *Barnave*, París, 1831 de Jules Janin (1804-1874). Per a les traduccions castellanques de les obres de Jules Janin que es van publicar entre els anys 1837-1845 i aquesta adaptació de López Soler, veg. MONTESINOS, *Introducción a una historia...*, p. 209.

84. Manuel MILÀ Y FONTANALS, «Un párrafo de historia literaria», *Diario de Barcelona* (2.2.1854); a *Obras completas del doctor D... Coleccionadas por el Dr. D. Marcelino Menéndez y Pelayo. IV. Opúsculos literarios. Primera serie*, Barcelona, Librería de Álvaro Verdaguier, 1892, p. 251.

TAULA 1. *La producció literària de Ramon López Soler (1799-1836)*

GÈNERE LITERARI	INDRETS		
	VALÈNCIA	BARCELONA	MADRID
CREACIÓ	a) 1830. Cabrerizo: <i>Los Bandos</i>	g) 1832. Bergnes: <i>Señoritas</i>	k) 1833. Repullés: <i>El primogénito</i>
	b) 1831. Orga: <i>Cólera</i>	h) 1832. Bergnes: <i>Henrique</i>	l) 1833. Repullés: <i>La Catedral</i>
	c) 1831. Orga: <i>Causas</i>	i) 1832. Bergnes: <i>Jaime</i>	o) 1833. Jordan: <i>Curso</i>
	d) 1831. Mompié: <i>El año</i>	j) 1832. Bergnes: <i>Kar-Osman</i>	p) 1834. Fuentenebro: <i>Fortuna</i>
	e) 1831. Mompié: <i>La Bélgica</i>	–	q) 1838. Compañía Tipográfica: <i>Memorias</i>
	f) 1832. López: <i>El pirata</i>	–	–
TRADUCCIÓ	m) 1830. Cabrerizo: <i>Recuerdos</i>	–	–
	n) 1832. Cabrerizo: <i>Ruinas</i>	–	–
PERIODISME	–	1820-1823. <i>Diario Constitucional</i>	–
	–	1823. <i>El Europeo</i>	1832. <i>Revista Española</i>
	–	1833-1835. <i>El Vapor</i>	1836. <i>El Español</i>

*Llegenda: referència; any de publicació o d'activitat; editorial; títol abreujat.

A la vista d'aquest quadre, és fàcil intuir el camí que Peers escollí per vindicar-lo:

Al igual que la muerte prematura de un paisano suyo, Manuel de Cabanyes, la pérdida de López Soler para la literatura es una de las tragedias menores del romanticismo español —menos deplorable, sin duda, que la temprana muerte de Lar-

ra y de Espronceda y que la defeción de Rivas, Hartzenbusch y Campoamor, pero de ningún modo insignificante cuando se pasa revista al volumen y variedad de su obra y se reflexiona en que apenas frisaba en los treinta años. Sus colaboraciones en *El Europeo*, hechas cuando todavía era un joven, tienen verdadera distinción; fue poeta de no escaso mérito; sobre ser uno de los fundadores de *El Europeo*, fue editor de *El Vapor*, y entre 1830 y 1834 escribió novelas históricas que fueron elogiadas en la prensa contemporánea con más persistencia que las de cualquier novelista español de aquel decenio. Por numerosos que sean sus defectos, la mayoría de ellos acusan cualidades bastante infrecuentes en aquella época: imaginación vigorosa, habilidad en la presentación de una trama histórica y belleza de lenguaje [...]. Lícito es replicar que si es indolencia producir el volumen de trabajo de López Soler en once años de vida literaria —y años tan continuamente agitados por desórdenes políticos—, pocos autores quedarán exentos del cargo. En cuanto a sus plagios, son contados, aparte dos de sus ocho novelas, y, si consideramos todas éstas en conjunto, no puede negarse que acusan el sello de una personalidad atractiva e independiente.⁸⁵

Confrontant el nombre d'obres esmentat per Peers amb les que figuren aplegades en la taula, resta multiplicada i clarament blindada l'etiqueta de treballador infatigable que, des de sempre i malgrat l'opinió de Milà, López Soler s'ha merescut. Però, a banda de qui enarbora el tòpic lament d'una mort en plena joventut que estroncà un prometedor futur literari,⁸⁶ la crítica literària més recent ha recuperat la vella torxa amb una severitat tan extrema que, fins i tot, se n'arriba a proposar l'eliminació de la història de la literatura castellana: no sols es manté la vella làpida de plagiari sinó que també hom el ridiculitza posant en relleu les errades històriques que cometé en algunes novel·les.⁸⁷

De la nostra part, voldríem posar l'accent en un aspecte que, si bé resta palès a la taula, no ha merescut l'atenció de la crítica literària: per a relativitzar tantes etiquetes monocolors que jutjen i condemnen però que no ajuden a entendre res, caldria valorar conjuntament no sols la quantitat i la qualitat de la feina feta sinó també, i sobretot, el frenètic ritme de treball de l'autor per a adonar-nos que López Soler fou una de les primeres víctimes d'allò que podríem qualificar com a *industrialització de la creació literària*, és a dir, l'aparició del proletariat intel·lec-

85. PEERS, *Historia del movimiento...*, 1, p. 197-198.

86. Pablo CAVESTANY, «Breve reseña de los principales académicos de la Real de Buenas Letras que escribieron obras literarias en lengua castellana», a *Historia y labor de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona desde su fundación en el siglo XVIII*, Barcelona, Real Academia de Buenas Letras, 1955, p. 149-158, esp. 149-150.

87. Jean-Louis PICOCHÉ, «Ramón López Soler, plagiaire et précurseur», *Bulletin Hispanique*, 82 (1980), p. 81-93, esp. 93.

tual. La imatge sovintejada de referència de l'escriptor com a professional liberal és deformant i, de vegades, encobreix una realitat molt més crua: el literat que escriu per menjar i viure, que viu de la seva ploma, que ha de produir sens falta i més enllà de qualsevol altra consideració per guanyar-se la vida. L'expressió *més enllà de qualsevol altra consideració* és un eufemisme que, de forma poc polida, posa al descobert les dues dimensions d'un problema humà: l'originalitat com a valor artístic davant de les condicions jurídiques i les exigències econòmiques que figuren en les clàusules dels contractes d'edició. No hem vist els contractes signats per López Soler però, a la llum del seu frenesí creatiu, sospitem que no li deurien ésser gaire favorables. Tanmateix, on queda l'originalitat? En una època en què ni tan sols existia la noció de propietat intel·lectual, els historiadors jutgen i condemnen un escriptor per plagiar. La rèplica d'aquests jutges de la història és fàcil: no emeten un judici segons dret sinó artístic; però, cal recordar que l'originalitat no és un valor artístic universal i etern sinó un producte nascut en i amb el romanticisme. Com a precursor d'aquest moviment espiritual, López Soler ja era conscient d'aquest valor? I, si ho era, cal plantejar-nos si, quan s'està entrampat en certes condicions contractuals, és possible triar lliurement o bé, sense remei ni excusa, s'acaba imposant la solució del *primum vivere, deinde philosophare*?

3. L'OBRA

Per a entendre l'obra que presentem, cal tenir presents tres factors i dues realitats documentals. Com tot seguit explicarem, l'opuscle en estudi és el punt on van convergir tres ramals històrics que, si bé estan entrelligats, són analíticament diferenciables: a llarg termini, era una baula més en el procés de difusió del constitucionalisme; a mig termini, formava part del corrent que, encetat en el Trienni Liberal, s'esforçava a divulgar la història catalana privativa i, a curt termini, hom el pot considerar l'aportació catalana a l'elaboració de l'Estatuto Real.

Com hem dit, l'escrit estudiat està relacionat o, almenys, es pot inserir dins del corrent que, des del Trienni Liberal, intentava difondre la història catalana. Tal com ho hem esmentat en explicar la biografia del nostre autor, el *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes* es manifestà en el seu comiat del públic obertament provincialista⁸⁸ i, en la seva escassa vida, tingué l'oportunitat de

88. «Resultaba, pues, que nuestro periódico podía y debía ser provincial; y convenía no perder jamás de vista esta idea, ya por lo que podía interesarse a favor de aquél el espíritu de provincialismo que nunca abandonará Cataluña, ya por la predilección con que la mirarían nuestras Academias, institutos y sabios provinciales, ya por las materias de discusión que ofrecerían con el

demostrar-ho i d'acomplir el seu projecte fundacional de divulgar la història catalana⁸⁹ a través de la publicació d'un parell d'importants documents històrics (*Carta al barón de la Linde*, de Jaume Caresmar⁹⁰ i l'edició bilingüe llatino-castellana de les constitucions emanades de les Corts de Barcelona de 1283 sota

---

tiempo nuestra literatura catalana, nuestra historia, nuestras antiguas instituciones políticas, nuestras producciones naturales, ya, en fin, por otros movimientos que actualmente no atinamos y que sin duda se nos presentarían con la continuación constante de nuestra proyectada obra.» *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 21 (26.5.1821), p. 339-340 (reproduït per Ferran SOLDEVILA, *Història de Catalunya*, 2a ed., Barcelona, Alpha, 1963, p. 1313; Fèlix CUCURULL, *Panoràmica del nacionalisme català. II. Del 1814 al 1874*, París, Edicions Catalanes de París, 1975, p. 83).

89. Al començament del Trienni (1821), el *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes* enuncïava un dels seus objectius així: «Finalmente se irá formando en todos los números del Periódico, con el título de Historia y Antigüedades, una colección preciosa de documentos, fragmentos históricos, memoriales literarios y otros manuscritos antiguos, particularmente relativos al reino de Aragón y principado de Cataluña. Esta parte se llenará toda de producciones inéditas, o que por la dificultad de encontrarlas impresas se hagan igualmente apreciables, antes que la voracidad del tiempo acabe de arrebatarnos de nuestros archivos. Serán muy pocos los Catalanes que conserven todavía algún recuerdo de las glorias de sus mayores a quienes no sea muy grata la publicación de las muchas antigüedades que están ya en poder de los editores de este Periódico y de las que fácilmente se adquirirán con el transcurso del tiempo», «Prospecto», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, s. n. (6.1.1821), 4 (reproduït per Soldevila, *Història de Catalunya...*, p. 1311). Després el prospecte oferïa un altre argument: «Mengua es sin embargo muy grande para Cataluña el carecer aún de una historia y geografía algo completas, cuando convidaban sobradamente a formarlas los hechos militares de sus hijos en la expulsión de los sarracenos, en las conquistas de Valencia y de Mallorca, y en las famosas expediciones a Grecia y a las Dos-Sicilias; los hechos políticos en la celebración de sus Cortes y Concilios, en las solemnes juras de sus condes, en el establecimiento y defensa de sus queridas instituciones y libertades, y en las compilaciones de sus códigos municipales; las fatigas literarias de varones eminentes que se ocuparon en recoger datos; y la abundancia y diversidad de productos naturales que presenta a cada paso nuestro territorio», «Prospecto», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, s. n. (6.1.1821), 5 (reproduït per Soldevila, *Història de Catalunya...*, p. 1311-1312).

90. «Carta del Dr. Don Jaime Caresmar, canónigo premostratense del monasterio de nuestra Señora de Bellpuig de las Avellanas, dirigida al muy ilustre Sr. D. Manuel de Terán, barón de la Linde, intendente general interino del egército y principado de Cataluña; en la cual se prueba ser Cataluña en lo antiguo más poblada, rica y abundante que hoy», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 1 (6.1.1821), p. 9-16; 2 (13.1.1821), p. 33-40; 3 (20.1.1821), p. 57-64; 4 (27.1.1821), p. 85-88; 6 (10.2.1821), p. 129-136; 7 (17.2.1821), p. 161-164; 9 (3.3.1821), p. 203-210; 10 (10.3.1821), p. 237-238; 11 (17.3.1821), p. 251-258; 12 (24.3.1821), p. 269-272; 14 (7.4.1821), p. 285-288; 16 (21.4.1821), p. 301-304; 17 (28.4.1821), p. 309-312; 18 (5.5.1821), p. 315-322; 19 (12.5.1821), p. 324-330; 20 (19.5.1821), p. 333-338 i 21 (26.5.1821), p. 342-344. Avui es pot consultar en la reedició següent: Jaime CARESMAR Y ALEMANY, *Carta al barón de la Linde sobre la antigua y nueva población de Cataluña*, Barcelona, Asociación de Bibliófilos, 1959, p. XXXV + 147. Malgrat que aquest text és accessible en diferents arxius, sembla clar que els redactors del *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes* van emprar el manuscrit custodiat a la Universitat de Barcelona com ho palesa

Pere II⁹¹). Tanmateix, cal advertir que el to erudit del conjunt del diari es combinava amb certa dedicació constant a la il·lustració política dels seus lectors: inclougué una nodrida sèrie d'articles d'aquesta matèria que, si bé mereixerien un examen més detallat, d'entrada s'hi pot apreciar una coloració liberal.⁹²

l'exacta coincidència dels títols (Universitat de Barcelona, Barcelona, ms. 734, QUARESMAR, *Carta en la cual se prueba ser Cataluña en lo antiguo más poblada, rica y abundante que hoy*), que és, per exemple, diferent en un altre manuscrit custodiat a la Biblioteca del Real Palacio, Madrid, ms. 2525, f. 243 i s. CARESMAR, *Disertación histórica...* (segons Vilar, és aquesta mateixa *Carta al Barón de la Linde*, veg. Pierre VILAR, *Catalunya dins l'Espanya moderna. Recerques sobre els fonaments econòmics de les estructures nacionals. III. Les transformacions agràries del segle XVIII català*, traducció d'Eulàlia Duran de Cahner, 2a ed., Barcelona, Edicions 62, 1975, p. 97, n. 128). Per a la que cal considerar com autovaloració de la tasca efectuada en aquest *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, veg. A. [= Bonaventura Carles ARIBAU], «Revista de Barcelona en estos últimos años», *El Europeo. Periódico de Ciencias, Artes y Literatura*, I,12 (1823), p. 361-402 (reproduït per GUARNER, *El Europeo...*, núm. 21, p. 14-33, esp. 33): «[...] A principios de enero de 1821 principió también un *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*; salía cada semana un número de 24 páginas en 4°. A más de los ramos generales de conocimientos humanos, concurrían particularmente a su objeto la historia y antigüedades, particularmente del reino de Aragón y Principado de Cataluña; y, efectivamente, en los pocos números que se publicaron se dieron a luz documentos importantísimos; entre otros una preciosa carta de nuestro célebre anticuario Caresmar al barón de la Linde sobre la antigua población de este Principado, que merece una particular atención [...]»

91. «Cortes de Cataluña. celebradas en Barcelona el año de 1283», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 4 (27.1.1821), 80-84; 5 (3.2.1821), 105-112; 7 (17.2.1821), 149-152; 8 (24.2.1821), 189-190; 10 (10.3.1821), 233-236; 15 (14.4.1821), 293-296; 20 (19.5.1821), 331-332 i 21 (26.5.1821), 340-342 i, relacionat amb aquesta publicació, «Advertencia acerca de la edicion de las Cortes celebradas en Barcelona en el año de 1283», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 21 (26.5.1821), 344-346. L'edició d'aquestes Corts va encapçalada per la introducció següent: «Vamos á descubrir á la generacion presente y á las venideras varios documentos de las Cortes de Cataluña, esperando, que se recibirán con aprecio por los que se ocupan en el estudio de la antigua legislacion nacional, y que algunos ayuntamientos y otras corporaciones los depositaran en sus archivos para conocimiento de la posteridad. Las Cortes celebradas en Barcelona á 26 de Diciembre de 1283 son las mas antiguas, cuyo documento haya llegado á nosotros, pues de las que celebró en esta ciudad el conde Raymundo año de 1068 y en las cuales se formaron los Usages, no tenemos más que estos segun el testo latino en que se escribieron, y publicados ya en 1534. Capmany, aunque en el apéndice puesto al t°. II° de sus Memorias sobre el comercio de Barcelona refiere haberse celebrado varias Cortes desde dicho año de 1068 hasta el de 1283, las llama y con razón, juntas aristocráticas, porque concurrían á ellas solo el clero y la alta nobleza, y no formaron un parlamento nacional, en el cual tuviese el pueblo su representacion y existencia política, hasta que en las Cortes de que vamos á tratar, recobró este derecho. [...]»

92. L. C., «Ciencias políticas. Derecho público. Sistema representativo», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 1 (6.1.1821), 1-5; J. D., «Ciencias políticas. Legislación. Constitución militar. Idea de la Constitución militar que estaba formando la Comisión mandada crear por las Cortes extraordinarias», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 4 (27.1.1821), p. 73-76; L. C., «Ciencias políticas. Derecho político. De los límites entre el poder legislativo y el ejecutivo», *Periódico*

Però, si bé el *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes* mantenia un to erudit i sense entusiasmes reivindicatius,⁹³ el *Diario Constitucional, Político y Mercantil de Barcelona* publicà un article de Ramon Muns Serrià (1793-1856),⁹⁴

Universal de Ciencias, Literatura y Artes, 5 (3.2.1821), p. 97-100 i 6 (10.2.1821), p. 121-122; anònim, «Legislación. Juicios de jurados», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 6 (10.2.1821), p. 122-124; anònim, «Ciencias políticas. Política. Responsabilidad en los que mandan», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 7 (17.2.1821), p. 145-146; [C. L.], «Ciencias políticas. Derecho político. Constitución española», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 8 (24.2.1821), p. 169-170; L. R., «Ciencias políticas. Legislación. De la instrucción pública. Artículo comunicado», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 9 (3.3.1821), p. 195-196; anònim, «Responsabilidad en los que mandan», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 9 (3.3.1821), p. 201; [C. L.], «Ciencias políticas. Derecho político. Constitución española», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 10 (10.3.1821), p. 219; [J. B.], «Política. De las Sociedades literarias», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 10 (10.3.1821), p. 220; [J. B.], «Política. De las Sociedades literarias», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 11 (17.3.1821), p. 243-242 [= 244]; anònim, «Legislación. De los juicios de jurados», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 13 (31.3.1821), p. 275-276; anònim, «Legislación. Concluye el artículo de los juicios de jurados», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 14 (7.4.1821), p. 283; [J. B.], «Política. Continúa el artículo de las Sociedades literarias», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 14 (7.4.1821), p. 283-284; J. B., «Política. Concluye el discurso de las Sociedades literarias», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 15 (14.4.1821), p. 291-292; anònim, «Legislación. De las leyes fundamentales de España. Extracto de la defensa verbal de D. Antonio Ramírez Gefe Político de Burgos, en la Chancillería de Valladolid», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 15 (14.4.1821), p. 297-298; anònim, «Legislación. Concluye el artículo de las leyes fundamentales de España», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 17 (28.4.1821), p. 314; C. L., «Derecho político. Constitución española. Concluye el artículo de los números 8 y 10», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 19 (12.5.1821), p. 323-324. L'estudi que mereixen aquests articles hauria de començar per aclarir la identitat dels autors i, atès que hom semblava respectar les pròpies inicials (en d'altres articles que no hem citat perquè s'ocupen de temes estrictament literaris, hi figuren les inicials «B. C. A.» que, sense gaire esforç, cal identificar com la signatura de Bonaventura Carles Aribau, ha estat decebedor constatar que, tenint a la vista els membres de la Sociedad Filosófica de Barcelona (veg. *supra* n. 22), només podíem resoldre un cas sobre els cinc possibles: J. D. = José Duran Casals.

93. L'única excepció van ésser els comentaris adjuntats a l'anunci de la publicació d'una obra aliena: «Anuncio de una obra. Reflexiones sobre los perjuicios que ocasionaria a algunas provincias de España y en particular a la de Cataluña la traslacion de sus archivos a Madrid que propuso la comision de Cortes en su dictamen y minuta de decreto presentado a las mismas en 19 de marzo de 1814 publicadas en obsequio de sus conciudadanos y para ilustracion de los señores diputados en Cortes D. Felix Fluralbo. Estas recomendables reflexiones escritas por uno de los ciudadanos de merito de esta capital y cuya modestia le hace encubrir su verdadero nombre con el anagrama de Fluralbo, son merecedoras de la atencion publica y en particular de la de los señores diputados en Cortes, a fin de que no se dejen preocupar por cierto espíritu dominante en el dia de reducir a la Corte los mejores establecimientos y aun asensos literarios. Deseando evitar el provincialismo nos conducirian tal vez semejantes ideas a una estancacion de luces y a otros males dificiles en el dia de calcular. Véndese [...]» Anònim, «Anuncio de una obra», *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, 9 (3.3.1821), p. 218 (la cursiva és

un altre dels homes formats i eixits de la Sociedad Filosófica de Barcelona i que arribà a ésser durant aquell període secretari de la Diputació de Catalunya, on el repàs de l'antiga Constitució històrica catalana li permetia de reivindicar-ne el caràcter liberal. Aquest escrit i d'altres de semblants seguien un fil argumental que, basant-se en una forta dosi d'historicisme, connectava les *antigues llibertats* que Felip V havia estroncat un segle enrere amb les *noves llibertats* que la Constitució de Cadis instaurava o, millor dit, restaurava, ja que, en el fons, es transmetia el missatge que, a Catalunya, la llibertat era la tradició i, en canvi, el despotisme era una planta aliena, una innovació imposada un segle enrere per un Estat que, per a més detalls, era absolutista i borbònic. D'acord amb aquest plantejament, fins i tot era possible aspirar al fet que Catalunya i la seva antiga llibertat poguessin servir de model als liberals per a construir el nou Estat nacional.⁹⁵

---

de l'original). L'autor de l'obra que s'amagava rere de l'anagrama Fluralbo era, evidentment, Pròsper de Bofarull. En un passatge d'aquest fulletó, Bofarull afirmava: «[...] hasta el dichoso momento de la nueva y general constitucion española jamas ha podido considerarse la península como una sola nación ó reyno sino como un conjunto de estados independientes gobernados por un mismo principe, como acontece en varios países de Europa. De aqui es, que la segregacion de archivos propuesta por la comision de Cortes no puede nunca efectuarse sino con gran prejuicio de las provincias á que pertenecen, porque el enlace que tienen estos establecimientos con las diferentes y antiguas instituciones y derechos radicados en el mismo país, que de ellas han emanado, hace que, no puedan estar separados los archivos de las personas [...]», CASASSAS (coord.), *Els intel·lectuals i el poder...*, p. 42.

94. Per a la biografia de Ramon Muns, veg. Joseph Rafel CARRERAS Y BULBENA, «Estudis biogràfics d'alguns benemèrits patricis qui il·lustren aquesta Academia. Ramon Muns y Serinà», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 14 (1929), p. 183-186; MONTOLIU, «La Real Academia...», p. 169-170.

95. Ramón MUNS Y SERINÀ, «Observaciones sobre la antigua Constitución de Cataluña, leídas en una Sociedad literaria particular el día 11 de julio de 2820 [= 1820] por D...», *Diario Constitucional, Político y Mercantil de Barcelona*, 117 (17.7.1820), p. 2-3 i 118 (18.7.1820), p. 2-3. Tot i que no hi consta la seva presència, els arguments esgrimits per Muns van tenir continuïtat l'any següent quan, per fonamentar la seva petició de devolució de l'antiga casa consistorial de l'antiga Diputació del General (on aleshores s'hostatjava l'Audiència), la Diputació de Catalunya va remetre una *Representación...* a les Corts, tal i com ho palesa el *Diario de las actas...* de les sessions, fou llegida tot plantejant una línia successòria entre ambdues Diputacions sobre la base d'un clar pont entre la llibertat pròpia de les antigues institucions catalanes (la Constitució històrica catalana) i la que pretenia implantar l'aleshores tot just recuperat sistema constitucional que esmenés el greuge històric comès per l'absolutisme borbònic, i ho feia en els termes següents: «Las liberales y vigorosas instituciones que afianzaban entre nosotros la libertad política, preservaban a nuestros mayores del influjo funesto del poder absoluto, y comunicaban a los espíritus aquellos grados de energía y amor a la independencia que hacen felices e indomables a los pueblos; tal fue Cataluña casi desde la expulsión gloriosa de los árabes hasta el reinado de Felipe V. Las Cortes de Cataluña contaban sin disputa de elementos más liberales y populares que las de otros reinos de la Monarquía; la autoridad Real y todas sus emanaciones estaban circunscritas en un círculo muy estrecho y bajo la continua

A les pàgines d'*El Europeo. Periódico de Ciencias, Artes y Literatura* i segurament causat pel retorn de la Restauració, desaparegué qualsevol esment obert

tutela de la vigilancia del pueblo, que no sufría impunemente la menor violencia de sus fueros; y la Diputación del principado, organizada bajo los mismos principios que las cortes, ejercía en defecto de estas las más importantes funciones de celar con escrupulosidad la observancia de las Constituciones; representar con vigor contra sus más ligeros ataques; defender enérgicamente de las invasiones del poder, siempre propenso a extender sus límites, las preciosas prerrogativas que a costa de su sangre conquistaron los catalanes; proteger la seguridad pública e individual; intervenir en los impuestos, y advertir a la provincia de los peligros que la amagaban. Siempre que algún enemigo quería robarle su querida libertad. [...]. Unas instituciones que el cetro del despotismo, armado con el pretendido y antisocial derecho de conquista, hundió en el silencio de la tumba, pero que no pudo arrancar de los corazones de sus hijos. Ellas se han levantado, después de un siglo de esclavitud, más puras y brillantes que nunca.» (*Representación a las Cortes por la Diputación de Cataluña para que se le mande restituir el edificio o casa que perteneció a la antigua Diputación del principado y que fue cedida y hoy ocupa la Audiencia Territorial*, Barcelona, 1821 [reproduït parcialment per Ramon ARNABAT MATA, «Catalunya i Espanya durant el Trienni Liberal (1820-1823)», *L'Avenc*, 256 (març 2001), p. 10-17, esp. 14 i n. 19] = *Diario de las actas y discusiones de las Cortes. Legislatura de los años de 1820 y 1821*, Madrid, Imprenta especial de las Cortes por don Diego García y Campoy, 1821, II, p. 1356-1357, sessió 62, de 30.4.1821 [reproduït per ARNABAT MATA, *La revolució de 1820...*, p. 84-85]). Aquesta equiparació entre velles i noves llibertats va donar resultat i les Corts concediren la devolució (sobre aquest afer i els documents que hi estan implicats, veg. Josep SARRIÓ I GUALDA, *La Diputació provincial de Catalunya sota la Constitució de Cadis (1812-1814 i 1820-1822)*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Governació, 1991, p. 382; ANGUERA, *Els precedents del catalanisme...*, p. 88-105, esp. 90-92; ARNABAT MATA, «Catalunya i Espanya...», p. 14-15). Tal com ho explicava la memòria d'activitats de la Diputació de Catalunya que havia redactat Ramon Muns en tant que secretari de la institució, aquesta reivindicació havia tingut èxit perquè s'arrelava en quelcom que cal qualificar com a renaixement, restauració i millora de les antigues llibertats catalanes que l'absolutisme borbònic només havia pogut ofuscar per via de conquesta ja que, segons ell: «[...] el restablecimiento del sistema constitucional, renacían [...] con mucha usura y mejora los antiguos fueros y libertades de la provincia, proscritas por el antisocial derecho de conquista [...]. La Diputación actual [...] debía considerarse como sucesora de la antigua. [...]. Nuestros mayores robustecidos por una educación liberal ofrecían a las demás naciones de la tierra el delicioso espectáculo de un pueblo regido por la sabiduría y la libertad [...]. Porque jamás se ha extinguido, ni es posible que jamás se extinga en pechos catalanes, el dulce recuerdo de los testimonios brillantes de nuestras glorias [...]. Se reunían nuestros abuelos cuando peligraba la salud de la patria y se constituían desde allí un baluarte inespugnable de la independencia y seguridad interior.» ([Ramon MUNS Y SERIÑÁ], *Breve noticia de las tareas y operaciones más importantes, en que se ha ocupado la Diputación provincial de Cataluña desde el 6 de junio de 1820 hasta el 28 de febrero del 1822*, Barcelona, Imprenta del Gobierno Político Superior, 1822, p. 74-75 [reproduït per ARNABAT MATA, «Catalunya i Espanya...», p. 15 i n. 20; ARNABAT MATA, *La revolució de 1820...*, p. 85 i n. 47; ANGUERA, *Els precedents del catalanisme...*, p. 92-93 i n. 97]). Segons sembla, els liberals van convertir aquesta connexió entre antigues i noves llibertats en la bandera adequada per a atreure prosèlits a la seva causa: en virtut de l'historicisme presentista en què es fonamentava, qui els seguís no sols recuperaria l'esperit dels seus avantpassats, aquells «catalanes anti-

i directe a temes catalans. L'única manifestació fou un article d'Aribau dedicat a presentar i fer una recensió de l'aleshores encara obra inèdita de les *Rúbriques*

guos, más amantes de la libertad» que ells mateixos sinó que, després d'«un siglo de ignominia», la Constitució liberal venjaria el greuge borbònic i els hi restituïria el «goce de nuestra antigua imprescriptible libertad» (OAU, *Diario Constitucional, Político y Mercantil de Barcelona*, 233 (21.8.1821), p. 4 [citat per Joan-Lluís MARFANY, «Catalunya i Espanya», *L'Avenç*, 216 (juliol-agost 1997), p. 6-11, esp. 8]). Tot i la seva escueta dicció, el mateix missatge liberal que enllaçava la Constitució històrica catalana amb la Constitució de Cadis de 1812 és també present en els anomenats *catecismes constitucionals*: «Rec[tor]. [...] Lo que tenia'l Monarca | en lo Regne d'Aragó | era molt més limitat, | que'l que li donan las Corts. | La Constitució que veus | es la recopilació | d'unas lleys, que ja teniam | de sigles anteriors. [...]» (*Coloqui entre un rector y un pagés anomenat Macari, son parroquiá, sobre la Constitució y decretos de Corts*, Barcelona, Imprenta de Juan Dorca, 1820, p. 4. Com explica una nota introductòria, aquest fulletó fou escrit a Reus l'abril de 1814; però el retorn de Ferran VII va estroncar qualsevol intent de publicació fins a l'any 1820); «P[regunta]. Que vol dir Constitució ? | R[esposta]. Un quadern ahont estan reunidas las lleys fundamentals ó políticas de una nació, que estableixen la forma de govern, y senyalan las condiciones amb que uns deuen manar y altres obehir. [...] | P[regunta]. Donchs se pot dir que ara tenim lleys novas ? | R[esposta]. Es un disbarat, pues la Constitució no es mes que una reunió de nostras antiguas lleys ordenada amb método, claredat y senzilles perque puguia tothom saber quina es la ley constitutiva de la Monarquía.» (*Catecismo politich al objecte de instruir als Catalans en los drets, privilegis y ventatjes quels proporciona la Constitució Política de la Monarquía Espanyola y las obligaciones quels imposa. Arreglat per lo P. A. P. A.*, Barcelona, Imprenta de Garriga y Aguasvivas, 1820, p. 3 i 6); com una mostra tant de la necessitat d'expandir aquestes mateixes idees en qualsevol de les dues llengües emprades com de la nul·la protecció gaudida en aquella època pels drets d'autor ja que el mateix text fou publicat alhora per dues impremtes, un diàleg equivalent al ja reproduït figura en *Catecismo político, arreglado á la Constitucion de la Monarquía Española: para ilustracion del pueblo, instruccion de la juventud, y uso de las Escuelas de primeras letras por D. J. C.*, Barcelona, Imprenta de Brusi, 1820, p. 3 i 4 = *Catecismo político arreglado á la Constitucion de la Monarquía Española*, Barcelona, Imprenta de Miguel y Tomás Gaspar, 1820, p. 3 i 3-4: «P[regunta]. ¿Que es Constitucion? R[espuesta]. Una coleccion ordenada de las leyes fundamentales ó políticas de una nacion. P[regunta]. ¿Que se entiende por leyes fundamentales? R[espuesta]. Las que establecen la forma de gobierno: es decir, las que fijan las condiciones con que unos han de mandar, y otros obedecer. [...] P[regunta]. Segun eso ¿la Constitucion es una novedad introducida entre nosotros? R[espuesta]. No: sus reglas principales habian estado en uso antiguamente; pero como no formaban un cuerpo, ni tenian afianzada su observacion, los interesados en quebrantarla las habian hecho caer en olvido: las Córtes las han hecho revivir.» Però, tant aquest concepte de Constitució com la defensa d'aquesta *iuris continuatio* no són pas invents d'aquests catecismes sinó que expressen prou bé la doctrina oficial ja que també figuren en l'inici del *Discurso preliminar* que, elaborat per la Comisión dirigida per Agustín de Argüelles sobre la base de les recerques historicojurídiques de Francisco Martínez Marina, encapçalava el text de la Constitució de Cadis de 1812. «Nada ofrece la comision en su proyecto que no se halle consignado del modo mas auténtico y solemne en los diferentes cuerpos de la legislacion española, sino que se mire como nuevo el método con que ha distribuido las materias, ordenándolas y clasificándolas para que formasen un sistema de ley fundamental y constitutiva, en el que estuviere contenido con enlace, armonía y concordancia cuanto tienen dispuesto

de Bruniquer.⁹⁶ Calia ésser eixut i neutre per a evitar una eventual escomesa repressora. Tanmateix, la ploma atrevida de López Soler fou capaç de donar a la llum un article dedicat a analitzar els perjudicis que causava en els pobles la pèr-

---

las leyes fundamentales de Aragon, de Navarra y de Castilla en todo lo concerniente á la libertad é independencia de la Nacion, á los fueros y obligaciones de los ciudadanos, á la dignidad y autoridad del Rey y de los tribunales, al establecimiento y uso de la fuerza armada, y al método económico y administrativo de las provincias. [...] Cuando la comision dice que en su proyecto no hay nada nuevo, dice una verdad incontrastable, porque realmente no lo hay en la sustancia. [...] Convencida por tanto del objeto de su grave encargo, de la opinion general de la nacion, del interes comun de los pueblos, procuró penetrarse profundamente, no del tenor de las citadas leyes, sino de su índole y espíritu; no de las que últimamente habian igualado á casi todas las provincias en el yugo y degradacion, sino de las que todavia quedaban vivas en algunas de ellas, y las que habian protegido en todas, en tiempos mas felices, la religion, la libertad, la felicidad y bienestar de los españoles; y estrayendo por decirlo asi de su doctrina los principios inmutables de la sana politica, ordenó su proyecto nacional y antiguo en la substancia, nuevo solamente en el órden y método de su disposicion.» («Discurso preliminar leido en las Cortes al presentar la Comision de Constitucion el proyecto de ella», a *Coleccion de Constituciones en la que van puestas en castellano las de Francia, Bélgica, Portugal, Brasil, y Estados-Unidos anglo-americanos, con la española de 1812 y su discurso preliminar*, 2a ed., Madrid, Imprenta del Eco del Comercio, 1836 [reedició anastática, València, Librerías París-Valencia, 1997, p. 127-128, 133-134 i 134-135] = Agustín de ARGÜELLES, *Discurso preliminar a la Constitución de 1812. Con una Introducción de Luis Sánchez Agesta*, Madrid, Centro de Estudios Constitucionales, 1989, p. 67-68, 76 i 77).

96. A. [= Bonaventura Carles ARIBAU], «Historia. Noticia de la obra inédita conocida por el nombre de Rúbrica de Bruniquer, custodiada en el archivo del ayuntamiento de Barcelona», *El Europeo. Periódico de Ciencias, Artes y Literatura*, I.5 (15.11.1823), p. 152-157, esp. 152, 153 i 155 (referenciati per GUARNER, *El Europeo...*, 2b, núm. 9; reproduït parcialment per SOLDEVILA, *Història de Catalunya...*, p. 1315): «Difícilmente podríamos escribir en un país que nos presentase más recursos para ilustrar la historia de la edad baja, que esta antigua Barcelona, corte de sus condes y de los reyes de Aragón, vencedora de la Grecia, legisladora de la Italia, dueña del comercio y reina del Mediterráneo. Su antigua importancia y estensísimas relaciones, las conquistas de sus reyes, la celebridad de sus instituciones y la firmeza de sus magistrados la hicieron intervenir poderosamente en los negocios generales de la Europa [...]. Por nuestra parte creemos hacer un servicio á nuestros lectores, dándoles cuenta de algunas preciosidades ignoradas ó no bastante conocidas que poseemos, y á este efecto consagraremos á menudo algunas páginas, y pasaremos algunas horas deleitándonos en recorrer manuscritos, y en considerar lo que fuimos algún día [...]. Confesamos sencillamente que apenas podemos detener las lágrimas al leer las muestras de prudencia, lealtad y valentía con que obraban nuestros progenitores, que en vano pretendemos imitar [...]. Notable es tambien el cap. 21, en que se trata de los debates que sostuvieron nuestros mayores por violación de privilegios, libertades, prácticas y costumbres antiguas de la ciudad, ó del Principado, debates que obtuvieron siempre de parte de los reyes el resultado que exigia la justicia, y la enorme preponderancia del pueblo catalán cuando trataba de conservar sus derechos, y de acreditar su lealtad [...]» Per a la posterior edició d'aquesta obra de Bruniquer a cura de Carreras i Gonyalons, veg. Esteve Gilabert BRUNIQUER, *Rúbriques de Bruniquer. Ceremonial dels Magnífichs Consellers y Regiment de la Ciutat de Barcelona. Publicat per acort y a*

dua dels seus costums.⁹⁷ La idea era clara i el referent no podia ésser cap altre que Catalunya, ja que, sota l'il·lustrat absolutisme borbònic, el transcurs del segle XVIII havia anat comportant un clar procés de pèrdua dels seus trets distintius, entre els quals, i en primer lloc, hi havia la llengua. Naturalment, l'espasa de Dàmocles del restaurat absolutisme condicionava l'autor fins al punt que el contingut neutre i especulatiu que conté l'article ha fet dubtar els historiadors sobre quin era el referent, és a dir, Catalunya o bé Espanya.⁹⁸ La cultura i, en especial, la literatura s'havia convertit en el refugi intel·lectual d'homes que abans eren clarament liberals i això es notava en el fet que, per analitzar el desenvolupament de la teoria política, López Soler va haver de redactar —com en el cas anterior— un article exageradament *filosòfic*.⁹⁹ Per contrast, tant la importància

despeses del Excm. Ajuntament Constitucional e iniciat per los ilustres senyors regidors D. Francesch Carreras y Candi y D. Bartomeu Gunyalons y Bou, Barcelona, Impremta d'Henrich y Companyia, 1912-1915, I-IV v.

97. «[...] No cabe duda en que la Religion, el clima, el idioma, las leyes y otras muchas circunstancias hermanan entre sí á los individuos de una nación y les hacen adoptar ciertos usos característicos [...]; son circunstancias que nada dirian á quien no tuviese patria, y que arrancan lagrimas de ternura á los que en tales ocasiones no pueden menos de acordarse de ella. Y esta palabra patria no solamente nos da una idea de las relaciones contraidas en nuestra infancia, de los objetos que inflamaron por la primera vez á nuestra juventud, y de las personas que tienen un derecho á nuestro afecto; sino que nos la dá tambien de aquellas encantadoras costumbres en que fuimos criados, y las cuales en virtud de la educacion que hemos recibido han llegado á ser como una parte inseparable de nuestra existencia y absolutamente necesarias á nuestra felicidad [...]. Cuando un pueblo ligado con unas mismas costumbres está pronto a arrostrarlo todo por el interés y la necesidad de conservarlas prefiere constantemente la pérdida de la vida a la de los usos, que se la hacen amable. Este es el pueblo amante de su independencia política, este es el que todo lo sacrifica por defenderla [...]. Mientras han guardado las primitivas costumbres, han amado la verdad y apreciado las sabias leyes: han conservado la salud, acogido la paz y procurado la buena armonía de las familias: han despreciado el extrangero venido de luengas tierras para corromper su virtud, y han opuesto á la ociosidad, que inspiran las riquezas, la noble emulacion de hacerse útiles á la patria. Las naciones modernas han desconocido tan importantes verdades: en sus trages, en sus modales y en sus usos han tratado de establecer un sistema universal: el español, el italiano y el frances confundidos en una reunion misma unicamente se han distinguido por el acento de sus respectivos idiomas. Sin embargo como se ha conocido aunque tarde que de este pernicioso abuso se seguia que los hombres cobraban menos aficion á su país, puesto que donde quiera que iban notaban á poca diferencia unas mismas costumbres [...]» L. S. [= Ramon LÓPEZ SOLER], «Política. Perjuicios que acarrea el olvido de las costumbres nacionales», *El Europeo. Periódico de Ciencias, Artes y Literatura*, I.4 (31.1.1824), p. 109-118, esp. 110, 111, 113 i 113-114 (reproduït per GUARNER, *El Europeo...*, núm. 106, 84b-89a, esp. 85a, 85b, 86b i 86b-87a).

98. ANGUERA, *Els precedents del catalanisme...*, p. 106-107 i n. 124-125.

99. L. S. [= Ramon LÓPEZ SOLER], «Historia. Sobre los progresos de la ciencia del gobierno desde la invasion del imperio romano», *El Europeo. Periódico de Ciencias, Artes y Literatura*, II.6 (14.2.1824), p. 175-190 (referenciat a GUARNER, *El Europeo...*, 89a, núm. 107).

de l'amenaça repressora com el fet que el missatge havia arribat a calar en la societat resten clars quan, després de traspasat Ferran VII i quan feia alguns mesos que estava en vigor l'Estatuto Real, el nou diari *El Catalán* justificava el títol ressaltant uns elements diferenciadors que, en el cas dels elements històrics, acullen l'embocall idealitzador que ja coneixem.¹⁰⁰ En conjunt, la divulgació històrica havia acomplert la funció per a la qual fou convocada: ajudar a fonamentar una identitat catalana.¹⁰¹

La fi de l'absolutisme desfermà les energies acumulades i llargament reprimides tant perquè les planes d'*El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario*

100. «El título de Catalán, con que nuestro periódico se honra, está a nuestro modo de entender harto justificado, dándose a luz en esta antigua capital de Cataluña, y perteneciendo como pertenecemos los redactores a este Principado, los unos por nacimiento y por origen, los otros por hábito o por domicilio, y todos por afección, por gratitud o por nuestros destinos antiguos o modernos [...]. Hijos de la libertad, apologistas y defensores de la libertad en todos los tiempos y ocasiones [...], Cataluña fue la primera en reconocer y fundar la libertad de un modo estable, la primera que conoció y gozó el gobierno representativo y legislativo en toda su extensión, y la que mejor supo garantizar la libertad contra todas las asechanzas posibles del despotismo [...]. Este mismo amor a la libertad se ha perpetuado hasta nuestros días, y es indudable que nuestros hijos y nietos le heredarán de nosotros y lo transmitirán sin mancha hasta el fin de los siglos [...]. No puede balancear el trono de Isabel; no peligran las libertades patrias en el suelo de la fidelidad y el patriotismo. Por todas estas razones hemos querido honrar nuestro periódico y honrarnos a nosotros mismos, apellidándole El Catalán.» «El Catalán», *El Catalán* (9-10.10.1834), reproduït per JORBA, «Literatura, llengua i renaixença...», p. 109. Sobre *El Catalán*, veg. Francisco Javier PAREDES ALONSO, «Ideario de un periódico progresista: *El Catalán*, 1834-1836», a Alberto GIL NOVALES (ed.), *La prensa en la Revolución liberal: España, Portugal y América latina, Actas del Coloquio Internacional que sobre dicho tema tuvo lugar en la Facultad de Ciencias de la Información, Universidad Complutense los días 1, 2 y 3 de abril de 1982. Edición y prólogo a cargo de...*, Madrid, Universitat Complutense, 1983, p. 471-477. Per a comprovar com aquest apreci envers la Constitució històrica catalana havia arribat fins a les capes més populars del liberalisme català, cal tenir present la part del dietari anònim que, editat per Ollé Romeu, va ser precisament redactada entorn dels mateixos anys: «[...] y al pillito del ministro Bremudes y altres eren entremesos ab estas ororosas conspiracions a favor del tiranos Carlos y Miquel, y ara estàbam esperan los resultats perquè al jeneral Llaudé abia presentat una gran representació a la reyna gobernadora, solisitat las entigittats dels drets y prebilegis de Barcelona o Cataluya, y ab major ància estàbam esperan los grans resultats. [...] o teníam al terme de recobrar los drets y pribilegis entichs, ab orde y bon custums, y que aperexia que als bons foren primiatos y los dolens castigats ab lo major rigor; [...] que ja es bían dexat las cotas bermelles del dropro de Felip Quint, que abia estat la fatal desgràcia de España y en perticular en la afligidísima Catalunya, que tenia los grans pribilegis, y est tirano de Felip Quint tots los sorpà y ens dexà caragats de grillons y cadenas y uns ynfelisos esclaus, y ara aperexia que rompíam las quedenas, que sent y bint-i-sinch anys que las portàbam [...]» *Successos de Barcelona (1822-1835)*, edició a cura de Josep Maria OLLÉ ROMEU, Barcelona, Curial, 1981, p. 118, 129-130 i 181.

101. Pere ANGUERA, «Entre dues possibilitats: espanyols o catalans?», a Joaquim ALBAREDA (ed.), *Del patriotisme al catalanisme. Societat i política (segles XVI-XIX)*, Vic, Eumo, 2001, p. 317-337, esp. 329-331.

de *Cataluña* esdevingueren un vehicle adequat per a expressar idees polítiques,¹⁰² exaltar el romanticisme¹⁰³ i enaltir els comptats èxits culturals catalans del moment,¹⁰⁴ com perquè, després de promulgat l'Estatuto Real, es produí una veritable florida de publicacions que, en forma d'opuscle o de llibre, es dedicaven a divulgar la cultura catalana privativa. Entre els opuscles es poden esmentar:

102. El director López Soler va aprofitar l'avinentsa per a reciclar —el canvi més vistent radica en els títols— dos articles publicats anteriorment a *El Europeo. Periódico de Ciencias, Artes y Literatura*: [Ramon LÓPEZ SOLER], «Rapida ojeada sobre los sistemas gubernativos en Europa desde la invasión de los bárbaros», *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña*, 20 (20.1.1835), 1; 24 (24.1.1835), 1; 32 (1.2.1835), 1; 68 (9.3.1835), 1; 89 (30.3.1835), 1-2, que correspon a L. S. [= Ramon LÓPEZ SOLER], «Historia. Sobre los progresos de la ciencia del gobierno desde la invasión del imperio romano», *El Europeo. Periódico de Ciencias, Artes y Literatura*, II.6 (14.2.1824), p. 175-190 (referenciats per GUARNER, *El Europeo...*, 89a, núm. 107; veg. *supra* n. 99); [Ramon LÓPEZ SOLER], «Sobre la conservación de las costumbres nacionales», *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña*, 112 (22.4.1835), 1; 117 (27.4.1835), 1, que correspon a L. S. [= Ramon LÓPEZ SOLER], «Política. Perjuicios que acarrea el olvido de las costumbres nacionales», *El Europeo. Periódico de Ciencias, Artes y Literatura*, I.4 (31.1.1824), p. 109-118 (reproduït per GUARNER, *El Europeo...*, p. 84b-89a, núm. 106; veg. *supra* n. 97). Respecte al segon article que hem citat d'*El Vapor* i a causa de no haver reparat en qui era el *redactor principal* del diari, Anguera afirma: «L'article té moltes coincidències amb el d'*El Europeo*, citat en el capítol anterior», ANGUERA, *Els precedents del catalanisme...*, p. 121, n. 1, i, en el capítol anterior, Anguera havia citat naturalment l'article bessó que López Soler havia publicat prèviament a *El Europeo* (ANGUERA, *Els precedents del catalanisme...*, p. 106-107 i n. 124-125).

103. Tot i que no hi ha manera de garantir-ho, sembla versemblant atribuir a López Soler la publicació d'un article dedicat a exaltar l'estil literari de Walter Scott: «Influencia de las obras de Walter Scott en la generación actual», *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña*, 98 (2.11.1833), 1-2, i 101 (9.11.1833), 1-2 (reproduït per ZAVALA, *Ideología y política...*, p. 219-222 i 223-225). El dubte sobre l'autoria prové del fet que, dos mesos abans, el mateix diari havia publicat un altre article de temàtica relacionada i que, si no anem errats, per les inicials amb què va signar cal adjudicar a Wenceslau Ayguals d'Izco: W. A. de Y., «El Romanticismo», *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña*, 74 (7.9.1833), 1-2.

104. En les seves planes, es va elogiar l'edició de la *Crònica Universal...* de Jeroni Pujades que, feta per Fèlix Torres Amat, Albert Pujol i Pròsper de Bofarull, s'havia publicat entre els anys 1829-1832 perquè era obligat «no solo como a hijos de este Principado, amantes de sus glorias» sinó també «como interesados en la ilustración pública de España» perquè «recupere esta nación el destino que le compete entre las de Europa» i, en l'excitació del moment deia «No dejaremos pasar esta ocasion de manifestar nuestro reconocimiento al Sr. Torres Amat por la *Biblioteca de escritores catalanes* que tiene en disposicion de dar a luz. Cataluña la espera con ansia, y de antemano la mira como uno de los más claros e ilustres testimonios de su gloria», *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña*, 120 (24.12.1833), 4. Per a l'esmentada edició de la *Crònica Universal...* de Pujades, veg. Gerónimo PUJADES, *Crònica Universal del Principado de Cataluña, escrita a principios del siglo XVII por...*, Barcelona, Imprenta de José Torner, 1829-1832, I-VIII v.; per a les *Memorias para ayudar...* de Torres Amat, veg. *infra* n. 109.

- a) *Rasgos verdaderamente sublimes...* (1836)¹⁰⁵
 b) *Constituciones dictadas...* (1836)¹⁰⁶
 c) *Cataluña vindicada...* (1842).¹⁰⁷

105. Aquest escrit anònim corre paral·lel en intenció i plantejament al nostre fins a tal punt que semblen íntimament emparentats; però afegeix clarament quelcom que, en el nostre text, compareix incidentalment: es tracta d'una vindicació del liberalisme dels catalans en contra de la propaganda carlista que, naturalment, es volia apropiari partidistament de la Constitució històrica catalana (*Rasgos verdaderamente sublimes del liberalismo heroico de los antiguos catalanes. Extractados sin alteracion de la valiente cuanto justa representacion que en 1640 dirigieron al rey Felipe Tercero, con motivo de las tropelías y vejaciones con que en su real nombre oprimia al principado de Cataluña el insolente ministro Olivares, conocido en la historia por el Conde Duque, los magníficos Consellers del Consejo de Ciento de Barcelona*, Barcelona, Imprenta de Manuel Texéro, 1836, p. 3: «[...] Como el principal empeño de los fautores y propagadores del absolutismo consiste en mantener al vulgo en la más crasa ignorancia, para que nunca llegue al estado de poder llamarse pueblo y no conociendo cuáles son los derechos que se le tienen vil é injustamente usurpados, no aspire jamás á reclamarlos, como es de razón; no hay golpe que tan de recio les derribe como la presentacion de documentos históricos que no puedan ser refutados [...]» Aquest i altres fragments d'aquest opuscle han estat reproduïts a CUCURULL, *Panoràmica del nacionalisme català. II...*, p. 109). El document que en l'opuscle es treu a la llum és la narració de l'enfrontament pel tema de les imposicions barcelonines de la carn entre el rei Ferran I i el conseller de Barcelona Joan Fivaller; per a la relectura d'aquest episodi lluny dels fervors que va aixecar a la Renaixença, veg. Jaume VICENS I VIVES, *Els Trastàmars (segle XV)*, Barcelona, Vicens Vives, 1991, p. 100-101 i, sobretot, Ramon GRAU FERNÁNDEZ, «Joan Fivaller, Ferran I i les imposicions municipals de Barcelona. Repàs d'un mite històric», *Barcelona. Quaderns d'Història*, 2-3 (1997), p. 53-99.

106. Eva SERRA i Josep FONTANA, «Un pamflet polivalent: un text de 1708 imprès el 1836», a *Miscel·lània en honor del doctor Casimir Martí*, Barcelona, Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1994, p. 449-460, esp. 453-460, on s'edita l'opuscle següent: *Constituciones dictadas en el año de mil setecientos ocho para el castigo de los catalanes partidarios del Señor Archiduque de Austria. Con la versión castellana al frente. Documento interesante en las actuales circunstancias, para escarmiento de los Liberales. De los escarmentados salen los avisados*, Barcelona, Librería de Ignacio Oliveres, 1836. Tot i no representar cap avenç substantiu en el coneixement de la font, aprofitem l'avinentsa per a recordar que el cos central del text també va ser recollit com a apèndix per Maria de BELL·LLOC [= Pilar MASPONS I LABRÓS], *Vigatans i botiflers*, Barcelona, Curial, 1987 [orig. 1878], p. 139-147, precedit d'aquesta justificació: «Després de publicada a les columnes de "Lo Gai Saber" la present novel·la, han arribat a les nostres mans per via d'una molt respectable persona, les següents Constitucions dictades el 1708: "Per a càstig —segons diu el llibre en què consten impreses— dels catalans partidaris de l'arxiduc d'Àustria", les quals, per la seva importància històrica, publiquem íntegres.» Tot i ésser-nos impossible esbrinar la persona respectable que va lliurar el text a la novel·lista, podríem sospitar que es tractava d'algú del seu cercle familiar ja que cal recordar que el pseudònim *Maria de Bell·lloc* encobria Pilar Maspons i Labrós (1841-1907) que, com és sabut, era germana del folklorista Francesc de Sales Maspons i Labrós (1840-1901) i muller de Francesc Pelai Briz i Fernández (1839-1889). Sobre aquests darrers personatges cabdals en la vessant folklorista de la Renaixença, veg. Llorenç PRATS, *El mite de la tradició popular. Els orígens de l'interès per la cultura tradicional a la Catalunya del segle XIX*, Barcelona, Edicions 62, 1988, p. 73-94.

107. *Cataluña vindicada de la nota de rebelion con que sus émulos pretendieron denigrar sus glorias. Aumentada con algunas notas y citas autenticas. Ordenada en forma de diálogo, y dada*

Les primeres fites de la historiografia romàntica catalana són les següents:

- d) *Los condes de Barcelona vindicados...* de Pròsper de Bofarrull¹⁰⁸
 e) *Memorias para ayudar...* de Fèlix Torres Amat¹⁰⁹ (1836).

D'aquestes obres i pels nostres interessos immediats, els opuscles¹¹⁰ són els que tenen més interès perquè, tot continuant la línia encetada pel *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes*, editaven —segons l'estil de l'època— documents històrics catalans tot inserint-hi com a introducció discursos reivindicatius, el *leit-motiv* dels quals recorda de prop el fil argumental encetat per Muns: a Catalunya, la llibertat és antiga i el despotisme, modern. En darrera instància, el nostre escrit se situaria en aquest mateix context i plantejament; però, a diferència dels anteriors, el nostre té una vida pròpia i complicada perquè, com ho advertíem a l'inici d'aquest epígraf i per a dir-ho sense contemplacions, tingué dues realitats documentals.

Tot el text fou publicat íntegre i en lliuraments successius a *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña*.¹¹¹ Això no té res d'estrany ja que sabem que el seu autor era, en aquell moment, el director del diari: Ramon López Soler. Si bé el títol que encapçala el document és diferent (aleshores es publicà com *Cortes de Cataluña* i després ho fou com *Constitución catalana*), l'es-

nuevamente á luz por J. M. y C., Barcelona, Imprenta de José Torner, 1842, que, reeditada recentment sense l'aparell crític («Luz de la verdad», a Joaquim ALBAREDA (ed.), *Escritos políticos del siglo XVIII. I. Despertador de Catalunya i altres textos. Edició a cura de...*, Vic, Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, Eumo, 1996, p. 39-88), és una versió anotada de l'opuscle *Luz de la verdad. Preguntas, y respuestas en favor de Cataluña, y sus hijos. Originadas de una disputa aviada entre cinco soldados de a caballo de las tropas de España. Dispuestas en la forma siguiente por uno de los mismos propugnantes*, Barcelona, Francisco Font, 1641? (exemplar amb les anteriors referències bibliogràfiques afegides a mà: IMHB. A-12-186). Sobre aquest darrer fulletó, veg. *infra* n. 126.

108. Próspero de BOFARULL Y MASCARÓ, *Los Condes de Barcelona vindicados, y cronología y genealogía de los reyes de España considerados como soberanos independientes de su Marca*, Barcelona, Imprenta de Juan Oliveres y Monmany, 1836 (reedició anastàtica: Barcelona, Fundació Conde de Barcelona, 1988).

109. Fèlix TORRES AMAT, *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes; y dar alguna idea de la antigua y moderna literatura de Cataluña. Escribiólas el Ilmo. Sr. D..., obispo de Astorga*, Barcelona, Imprenta de J. Verdaguer, 1836 (reedició anastàtica: Barcelona, Curial, 1973).

110. Per a expressar la naturalesa dels opuscles titulats *Constituciones dictadas... i Cataluña vindicada...* (veg. *supra* n. 106-107), Anguera els va adjudicar la irònica etiqueta de reaprofitaments de textos històrics, veg. ANGUERA, *Els precedents del catalanisme...*, p. 204-205, n. 18.

111. *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña*, 17 (8.2.1834), 1-2; 18 (11.2.1834), 1-2 i 19 (14.2.1834), 1-2.

crit és exactament igual: amb força exactitud, López s'havia dedicat a extractar (sovint simplement a traduir al castellà) l'obra clàssica de la jurisprudència catalana de Lluís de Peguera sobre el funcionament de les Corts catalanes.¹¹² Però, la pregunta clau és quin objectiu es perseguia amb aquesta publicació. Segons es diu en les paraules preliminars de la publicació, les Corts catalanes necessitaven, a imatge i semblança de les castelles, el seu Martínez Marina,¹¹³ i per tant es volia cobrir aquesta llacuna historiogràfica donant a conèixer l'obra cabdal sobre això. Però, evidentment, el més important és que el text es publicà al bell mig del procés de gestació de l'Estatuto Real i, per tant, cal considerar-lo la proposta o la contribució catalana a la seva elaboració. Aquesta proposta resta meridiana-ment clara en un article que *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña* publicà immediatament després del nostre text.¹¹⁴ Però, quins interessos representava o defensava? En primer lloc, resta clar que els destinataris finals eren tant el públic en general com, sobretot i essencialment, els representants catalans a les Corts reunides a Madrid, a qui, interessadament i gratuïtament, es donava una lliçó d'història i alhora hom els oferia munició política. En segon lloc, i per a respondre a qui representava, sembla encertat pensar que no sols expressava l'opinió personal del director del diari sinó que, a més i sobretot, aquest actuava de corretja de transmissió. Al seu darrere, hi havia un seguit de gent que ja hem vist desfilar al llarg de la biografia de López Soler, entre els quals exerciren un paper essencial Gaspar Remisa i Manuel Llauder. Remisa, en tant que era el representant dels interessos de la burgesia catalana a Madrid que, sobretot i bàsicament, aspirava a assolir un mecanisme de participació política en l'aparell del nou Estat, i cal recordar que, durant tot el segle XVIII, aquesta havia estat la principal aspiració de la burgesia catalana.¹¹⁵ En segon lloc, i segurament vinculat a

112. Lluís de PEGUERA, *Practica, forma, y estil, de celebrar Corts generals en Cathalunya, y materias incidentes en aquellas*, Barcelona, Rafel Figuerò, 1701. (Reedició anastàtica, *Estudi introductori de Tomàs de Montagut Estragués*, Madrid, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 1998).

113. *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña*, 17 (8.2.1834), 1-2, esp. 1: «A las Cortes de Cataluña falta un Marina».

114. *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña*, 20 (15.2.1834), 1-2.

115. Josep FONTANA, «La Guerra de Successió i les Constitucions de Catalunya: una proposta interpretativa», a Joaquim ALBAREDA (ed.), *Del patriotisme al catalanisme. Societat i política (segles XVI-XIX)*, Vic, Eumo, 2001, p. 13-29, esp. 14-15. Una mostra excelsa d'aquesta necessitat catalana és, sens dubte, l'anomenat *Memorial de greuges de 1760: a Memorial de greuges de 1760. Projecte de constitució de l'estat català de 1883. Memorial de greuges de 1885. Missatge a la Reina Regent de 1888. Bases de Manresa de 1892. Estudi introductori del Dr. Josep A. GONZÁLEZ CASANOVA*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, 1990, p. 2-19.

Remisa, hi havia la figura clau de Llauder. L'aleshores capità general de Catalunya va tenir un paper clau per dos motius: d'una banda, perquè havia estat un dels autors d'allò que Vicens i Vives qualificà irònicament i encertadament com a «pronunciament literari»,¹¹⁶ ja que remeté dos manifestos a la reina regent (datats el 25 de desembre de 1833 i el 8 de gener de 1834), on demanava que es donés compliment a la promesa que Ferran VII havia fet l'any 1814, que no era cap altra que admetre la participació política;¹¹⁷ però, d'altra banda, aquestes peticions fetes pels canals oficials corrien el perill de desembocar en una via morta atesa la composició anquilosada i retrògrada del Govern i, per tant, li calien arguments de força perquè les seves peticions tinguessin l'acollida desitjada. Que van causar l'efecte desitjat ho demostra el fet que el Govern va cercar ràpidament l'ajut o la intermediació de Remisa prop de Llauder per apaivagar els ànims:¹¹⁸ al nostre entendre, Remisa estava fent el doble joc perquè, un cop superat feliçment el tràngol, es retirà de l'escena política.¹¹⁹ En efecte, Llauder havia estat preparant el terreny uns mesos abans: segons un informe diplomàtic francès datat el 24 de novembre de 1833, s'havia interessat per l'actitud francesa en el cas que ell decidís declarar momentàniament la independència de Catalunya.¹²⁰ Com cal suposar que la Revolució Francesa de juliol de 1830 havia aportat gent políticament propera però que, tanmateix, hi hauria mecanismes oficials o paraoficials perquè les seves maniobres arribessin a oïdes madrilenyes, podem suposar que Llauder havia estat mobilitzant l'espantall tradicional que més por causava a Madrid: la natural —segons Madrid— tendència catalana envers la secessió o, altrament dit, el separatisme. Que es tractava d'un espantall que calia remenar perquè causés por ho demostra el fet que *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña* havia publicat al començament de desembre de 1833 un article amb dos lliuraments atribuït a Aribau i dedicat al problema de la centralització¹²¹ i, d'altra banda, també assenyala en la mateixa direcció que, al final d'abril de 1834 i quan ja s'havia assolit l'objectiu de la promulgació de l'Estatuto Real (10 d'abril

116. VICENS I VIVES, «Els catalans en el segle...», p. 232.

117. GARCÍA, «Liberalisme “no respectable”...», p. 47 i n. 6; GARCIA ROVIRA, *La revolució liberal...*, p. 44-45; FONTANA, *La fi de l'Antic Règim...*, p. 251-252.

118. VICENS I VIVES, «Coyuntura econòmica...», p. 51 i n. 58; LLORENS, «Gaspar de Remisa...», p. 319-320, tot palesant la relació epistolar i, atès el contingut de les missives, segurament d'amistat que hi havia entre Remisa i Llauder; GARCIA ROVIRA, *La revolució liberal...*, p. 45.

119. LLORENS, «Gaspar de Remisa...», p. 320.

120. Pere ANGUERA, «Des de quan [els] catalans no volen ser espanyols?», *L'Avenç*, 200 (1996), p. 80-83, esp. 81; ANGUERA, *Els precedents del catalanisme...*, p. 141-143.

121. «Centralización», *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña*, 112 (6.12.1833), 1-2 i 113 (7.12.1833), 1; veg. ANGUERA, *Els precedents del catalanisme...*, p. 143-144.

de 1834), el mateix Llauder encolomava la responsabilitat d'una eventual secessió que ell havia avortat a grups d'exaltats estrangers (polonesos i italians).¹²² Essent una mica malfiats, estem plantejant la possibilitat que el pronunciament literari anés acompanyat d'una campanya d'intoxicació periodística ja que —cal no oblidar-ho— Llauder era el protector del diari esmentat. Tot aquest teatre de política ficció acabà tenint èxit ja que, poc temps després i amb les limitacions que són pròpies de l'anomenat *liberalisme doctrinari*, es promulgà l'abril de 1834 l'Estatuto Real¹²³ que, diligentment, *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña* s'afanyà a publicar i divulgar.¹²⁴ En aquest text paraconstitucional (*charte octroyée* seguint el model de la carta francesa de 1830), hom havia tingut en compte la tradició històrica per limitar les possibles reformes però, en canvi i sospitosament, s'hi reconeixia quelcom que ara ens resulta familiar: s'hi admetia la participació política dels ciutadans econòmicament actius a través de l'Estamento de Procuradores del Reino que, com se sap, es formava per criteris censataris i que, com a mesura política llargament desitjada, satisfieia les velles aspiracions de la burgesia catalana. A partir d'aleshores s'encetà la defensa dels seus interessos: un cop perdut el mercat colonial a causa de les independències sud-americanes, calia adoptar o, millor dit, calia fer que el Govern adoptés una política econòmica proteccionista que convertís el mercat interior espanyol en el *coto privado de caza* de la indústria catalana. Però aquesta és ja una altra història que s'escau més enllà dels nostres interessos immediats.

La segona vida documental del nostre escrit fou la publicació l'any següent, després de la revolta popular de l'estiu de 1835, de la versió en opuscle de l'obra. Respecte a l'anterior, la diferència més important no era el ja esmentat canvi de títol sinó la incorporació d'una presentació del document que, seguint els tòpics ja esmentats i coneguts de l'antiga llibertat catalana, s'havia confeccionat tenint a la vista els arguments tradicionals per a defensar la Constitució històrica catalana extrets d'un altre opuscle que, publicat durant la commoció dels Gorretes,¹²⁵

122. Encara que dóna crèdit a la sinceritat de Llauder i tracta de racionalitzar la situació atribuïnt els fets (per nosaltres, possiblement ficticis) a liberals exaltats, per a les dades, veg. ANGUERA, «Des de quan...», 82; ANGUERA, *Els precedents del catalanisme...*, p. 144-145.

123. Per al text de l'Estatuto Real de 1834, veg. «C. Estatuto Real (10 de abril de 1834)», a ESTEBAN, *Las Constituciones de España...*, p. 177-183.

124. *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña*, 48 (22.4.1834), p. 3-4; 49 (25.4.1834), p. 1 i 51 (29.4.1834), p. 1.

125. Sobre aquesta conjuntura històrica, veg. Jaume DANTÍ, «La revolta dels Gorretes a Catalunya (1687-1689)», *Estudis d'Història Agrària*, 3 (1979), p. 79-99; Henry KAMEN, «Una insurrecció oblidada del segle XVII: l'alçament dels camperols catalans de l'any 1688», *Recerques*, 9 (1979), p. 11-28.

es titulava *Luz de la verdad*.¹²⁶ S'explicaven les arrels històriques i jurídiques de la Constitució històrica catalana, que demostraven una originària i antiga llibertat democràtica catalana que el despotisme havia anorreat: un altre cop i de forma prou polida, es reviscolava com a argument central la teoria del rei escollit, és a dir, el pacte entre rei i regne. Tanmateix, la propaganda que d'aquesta publicació s'insereix en el *Diario de Barcelona* planteja un problema de crítica històrica: segons s'hi afirma, hom havia extret els arguments d'un opuscle difícil de trobar que explicava com havia estat «Cataluña defendida de sus émulos».¹²⁷ Com ho palesa una simple comparació, aquest terme no figurava en el títol de l'opuscle *Luz de la verdad* i, en canvi, sí que consta en la reedició anotada que l'any 1842 publicà J. M. y C.¹²⁸ Evidentment, com podia conèixer el redactor de l'anunci el títol d'una obra que es publicaria set anys des-

126. *Luz de la verdad. Preguntas y respuestas en favor de Cataluña y sus hijos originadas de una disputa avida entre cinco soldados de a caballo de las tropas de España dispuestas en la forma siguiente por uno de los mismos propugnantes*, Barcelona, Francisco Font, 1641? (exemplar: IMHB. A-12-186). Les referències bibliogràfiques que, afegides a mà, consten en aquest exemplar s'han extret sens dubte de PALAU Y DULCET, *Manual del librero...*, VII, p. 735b, núm. 144294, on indica que «Algunos afirman que su autor es Fr. Bernardo de Ribera, hijo de Barcelona y de la Orden de Predicadores.»; però, si bé impressor i lloc de publicació són correctes, la data indicada ha d'esmenar-se per a situar-la, segons Albareda, vers 1698 (ALBAREDA, «Introducció», a ALBAREDA (ed.), *Escritos políticos...*, p. 5-37, esp. 8). D'acord amb el títol que hom li ha adjudicat, aquest fulletó ha estat reeditat recentment per Albareda («Luz de la verdad», a ALBAREDA (ed.), *Escritos políticos...*, p. 39-88; prèviament, alguns fragments d'aquest fulletó havien estat reproduïts per Félix CUCURULL, *Panoràmica del nacionalisme català. I. Dels orígens al 1813*, París, Edicions Catalanes de París, 1975, p. 212-224; però, tal com hem dit més amunt (veg. *supra* n. 107), Albareda ha reproduït el text a partir de la reedició anotada (notes que ara han estat sacrificades) de 1842 titulada *Cataluña vindicada...* («Introducció», a ALBAREDA (ed.), *Escritos políticos...*, p. 32-33, n. 12). En el remarcable estudi preliminar, Albareda aporta algunes interessants precisions heurístiques: a) exemplars: BC. Fullets Bonsoms, núm. 9315 i 2526; b) versió diferent amb títol *Relación histórica de algunos hechos de España y disputa entretenida entre cinco soldados de a caballo de las tropas de la Majestad Católica* amb exemplars: BC. Fullets Bonsoms, núm. 96, 2530 i 9316; c) manuscrits amb títol *Luz de la verdad. Preguntas y respuestas en favor de Cataluña y su Consejo* amb exemplars: UB. Reserva. núm. 146 i 736 (ALBAREDA, «Introducció», ALBAREDA (ed.), *Escritos políticos...*, p. 33, n. 13). Però, és llàstima que, atès l'estil de la col·lecció, no s'hagin pogut tenir en compte les variants que, a la llum de l'anterior, indubtablement hi ha.

127. *Diario de Barcelona*, 331 (28.11.1835), 2681: «[...] Se ha extractado de una obra muy rara en el día, cuyo titulo es, Cataluña defendida de sus émulos. La parte de las córtes de Cataluña está extractada por Perez de Miranda de las obras de Peguera. Véndese en la librería de J. Solá, calle de la Bocaría, á 2 rs. un. —En la misma se hallará la Carta constitucional francesa, la constitucion de Bélgica y la de los Estados Unidos de América á 12 cuartos cada una.— Nota. La Constitucion catalana para los que hayan tomado ó tomen las tres primeras de la coleccion se vende á 12 cuartos.»

128. J. M. y C., *Cataluña vindicada de la nota de rebelion con que sus émulos pretendieron denigrar sus glorias aumentada con algunas notas y citas autenticas ordenada en forma de diálogo y dada nuevamente á luz por...*, Barcelona, Imprenta de José Torner, 1842, p. 99.

prés? L'única explicació possible és que l'anunciant conegués l'original manuscrit abans de la publicació i, per tant, les inicials *J. M. y C.* esdevenen la clau. Tot i que les dades que podem aportar són molt limitades, remarcuem que aquestes inicials corresponen exactament a les de l'advocat José de Mora y de Casanova (1806-1848),¹²⁹ que, a causa del comú i compartit interès envers la llengua i cultura hel·lèniques, era amic de Bergnes.¹³⁰ Finalment, com ho palesen els exemplars consultats,¹³¹ cal incidir sobre el fet que aquesta reedició es va publicar individualment i alhora formava part d'una operació editorial de més llarg abast, les dades de la qual recollim en la següent taula sinòptica per agilitar l'explicació posterior.

Com ho palesa la taula, l'operació editorial on s'inseria el nostre opuscle consistia en la publicació d'un seguit de constitucions d'Europa i d'Amèrica (França, Bèlgica i els Estats Units d'Amèrica).¹³² Resulta molt sospitós que *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña* ja hagués publicat mesos enrere les constitucions de Bèlgica,¹³³ França¹³⁴ i alguns articles de la dels Estats Units d'Amèrica,¹³⁵ ja que, precisament, són les que després figuraren en la *Colección de las varias cartas constitucionales...* publicada per la Imprenta de Manuel Texero.¹³⁶ Que es tractava d'un projecte de color po-

129. Per la biografia de Josep de Mora y de Casanova, veg. Joseph Rafel CARRERAS Y BULBENA, «Estudis biogràfics d'alguns benemèrits patricis qui ilustren aquesta Acadèmia. Josep de Mora y de Casanova», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 14 (1930), p. 370-373.

130. Situat davant del problema de saber que Bergnes va dimitir de la seva càtedra per afavorir un amic seu de qui s'ignorava la identitat, Olives va plantejar com a hipòtesi «[...] quizás no fuera aventurado suponer que alude al abogado D. José de Mora y de Casanova (1806-1848) que ingresa en la Real Academia de Buenas Letras, propuesto por Bergnes, y lee ante la docta corporación el 30-III-1844 un estudio sobre Platón, ilustrado con varios fragmentos del Fedón en “hermosa versión al idioma castellano”; y el 21-XII-1847, otro estudio acerca de la posibilidad de descubrir en los idiomas indoeuropeos y semíticos “ciertos elementos de analogía que comprueban la identidad de origen de ambas familias” [...]» OLIVES CANALS, *Bergnes de las Casas...*, p. 78, n. 176. Per als discursos pronunciats per José de Mora a la seu de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, veg. J. MIRET Y SANS, «Dos siglos de vida académica», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 9 (1921), p. 254 i s., esp. 274 i 280.

131. Veg. *infra* capítol IV.2.

132. D'acord amb la propaganda editorial inserida al *Diario de Barcelona*, formaven part de la col·lecció les constitucions de França, de Bèlgica i dels Estats Units d'Amèrica que, com es pot comprovar, havien estat editades per Manuel Texero com la *Constitución catalana...* Per a aquesta part de l'anunci al *Diario de Barcelona*, veg. *supra* n. 127.

133. *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña*, 230 (18.8.1835), p. 1-3.

134. *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña*, 236 (24.8.1835), p. 1-2.

135. *El Vapor. Periódico Mercantil, Político y Literario de Cataluña*, 129 (9.5.1835), p. 1.

136. *Colección de las varias cartas constitucionales que rigen en Europa. Para instrucción de los españoles, y comparacion de unos códigos con otros*, Barcelona, Imprenta de Manuel Texero, 1835.

lític liberal sembla testimoniar-ho el fet que l'any immediatament següent de 1836 la impremta d'*El Eco del Comercio* de Madrid va publicar una segona edició d'una altra *Colección de Constituciones...* que, a més d'incorporar altres normes constitucionals, contenia les que havia publicat a Barcelona Te-

TAULA 2. *Els exemplars consultats de Constitución catalana... confrontats amb la publicació de l'Eco del Comercio*

BC	UB	IMHB	ECO DEL COMERCIO
-	<i>Discurso preliminar...</i> (Barcelona, Gaspar, s.a.)	-	<i>Discurso preliminar...</i>
-	<i>Compendio ecsacto...</i> (Barcelona, s. ed., s.a.)	<i>Compendio ecsacto...</i> (Barcelona, s. ed., s. a.)	<i>Constitución de la Monarquía española...</i> , 1812
-	<i>Colección de las varias...</i> (Barcelona, Texero, 1835)	<i>Colección de las varias...</i> (Barcelona, Texero, 1835)	<i>Colección de Constituciones...</i> (Madrid, Eco del Comercio, 1836)
-	<i>Carta Constitucional francesa...</i> (Barcelona, Texero, 1835)	<i>Carta Constitucional francesa...</i> (Barcelona, Texero, 1835)	<i>Constitución francesa...</i>
<i>Constitución catalana...</i> (Barcelona, Texero, s. a.)	<i>Constitución catalana...</i> (Barcelona, Texero, s. a.)	<i>Constitución catalana...</i> (Barcelona, Texero, s. a.)	-
-	<i>Constitución de Bélgica...</i> (Barcelona, Texero, s. a.)	<i>Constitución de Bélgica...</i> (Barcelona, Texero, s. a.)	<i>Constitución belga...</i>
-	<i>Constitución de los Estados-Unidos...</i> (s. ll., s. ed., s. a.)	<i>Constitución de los Estados-Unidos...</i> (s. ll., s. ed., s. a.)	<i>Constitución angloamericana...</i>
-	<i>Constitución de Portugal...</i> (Barcelona, Garriga, 1836)	<i>Constitución de Portugal...</i> (Barcelona, Garriga, 1836)	<i>Constitución portuguesa...</i>
-	-	-	<i>Constitución brasileña...</i>
-	-	-	<i>Constitución de la Monarquía española...</i> (Madrid, Nacional, 1837)

xéro, excepte la catalana,¹³⁷ i recordem que el diari *El Eco del Comercio* ha estat caracteritzat com el portaveu polític de la burgesia espanyola d'aleshores.¹³⁸ Tot aconduïx a sospitar que es començaven a moure els fils per a modular o reformar un Estatuto Real que s'havia palesat com un instrument jurídic insuficient per a vehicular els seus interessos, però els moviments populars posteriors aconduïren la política espanyola envers la Constitució de 1837.¹³⁹ Recuperant i modulant el no tan vell avantpassat de la Constitució de Cadis, la nova Constitució fou la base jurídica d'ideologia liberal doctrinària que, poc temps després, desembocà en la instauració d'una solució política bipartidista.

Tenint present aquest context, s'entén l'afirmació que figura en el segon paràgraf de l'opuscle: a fi que l'experiència pròpia i aliena ens alligoni, l'autor havia considerat oportú aplegar juntes totes les constitucions existents a Europa i part d'Amèrica i també les restes constitucionals que el temps, els tirans i les guerres havien anorreat, és a dir, la *Constitución catalana y Cortes de Cataluña* que hem presentat.

4. LA NOSTRA EDICIÓ

4.1. CRITERIS EMPRATS

Situats davant la disjuntiva de respectar o de modernitzar l'aspecte del text, hem optat per un escrupolós respecte de l'original. Com la regularització ortogràfica només serveix per a facilitar la lectura del text i en el nostre cas aquesta dificultat era minsa, ens ha semblat que això s'assolia amb una mínima intervenció com és, d'una banda, la correcció de les errates d'impremta que l'original contenia i, de l'altra, la identificació de les fonts emprades.

137. *Colección de constituciones, en la que van puestas en castellano las de Francia, Bélgica, Portugal, Brasil, y Estados-Unidos anglo-americanos, con la española de 1812 y su discurso preliminar*, 2a ed., Madrid, Imprenta del Eco del Comercio, 1836, p. 256 (reedició anastàtica, València, Librerías París-Valencia, 1997).

138. Per a *El Eco del Comercio* com a representant de la burgesia espanyola, veg. Juan-Sisinio PÉREZ GARZÓN, «*El Eco del Comercio*, portavoz del programa revolucionario de la burguesía española, 1832-1835», a Alberto GIL NOVALES (ed.), *La prensa en la Revolución liberal: España, Portugal y América latina. Actas del Coloquio Internacional que sobre dicho tema tuvo lugar en la Facultad de Ciencias de la Información, Universidad Complutense, los días 1, 2 y 3 de abril de 1982. Edición y prólogo a cargo de...*, Madrid, Universitat Complutense, 1983, p. 509-524.

139. Per al text de la Constitució Espanyola de 1837, veg. «D. Constitución de la Monarquía española (18 de junio de 1837)», a ESTEBAN, *Las Constituciones de España...*, p. 185-194.

Tanmateix, cal fer tres advertiments: *a)* per donar a conèixer el context de la primera edició periodística de l'obra, hem respectat l'estructura de l'edició en opuscle i hem inserit en apèndix els prefacs de l'edició d'*El Vapor*; *b)* tot i el seu escàs valor, hem conservat les comptades notes a peu de pàgina de l'edició d'*El Vapor* i, *c)* atesa la identitat dels exemplars consultats de l'opuscle, hem consignat les variants textuais emprant només dues sigles: *V* per a l'edició d'*El Vapor* i *O* per a l'edició en opuscle.

4.2. EXEMPLARS CONSULTATS

Com ja hem tingut oportunitat d'explicar, el nostre opuscle es publicà autònomament però, com a fascicle, formava part d'una col·lecció de normes constitucionals vigents en diferents estats. Per a donar a conèixer el conjunt d'aquest projecte i palesar el context editorial en què s'insereix el nostre escrit, ens ha semblat adient descriure els exemplars consultats. A més, i en darrer lloc, incloem l'estructura d'una altra publicació d'aquesta mateixa època, que, si bé no conté el nostre text, sembla relacionada amb la resta de constitucions publicades en aquest projecte editorial.

A. *Universitat de Barcelona. Facultat de Dret*

Volum miscel·lani (procedent de la biblioteca de l'Escola d'Estudis Socials) [Jd 1/25 (1700591919). Reg. 40] compost per:

1. *Discurso preliminar á la Constitución de la Monarquía española*; Imprenta de A. Gaspar y Compañía, Barcelona, s. a.
2. *Compendio ecsacto de la Constitución española de 1812 y 1820*; (Véndese en la librería de J. Solá), Barcelona, s. a., p. 41.
3. *Coleccion de las varias cartas constitucionales que rigen en Europa para instruccion de los españoles y comparacion de unos códigos con otros. Carta Constitucióanal francesa en 1830*; Imprenta de M. Texéro, [Barcelona], 1835, p. 19 (véndese en la librería de José Solá. Artículo 1º).
4. *Constitución catalana y Cortes de Cataluña*; Imprenta de M. Texéro, Barcelona, s. a., p. 48.
5. *Constitución de Bélgica, decretada por el congreso nacional en 7 de febrero de 1831, aceptada y jurada por el Rey en 21 de julio siguiente*; Imprenta de M. Texéro, Barcelona, s. a., p. 32 (véndese en la librería de José Solá. Artículo 2º). El peu d'impremta és a la pàgina 32.

6. *Constitución de los Estados-Unidos de América*; (Artículo 3º); sense peu d'impremta, p. 34.

7. *Constitución de Portugal dada por D. Pedro de Braganza precedida de una reseña curiosa de los vaivenes que experimentó dicho código desde su promulgacion hasta la retirada del usurpador Don Miguel, y conciliacion del gobierno legitimo de Doña Maria de Gloria*; Imprenta de Garriga, Barcelona, 1836, p. 16+47 (véndese en la libreria de José Solá).

B. *Institut Municipal d'Història de Barcelona*

Volum miscel·lani [Sig. B. Varia - 12º (24). Reg. 77310] compost per:

1. *Compendio ecsacto de la Constitución española de 1812 y 1820*; (véndese en la libreria de J. Solá), Barcelona, s. a., p. 41.

2. *Coleccion de las varias cartas Constitucionales que rigen en Europa para instruccion de los españoles y comparacion de unos códigos con otros. Carta constitucional francesa en 1830*; Imprenta de M. Texéro, [Barcelona], 1835, p. 19 (véndese en la libreria de José Solá. Artículo 1º).

3. *Constitución de Bélgica, decretada por el congreso nacional en 7 de febrero de 1831, aceptada y jurada por el Rey en 21 de julio siguiente*; (véndese en la libreria de José Solá. Artículo 2º). Imprenta de M. Texéro, Barcelona, s. a., p. 32. El peu d'impremta és a la pàgina 32.

4. *Constitución de los Estados-Unidos de América*; (Artículo 3º); sense peu d'impremta, p. 34.

5. *Constitución catalana y Cortes de Cataluña*; Imprenta de M. Texéro, Barcelona, s. a., p. 48.

6. *Constitución de Portugal dada por D. Pedro de Braganza precedida de una reseña curiosa de los vaivenes que experimentó dicho código desde su promulgacion hasta la retirada del usurpador Don Miguel, y conciliacion del gobierno legitimo de Doña Maria de Gloria*; (véndese en la libreria de José Solá). Imprenta de Garriga, Barcelona, 1836, p. 16+47.

C. *Biblioteca de Catalunya*

Constitución catalana y Cortes de Cataluña; Imprenta de M. Texéro, Barcelona, s. a., p. 48 [F 34-8º-638. Reg. 37119].

D. *Colección de Constituciones en la que van puestas en castellano las de Francia, Bélgica, Portugal, Brasil, y Estados-Unidos anglo-americanos, con la española de 1812 y su discurso preliminar*; Imprenta del Eco del Comercio, Madrid, 1836,² p. 256 (reedició anastàtica: Librerías París-Valencia, València, 1997).

1. Constitución francesa. Carta Constitucional de los franceses, según lo han decretado los dos Cámaras legislativas, aceptada y jurada por S. M. Luis Felipe, rey de los franceses, en 9 de agosto de 1830 (p. 3-10).

2. Constitución belga. Constitución de Bélgica, decretada por el Congreso nacional en 7 de febrero de 1831, aceptada y jurada por el rey en 21 de julio siguiente (p. 13-32).

3. Constitución portuguesa. Don Pedro por la gracia de Dios, Rey de Portugal, de los Algarbes, etc. Hago saber á todos mis súbditos portugueses, que he tenido á bien decretar, dar, y mandar jurar inmediatamente por los tres órdenes del Estado la Carta Constitucional abajo transcrita, la cual desde ahora en adelante registrá esos mis reinos, y dominios, y es del tenor siguiente: Carta Constitucional para el Reino de Portugal, Algarbes y sus dominios (p. 33-63).

4. Constitución brasileña. Constitución política del Imperio del Brasil (p. 67-99).

5. Constitución anglo-americana. Constitución de los Estados-Unidos de América (p. 103-124).

6. Constitución de la Monarquía española. Discurso preliminar leído en las Cortes al presentar la Comisión de Constitución el proyecto de ella (p. 127-194).

7. Don Fernando Séptimo por la gracia de Dios y la Constitución de la Monarquía española, Rey de las Españas, y en su ausencia y cautividad la Regencia del reino, nombrada por las Córtes generales y extraordinarias, á todos los que las presentes vieren y entendieren, sabed: Que las mismas Córtes han decretado y sancionado la siguiente Constitución política de la Monarquía española (p. 195-256).

8. Constitución de la Monarquía española, promulgada en Madrid a 18 de junio de 1837, impresa de orden de S. M. la Reina Gobernadora; Imprenta Nacional, Madrid, 1837 (p. 54). A l'índex de la publicació original, no hi consta i, a l'índex de la reedició anastàtica, s'hi ha afegit a mà.